

VOLUME #3
ISSUE#11,
NOYABR 2025

**«YANGI O‘ZBEKISTONDA
TABIIY VA IJTIMOIIY-GUMANITAR
FANLAR» RESPUBLIKA ILMIIY-AMALIIY
KONFERENSIYASI**

**Research Science and
Innovation House**

 <https://universalpublishings.com>
editor@universalpublishings.com

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

**"YANGI O'ZBEKISTONDA TABIIY VA IJTIMOIIY-GUMANITAR
FANLAR" RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
Volume 3, Issue 11, Noyabr 2025**

**«YANGI O'ZBEKISTONDA TABIIY VA IJTIMOIIY-GUMANITAR
FANLAR» RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI.**

30.11.2025-yil.

Ushbu to'plamda « **YANGI O'ZBEKISTONDA TABIIY VA IJTIMOIIY-GUMANITAR
FANLAR**» ilmiy konferensiyasi 2025-yil 3-soni 11-qismiga qabul qilingan maqolalar nashr etilgan.

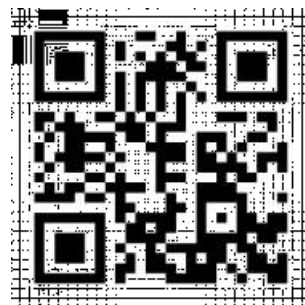
Jurnal tarkibidagi barcha maqolalarga **DOI** unikal raqami biriktirilib, **Zenodo, Open Aire, Google Scholar** xalqaro ilmiy bazalarida indekslandi.

OAK tomonidan dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan jurnallar ro'yxatidagi milliy jurnallarda chiqarilgan maqolalar sifatida rasman tan olinadi.

Asos: O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiyasi komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxati 3-sahifasi. – Toshkent: 2019. – 160 b.

Konferensiya materiallaridan professor-o'qituvchilar, mustaqil izlanuvchilar, doktorantlar, magistrantlar, talabalar, litsey-kollejlar va maktab o'qituvchilari, ilmiy xodimlar hamda barcha ilm-fanga qiziquvchilar foydalanishlari mumkin.

Eslatma! Konferensiya materiallari to'plamiga kiritilgan ilmiy maqolalardagi raqamlar, hisobotlar, ma'lumotlar haqqoniyligiga va keltirilgan iqtiboslar to'g'riligiga mualliflar shaxsan javobgardirlar.

**“RESEARCH SCIENCE AND INNOVATION
HOUSE” MCHJ**

TAHRIRIYAT

Bosh muharrir: Eshqarayev Sadridin Chorievich – Termiz iqtisodiyot va servis universiteti tibbiyot va tabiiy fanlar kafedrasini mudiri, kimyo fanlari falsafa doktori, dotsent Termiz, O'zbekiston.

Mas'ul kotib: Boboyorov Sardor Uchqun o'g'li Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali magistranti

Nashrga tayyorlovchi: Eshqarayev Samariddin Sadridin o'g'li Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti magistranti

TAHRIR KENGASHI A'ZOLARI

Texnika fanlari muharriri, Eshqarayev Ulug'bek Chorievich – Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti "Boshlang'ich ta'lim metodikasi" kafedrasini dotsenti, texnika fanlari nomzodi, Denov, O'zbekiston.

Texnika fanlari muharriri Babamuratov Bekzod Ergashevich – Termiz iqtisodiyot va servis universiteti, falsafa fanlari doktori, Termiz, O'zbekiston.

Kimyo fanlari muharriri Mirabbos Xojamberdiev Ikromovich- Berlin Technische Universität dotsenti, kimyo fanlari doktori, Berlin, Germaniya

Kimyo fanlari muharriri, Eshqurbonov Furqat Bozorovich – Termiz muhandislik-texnologiya instituti, kimyo fanlari doktori, Termiz, O'zbekiston.

Iqtisodiyot fanlari muharriri Otamurodov Shavkat Tillayevich – Termiz iqtisodiyot va servis universiteti prorektori, iqtisod fanlari doktori, Termiz, O'zbekiston.

Ijtimoiy va gumanitar fanlar muharriri, Xudoyberdiyev Xursand Xudoyberdiyevich – Termiz muhandislik-texnologiya instituti, ijtimoiy-gumanitar fanlar doktori, Termiz, O'zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Otamurodov Furqat Abduraimovich, Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali direktori, Termiz, O'zbekiston tibbiyot fanlari falsafa doktori, Termiz, O'zbekiston.

Biologiya fanlari muharriri Nurova Zamira Annakulovna Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali. Termiz, O'zbekiston, biologiya fanlari doktori, dots., Termiz, O'zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Turabayeva Zarina Kenjabekovna Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali, tibbiyot falsafa fanlari doktori, Termiz, O'zbekiston.

Sotsiologiya fani muharriri Eryigitova Lobar Qodirovna Termiz muhandislik-texnologiya instituti, falsafa sotsiologiya fanlari doktori, Termiz, O'zbekiston.

Filologiya fanlari muharriri Jo'rayeva Ramziya Abdurahimovna Qo'qon davlat pedagogika instituti. Qo'qon, O'zbekiston filologiya fanlari doktori (PhD), katta o'qituvchi.

Fizika-matematika-fanlari muharriri Bobamuratov Ulug'bek Erkinovich Termiz muhandislik-texnologiya instituti, falsafa fanlari doktori, fizika-matematika-fanlari, Termiz, O'zbekiston.

**"YANGI O‘ZBEKISTONDA TABIIY VA IJTIMOIIY-GUMANITAR
FANLAR" RESPUBLIKA ILMIIY-AMALIIY KONFERENSIYASI**
Volume 3, Issue 11, Noyabr 2025

Tibbiyot fanlari muharriri Axmedov Kamoliddin Xakimovich Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali 1-son davolash fakulteti dekani, tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tibbiyot fanlari muharriri Vohidov Alisher Shavkatovich Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali Umumiy xirurgiya, bolalar xirurgiyasi va bolalar urologiyasi kafedrasini mudiri Tibbiyot fanlari doktori, professor

Gumanitar fanlar muharriri Rahmonov Abduqahhor Abdusattorovich Ma’naviy-axloqiy tarbiya va yoshlar bilan ishlash bo‘yicha direktor o‘rinbosari, falsafa fanlari doktori (PhD)

FLIPPED CLASSROOM + LMS ANALITIKASI: SCIENCE DARSLARIDA O'QUVCHI FAOLLIGINI OSHIRISH MODELI

Choriyeva Mahfuza Sadriddinovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti, tabiiy fanlar kafedrası o'qituvchisi
mahfuzachoriyeva@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisdá flipped classroom (teskari sinf) modeli va LMS (Learning Management System) analitikasi integratsiyasi orqali SCIENCE fanlarini o'qitishda o'quvchi faolligini oshirish masalasi yoritiladi. An'anaviy o'qitish jarayonida vaqtning katta qismi nazariy ma'ruzaga sarflansa, flipped classroom modeli orqali nazariy bilimlar raqamli muhitda mustaqil o'zlashtiriladi va dars jarayoni asosan muhokama, tahlil va amaliy faoliyatlarga yo'naltiriladi. LMS analitikasi esa o'quvchilarning faolligi, topshiriqlardagi ishtiroki va natijalari haqida aniq ma'lumot beradi hamda differensial yondashuvni qo'llash imkonini yaratadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, flipped classroom va LMS analitikasi integratsiyasi o'quvchilarning motivatsiyasi, ishtiroki va bilim sifatini sezilarli darajada oshiradi.

Kalit so'zlar: Flipped classroom, LMS analitikasi, SCIENCE metodikasi, o'quvchi faolligi, raqamli ta'lim, differensial yondashuv, izlanishga asoslangan ta'lim, motivatsiya.

Abstract. This thesis discusses the issue of increasing student engagement in teaching SCIENCE subjects through the integration of the flipped classroom model and LMS (Learning Management System) analytics. While in the traditional teaching process, most of the time is spent on theoretical lectures, through the flipped classroom model, theoretical knowledge is independently mastered in a digital environment, and the lesson process is mainly focused on discussion, analysis, and practical activities. LMS analytics provides accurate information about student engagement, participation in assignments, and results, and allows for a differentiated approach. The results of the study show that the integration of flipped classroom and LMS analytics significantly increases student motivation, participation, and the quality of knowledge.

Keywords: Flipped classroom, LMS analytics, SCIENCE methodology, student engagement, digital learning, differentiated approach, inquiry-based learning, motivation.

Kirish. So'nggi yillarda ta'lim tizimi jadal raqamlashtirilmoqda. Bunda pedagogik jarayonni samarali tashkil etish uchun innovatsion yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Flipped classroom yoki "teskari sinf" modeli ana shunday yondashuvlardan biri bo'lib, uning mohiyati shundaki, nazariy materiallarni o'quvchi darsdan tashqarida mustaqil o'rganadi, dars jarayonida esa muammoli vaziyatlarni tahlil qiladi, savol-javob, guruhiy ish va

loyihalar orqali bilimini mustahkamlaydi. Bu uslub ayniqsa SCIENCE fanlarida dolzarb, chunki u nazariy tushunchalarni amaliy tajribalar bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi.

Biroq flipped classroom modeli samaradorligi to'g'ridan-to'g'ri o'quvchilarning mustaqil tayyorgarligiga bog'liq. Shu bois bu jarayonni nazorat qilish, o'quvchilarning faolligini kuzatish va ular qaysi bosqichda qiyinchilikka duch kelayotganini aniqlash zarur. Bu vazifani LMS tizimlari bajaradi. LMS (Moodle, Google Classroom, Canvas, Edmodo va boshqalar) o'quvchilar faoliyatini qayd etadi, analitik ma'lumotlarni taqdim etadi, bu esa o'qituvchiga darsni individual va differensial rejalashtirish imkonini beradi.

Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimi ham xalqaro tajribalar bilan hamnafas bo'lib, raqamli ta'lim muhitini kengaytirishga intilmoqda. Shu nuqtai nazardan flipped classroom va LMS analitikasini uyg'unlashtirish o'quvchi faolligini oshirishda samarali metodlardan biri hisoblanadi. Bu model, bir tomondan, o'quvchilarda mustaqil izlanish va raqamli savodxonlikni rivojlantirsa, ikkinchi tomondan, o'qituvchiga ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida boshqarish imkonini beradi.

Asosiy qism. Flipped classroom + LMS analitikasi modeli uch asosiy komponent asosida quriladi: (1) mustaqil tayyorgarlik (pre-class), (2) faol dars jarayoni (in-class), (3) natijalarni monitoring qilish va differensial yondashuv (post-class).

1. **Pre-class bosqichi.** O'quvchilar LMS orqali tayyorlangan videodarslar, elektron kitoblar, slayd va interaktiv topshiriqlarni mustaqil o'rganadilar. Bu bosqichda LMS analitikasi yordamida kim materialni ko'rgan, qachon ko'rgan, nechta marta qayta ko'rgan, testlarda qanday natija ko'rsatgan – barchasi aniqlanadi. Bu ma'lumotlar o'qituvchiga o'quvchilarning darsga tayyorlik darajasini oldindan bilish imkonini beradi.

2. **In-class bosqichi.** Dars jarayoni o'quvchilarning faol ishtirokiga asoslanadi. Bu yerda muammoli vaziyatlarni muhokama qilish, guruhlarda laboratoriya ishlari, loyihalar va taqdimotlar amalga oshiriladi. O'qituvchi darsni boshqaruvchi emas, balki yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi, fasilitator vazifasini bajaradi.

3. **Post-class bosqichi.** Darsdan keyin LMS analitikasi yordamida natijalar tahlil qilinadi. Qaysi o'quvchi qaysi bosqichda qiyinchilikka duch kelgani, kim faolroq bo'lgani va kimga qo'shimcha ko'mak kerakligi aniqlanadi. Bu esa differensial topshiriqlar berish, individual maslahatlar tashkil qilish imkonini beradi.

Quyidagi jadval flipped classroom + LMS analitikasi integratsiyasining o'quvchi faolligiga ta'sirini umumlashtiradi:

1-Jadval – Flipped classroom + LMS analitikasining o'quvchi faolligiga ta'siri

Bosqich	Faoliyat tavsifi	LMS analitikasi imkoniyatlari	O'quvchi faolligiga ta'siri
---------	------------------	-------------------------------	-----------------------------

Pre-class	Videodars, slayd, elektron resurslarni mustaqil o'rganish	Ko'rish soni, vaqt, test natijalari, o'zlashtirish darajasini aniqlash	Mustaqillik, tayyorgarlik va bilimlarni oldindan shakllantirish
In-class	Guruh ishlari, laboratoriya tajribalari, muhokama va taqdimotlar	Real vaqt kuzatuvi, ishtirok darajasi, topshiriqni bajarish tezligi	Faol hamkorlik, izlanish va kreativ fikrlash
Post-class	Mustahkamlash, qo'shimcha topshiriqlar, differensial yondashuv	Individual natijalarni tahlil qilish, kuchli va zaif tomonlarni ko'rsatish	Shaxsiylashtirilgan yondashuv, bilim bo'shliqlarini yopish

Shunday qilib, flipped classroom + LMS integratsiyasi SCIENCE darslarida nafaqat bilim sifati, balki o'quvchilarning faolligi va mas'uliyatini ham oshiradi. Bu model o'qituvchini an'anaviy bilim beruvchi emas, balki yo'l ko'rsatuvchi va maslahat beruvchi sifatida qayta shakllantiradi. Natijada, o'quvchi ta'lim jarayonining markaziga aylanadi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, flipped classroom modeli va LMS analitikasi uyg'unlashtirilganida SCIENCE fanlarini o'qitishda sezilarli samaradorlik kuzatiladi. O'quvchilarning darsga tayyorlik darajasi oldindan aniqlanadi, bu esa o'qituvchiga darsni samarali rejalashtirish imkonini beradi. Dars jarayoni o'quvchilarning faol ishtiroki asosida tashkil qilinadi, bu esa izlanish, kreativ fikrlash va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Bundan tashqari, LMS analitikasi ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirish imkonini beradi. Har bir o'quvchi o'zining kuchli va zaif tomonlarini biladi, o'qituvchi esa shu asosda individual topshiriqlar va maslahatlar beradi. Bu jarayon o'quvchilarni motivatsiya qiladi, ularda mas'uliyat hissini oshiradi va ta'lim jarayoniga faol jalb qiladi.

Milliy ta'lim tizimi sharoitida flipped classroom + LMS integratsiyasi raqamli ta'limning eng istiqbolli yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Uni keng joriy etish uchun raqamli infratuzilmani mustahkamlash, o'qituvchilarni maxsus tayyorlash, metodik qo'llanmalar yaratish va LMS tizimlarini milliy dasturlarga integratsiya qilish muhimdir. Shu orqali SCIENCE fanlari o'qitilishida samaradorlik, o'quvchi faolligi va ta'lim sifati yangi bosqichga ko'tariladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Bergmann, J., Sams, A. Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day. – International Society for Technology in Education, 2012. – 120 p.

2. Bishop, J.L., Verleger, M.A. The Flipped Classroom: A Survey of the Research // *ASEE National Conference Proceedings*. – Atlanta, 2013. – P. 1–18.
3. O’Flaherty, J., Phillips, C. The use of flipped classrooms in higher education: A scoping review // *The Internet and Higher Education*. – 2015. – Vol. 25. – P. 85–95.
4. Aljaraideh, Y., Al Bataineh, K. LMS, E-learning, and Flipped Classroom: Students’ Perceptions // *International Journal of Emerging Technologies in Learning*. – 2019. – Vol. 14. – P. 27–41.
5. Zainuddin, Z., Halili, S.H. Flipped Classroom Research and Trends from Different Fields of Study // *International Review of Research in Open and Distributed Learning*. – 2016. – Vol. 17. – №3. – P. 313–340.
6. Lo, C.K., Hew, K.F. A critical review of flipped classroom challenges in K-12 education: Possible solutions and recommendations for future research // *Research and Practice in Technology Enhanced Learning*. – 2017. – Vol. 12. – №1. – P. 1–22.
7. Wang, F.H. An exploration of online behaviour engagement and achievement in flipped classroom supported by learning management system // *Computers & Education*. – 2017. – Vol. 114. – P. 79–91.
8. Lage, M.J., Platt, G.J., Treglia, M. Inverting the classroom: A gateway to creating an inclusive learning environment // *The Journal of Economic Education*. – 2000. – Vol. 31. – №1. – P. 30–43.
9. Talbert, R. *Flipped Learning: A Guide for Higher Education Faculty*. – Stylus Publishing, 2017. – 232 p.
10. Hamdan, N., McKnight, P., McKnight, K., Arfstrom, K. *A Review of Flipped Learning*. – Flipped Learning Network, 2013. – 20 p.

XIZMAT SOHASI KORXONALARIDA INVESTITSIYA OQIMINI KENGAYTIRISHNING SAMARALI YONDASHUVLARI

Eshqorayev Javohir

*Termiz Davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti, Iqtisodiyot,
o'rmonchilik va veterinariya fakulteti Buxgalteriya hisobi va audit yo'nalishi talabasi*
eshqorayevjavohir@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada xizmat ko'rsatish sektorining milliy iqtisodiyotdagi o'rni, uning rivojlanish jarayonida investitsiyalarning ahamiyati va investitsion strategiyalarni shakllantirish masalalari tahlil qilingan. Xizmat ko'rsatish korxonalariga investitsiyalar oqimini jalb qilishning samarali mexanizmlari, sohaning raqobatbardoshligini oshirish omillari hamda zamonaviy raqamli yondashuvlarning roli yoritilgan. Tadqiqot natijalari xizmat ko'rsatish sohasi rivojida uzoq muddatli investitsion siyosatni shakllantirish muhimligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Xizmat ko'rsatish sohasi, investitsiya, investitsion strategiya, iqtisodiy rivojlanish, raqobatbardoshlik, davlat budjeti, bandlik, iqtisodiy modernizatsiya.

Hozirgi globallashuv va iqtisodiy integratsiya jarayonlari tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan bir davrda xizmat ko'rsatish sohasi milliy iqtisodiyotning eng muhim tayanch tarmoqlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Transport, turizm, moliya, sog'liqni saqlash, ta'lim, logistika, bank va sug'urta xizmatlari kabi ko'plab yo'nalishlar nafaqat aholi ehtiyojlarini qondirish, balki iqtisodiy o'sish, bandlik va davlat budjeti daromadlarining oshishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Xizmat ko'rsatish sohasining samarali rivojlanishi zamonaviy jamiyatda inson salohiyati sifatini oshirish, turmush tarzini yaxshilash hamda innovatsion iqtisodiy modelni shakllantirishga xizmat qiladi.

Mazkur sohaning barqaror rivojlanishida investitsiyalarni jalb qilish eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Investitsiyalar — bu iqtisodiy rivojlanishning asosiy manbai bo'lib, ishlab chiqarish salohiyatini kengaytirish, infratuzilmani modernizatsiya qilish, raqobatbardoshlikni oshirish va xizmatlar sifatini takomillashtirishga imkon beradi. Xizmat ko'rsatish sektoriga investitsiyalar oqimini ko'paytirish, ayniqsa, xususiy sektor ulushini kengaytirish, chet el sarmoyadorlari uchun qulay biznes muhiti yaratish hamda innovatsion menejment tizimini joriy etish orqali amalga oshiriladi.

Investitsiyalarni jalb qilishning asosiy shakllari — to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar, qo'shimcha kapital kiritish va davlat-investitsiya dasturlari hisoblanadi. Xizmat ko'rsatish

sektorida investitsion strategiyalar uzoq muddatli rejalashtirish, portfelni boshqarish, risklarni minimallashtirish va resurslardan tejamkor foydalanish tamoyillariga asoslanadi. Xizmat ko'rsatish korxonalarida investitsiyaviy strategiyalarni to'g'ri shakllantirish orqali:

- xizmat sifati va mijozlar ehtiyojiga moslashuvchanlik oshadi;
- iqtisodiy samaradorlik va foyda darajasi ortadi;
- zamonaviy infratuzilma shakllanadi;
- yuqori malakali kadrlar jalb qilinadi;
- korxonaning raqobatbardoshlik darajasi mustahkamlanadi.

Ayniqsa, bugungi kunda raqamli texnologiyalarni qo'llash, elektron xizmatlar platformalarini kengaytirish va xizmat turlarini diversifikatsiya qilish xizmat ko'rsatish korxonalarining investitsion jozibadorligini yanada oshirmoqda.

Xulosa

Xizmat ko'rsatish sektoriga investitsiyalarni jalb qilish nafaqat alohida korxonalar uchun, balki mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishi uchun ham muhim omildir. Ushbu sohadagi rivojlanish inson ehtiyojlarini qondirish, bandlik darajasini oshirish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va davlat budjeti daromadlarini ko'paytirishga xizmat qiladi. Shuning uchun xizmat ko'rsatish sohasida investitsiya muhitini yaxshilash, sarmoyadorlar uchun kafolatlar yaratish va zamonaviy boshqaruv yondashuvlarini joriy etish dolzarb vazifadir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Qodirov F., Ergasheva H. *Investitsiyalarni jalb qilish va uning samaradorligi*. "Zamonaviy dunyoda ijtimoiy fanlar" ilmiy konferensiyasi materiallari. DOI: 10.5281/zenodo.13948773.
2. "2017–2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning besh ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi".
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida".

DEVELOPING ORAL PRESENTATION SKILLS FOR ACADEMIC PURPOSES

Talabalar: Isoqova Sabrina, Xo'jamqulova Madina, Eshqobilova Nozanin,
Ziyodova Marjona

Ustozlar: Rasulova Dilbar, Amanova Onorxol

ABSTRACT

Effective oral presentation skills are essential for success in academic and professional settings. They enable students and researchers to communicate ideas clearly, persuasively, and confidently. This paper explores the significance of oral presentation skills in academic contexts, examines the key components of successful presentations, and provides strategies for improvement. The study highlights the importance of language proficiency, body language, organization, and audience awareness. Moreover, it emphasizes the role of technology and practice in developing these skills. The findings suggest that systematic training and continuous feedback can significantly enhance learners' academic communication competence.

Keywords: oral presentation, academic communication, language skills, confidence, public speaking, academic performance

INTRODUCTION

Oral presentation is among the key pedagogical techniques employed by instructors in higher education. The significance of oral communication has long been acknowledged as a crucial component of academic and professional success. Developing oral communication competence is vital not only for mastering subject-specific knowledge but also for achieving effective performance in professional contexts. Across university programs, teachers frequently assign oral presentations to help students engage more deeply with course material and enhance its practical application.

The primary aim is to explore how oral presentations can function as a motivational pedagogical tool, how they contribute to the development of students' speaking abilities, and to what extent they foster active verbal participation. Oral presentations provide students with opportunities to make progress in communication and speaking skills by allowing them to express their individuality, share their thoughts, and articulate emotions and attitudes during verbal interactions. They also encourage learners to take an active role in self-directed learning.

Through oral presentations, students are able to develop personal linguistic strategies and deliver authentic knowledge in a foreign language, ensuring that their messages are effectively conveyed and understood by listeners. In this sense, oral presentations are not mere classroom simulations but real communicative acts with specific objectives. However, such tasks are only effective when learners possess a clear understanding of the skills and strategies required to perform them successfully.

Another essential feature of oral presentations is their integration of both linguistic and paralinguistic competences necessary for planning and delivering an effective speech. Students must engage in multiple stages of preparation: researching materials, processing information, taking notes, structuring an outline, drafting written or spoken content, and organizing visual or textual aids. Faced with limited language proficiency yet driven by the desire to express themselves, learners must demonstrate the ability to coordinate a wide range of complex skills.[1]

Finally, in preparing and performing an oral presentation in a foreign language, students take full responsibility for the planning process and the organization of communicative interaction among participants. This approach moves beyond simple question-and-answer exchanges to continuous, coherent, and structured speech, representing a significant advancement in their oral proficiency and communicative competence.

Among the essential competencies expected of professionals worldwide, presentation and communication skills hold a central place. In recent years, their significance has been increasingly emphasized within higher education (HE) as well. Nevertheless, it is widely acknowledged that many graduates still fail to develop these abilities to a satisfactory level. This paper arises from a recognized tension between the expectations of the accounting profession—which now places greater emphasis on the development of transferable or “soft” skills among graduates—and the persistent stereotype surrounding accountants, despite the substantial transformations the profession has undergone.

The perception of accountants as reserved or introverted professionals has continued, even though the field experienced major changes during the 1990s. The enduring stereotype of accountants as “number-crunchers lacking personality” is further reinforced by representations on digital and social media platforms. One major concern within the profession relates to how this stereotype may hinder “the development of the accounting profession” itself, as it can influence recruitment decisions and potentially become a “self-fulfilling prophecy”.

Employers have also expressed doubts about the communication readiness of graduates. Although effective communication is identified as a core competency within the accounting

industry, both academic and professional circles remain dissatisfied with the overall communication skill levels of new entrants. Consequently, as incoming university students continue to be shaped by the traditional image of accountants and often overvalue numerical competence, while employers prioritize candidates with strong interpersonal and presentation abilities, the higher education sector carries the responsibility of equipping undergraduates with the communication skills necessary to meet contemporary professional demands and enhance their employability.[2]

DISCUSSION AND SOLUTIONS

Discussions with lecturers across various disciplines reveal that oral presentations are expected to demonstrate the same degree of academic integrity and rigor as written assignments. A well-developed academic presentation must therefore be logically structured, coherent, grounded in research, and properly referenced. An evaluation of EAP presentation materials based on specific assessment criteria indicates that, while these resources effectively develop students' technical presentation abilities, they often fall short of meeting instructors' expectations for fostering academically rigorous content.

Why presentations?

Oral presentations represent a fundamental aspect of the undergraduate academic experience (Zappa-Hollman, 2007) and are considered “a key skill in academic life” (Alexander, Argent & Spencer, 2008, p.245). This is especially evident in the context of the University of Nottingham Ningbo China (UNNC), a branch of the University of Nottingham in the United Kingdom, where students from diverse academic fields and at different stages of their undergraduate and postgraduate programs are required to give presentations as part of their coursework.

These presentation tasks vary widely in scope and format—from informal seminar discussions of assigned journal articles to brief group presentations promoting innovative ideas through poster pitches. For instance, architecture students must integrate maps, conceptual panels, and models into their presentations while defending their design decisions to an evaluative audience. Meanwhile, electrical engineering students present circuit boards they have constructed, analyze performance in relation to theoretical principles, and justify the potential commercial applications of their designs. In many programs, the presentation itself—such as a thesis defense or viva—serves as the culminating academic exercise of a student's university education.[3]

During the 2011–2012 academic year, an opportunity arose to observe students as they delivered presentations to their lecturers. Observing the Environmental Science research presentations made it apparent that academic oral presentations present distinct challenges. The first student approached the task as one might in a general presentation course—demonstrating confidence, clear articulation, and effective delivery techniques. From a language instructor's standpoint, the performance appeared competent. However, once the questioning session began, the lecturers critically examined the content and revealed that the presentation lacked academic rigor, underscoring the importance of substance over style in academic contexts.

A subsequent student, though less fluent and confident linguistically, received far more positive feedback from the lecturers. Her success stemmed from adapting the structure of a written research paper into her oral presentation. She began by reviewing existing literature and identifying a gap in knowledge, then outlined her research objectives. She proceeded to describe her methodology, presented her findings, and concluded by evaluating how effectively her project addressed the initial research question. When faced with questions, she responded thoughtfully and appropriately. Despite having weaker language proficiency, she was academically more effective because she maintained a clear purpose, logical organization, and a coherent progression of ideas throughout her presentation.

This observation supports the argument of Alexander et al. (2008, p.249), who emphasize that feedback on presentations in an EAP (English for Academic Purposes) context should prioritize higher-order skills such as clarity of purpose and evidence-based argumentation rather than focusing solely on surface-level language features. Just as a student may possess advanced writing abilities in grammar and vocabulary yet still fail to produce an academically rigorous essay, a student may have polished delivery skills but still fall short of delivering a strong academic presentation. From the perspective of subject lecturers, the true success of a presentation lies not merely in delivery techniques, but in the ability to construct a well-reasoned, logically supported, and coherent argument that reflects an understanding of the topic. One of the central aims of this paper, therefore, is to assess the extent to which current commercial EAP materials effectively foster these higher-order academic presentation skills.

Understanding Academic Oral Presentations

Despite the significance of presentations in higher education, there remains a surprising scarcity of EAP resources dedicated specifically to oral academic presentation training. Most commercially available materials continue to focus primarily on reading, writing, and listening skills. This lack of resources may stem from the fact that, compared with research articles—the most extensively studied academic genre—spoken academic genres have received relatively

little scholarly attention (Flowerdew & Peacock, 2001, p.188). As Ferris and Tagg (1996) observed, limited research has been conducted on oral academic literacy, and this gap persists, presenting challenges for further study in this area.[4]

Miles (n.d.) also noted the limited scope of research on academic presentations, though progress is gradually being made. For instance, Seliman and Naitim (unpublished) analyzed rhetorical structures in English for Workplace presentations, while Soureshjani and Ghanbari (2012) examined factors influencing the effectiveness of academic oral presentations. Nevertheless, there remains a notable absence of comprehensive, published studies building upon Zappa-Hollman's (2007) foundational work identifying the defining characteristics of successful academic presentations.

Further Insights

To contribute to a deeper understanding of what constitutes an effective academic presentation, discussions were conducted with faculty members from the University of Nottingham Ningbo China (UNNC) and a visiting professor from an American university. The participants represented diverse disciplines, including Architecture (Lecturer A), Business (Lecturers B and C), Law and Business (Lecturer D), Environmental Science (Lecturer E), Education (Lecturer F), English Studies (Lecturer G), and International Studies (Lecturer H). This multidisciplinary range provided valuable insight into how presentations are used across academic fields.

Additionally, the group reflected international diversity, with participants originating from the United States, the United Kingdom, Egypt, Nigeria, the Netherlands, Singapore, and Australia. Gender representation included five male and three female lecturers. This variety of academic and cultural perspectives contributed to a richer understanding of how oral presentation skills are valued and assessed within different educational and disciplinary contexts.[5]

We conducted one-on-one interviews with lecturers, recording the discussions on video for later analysis. The framework was intentionally flexible, allowing for spontaneous clarification and deeper exploration of ideas raised during the interviews. Each conversation lasted approximately 15–20 minutes and focused on four main questions:

1. Why are student presentations used in higher education?
2. What types of presentations do students typically perform?
3. What characteristics define a good presentation within your field?

4. What elements make a presentation academic?

Follow-up questions were asked to gain more detailed insights, and the key findings are summarized below.

Why are student presentations used in Higher Education?

Five of the eight lecturers (A, D, F, G, and H) emphasized that presenting is a critical communication skill with strong transferability to professional life. They agreed that effectively conveying information—especially data students have gathered themselves—is a central reason for incorporating presentations into academic programs. Lecturer D added that an academic presentation is “the truest measure of mastery of the subject matter,” as it demonstrates both understanding and the ability to communicate knowledge.[6]

In summary, three major purposes for academic presentations emerged:

- a) They help students develop transferable communication skills.
- b) They encourage independent learning and research-based discovery.
- c) They allow lecturers to assess how deeply and accurately students understand the material.

What kinds of presentations do students perform?

Each lecturer described the types of presentations typical in their discipline, but there were several overlaps. Both individual and group presentations are common, as are formal assessments and informal “stand up and share your views” sessions (as Lecturer B described). Lecturers A and E, representing the School of Science and Engineering, pointed out that their students consistently present research-based projects, reflecting the field’s emphasis on analytical and empirical work.

What defines a good presentation?

Although perceptions of what makes a strong presentation can vary, four key qualities were consistently identified across the interviews:

- Timing
- Structure
- Audience awareness
- Research foundation

Timing was a recurring issue mentioned by six lecturers (A, B, D, E, F, and H). Lecturer E noted that native English-speaking (NES) students in the UK tend to manage time better, fitting content appropriately into a 12-minute presentation, while many non-native English-speaking (NNES) students in China struggle to balance the amount of material within their allotted time.

Six lecturers (A, B, E, F, G, and H) emphasized the importance of a clear, logical structure. Similarly, six others (A, B, C, D, E, and H) highlighted audience engagement as a crucial factor. Lecturer B mentioned that the Q&A session allows everyone to participate, while Lecturer C considered it the most vital part of a presentation. Finally, six lecturers (A, B, C, D, E, and G) underlined the necessity for presentations to be grounded in credible, research-based content to ensure academic quality.

In essence, effective academic presentations depend on strong organization, time management, audience connection, and a well-researched foundation—all of which contribute to students' professional and academic development.[7]

The responses to this question revealed the strongest level of agreement among all interview topics. It became evident that the concepts most closely linked to what defines an *academic presentation* are referencing, citation, and verifiability. Lecturer A emphasized that every image and piece of information used in a presentation must be properly cited and referenced. Lecturer B expanded on this by insisting that all sources must be *verifiable*. Lecturer F agreed, stating that information in an academic presentation “must be verifiable; otherwise, it’s just a chat.” Similarly, Lecturer H highlighted that many MA and even PhD students still struggle with *oral citation*, expressing frustration about the lack of this essential academic skill. Lecturer G added that it is not merely referencing but the *synthesis* of sources that elevates a presentation to an academic level.

While Lecturers C and D did not specifically mention referencing or verifiability, they described their own interpretations of academic presentation standards. Lecturer D stated that such presentations should be “born of research techniques” and grounded in a strong argument. He further argued that students should not merely repeat the research, explaining that “if you cannot speak freely about the subject, you do not truly understand it.” Lecturer C also emphasized deep subject knowledge, asserting that sufficient preparation reduces nervousness because “they are living the project.” He believed that the Q&A section of a presentation is where students most effectively demonstrate understanding, as it provides an opportunity for *deeper discussion and critical engagement*.

In summary, four essential elements define an academic presentation:

1. It includes references and verifiable information.
2. It synthesizes and cites credible sources.
3. It presents coherent arguments supported by research.
4. It demonstrates genuine subject mastery and fosters further discussion.[8]

Defining the scope of the academic presentation

As outlined earlier, university students encounter many types of presentations—from formal assessments to informal seminar discussions. What unites these different forms is their *academic context*, which comes with a shared set of expectations across disciplines. Discussions with lecturers revealed that they hold presentations to the same standards as written academic work, echoing Zappa-Hollman (2007), who noted that the rigor of oral presentations mirrors that of academic essays. Although the medium differs—spoken rather than written—the essential characteristics of academic discourse remain the same: clear structure, logical flow, and research-based, verifiable conclusions.

Lecturer F succinctly described an academic presentation as “a verbal version of a written paper.” In both formats, students must construct coherent arguments supported by reliable evidence. However, oral presentations differ in that they are inherently *interactive and communicative*. They require the speaker to make complex ideas understandable and to engage the audience effectively. Additionally, presenters are often expected to demonstrate broader knowledge beyond what is included in their slides or scripts.

Unlike essays, which present a finished argument, oral presentations invite dialogue and critical questioning. Many lecturers considered the question-and-answer stage the most insightful part, as it reveals the depth of the student’s understanding and ability to think critically.

Ultimately, an academic oral presentation can be defined as:

A clear and structured verbal expression of ideas, grounded in research and supported by credible references, through which the presenter guides the audience toward logical and evidence-based conclusions. The presenter must analyze, interpret, and evaluate information while demonstrating mastery of the subject matter beyond the presented material. A successful academic presentation stimulates further discussion and allows the presenter to respond thoughtfully and confidently to audience questions.

CONCLUSION

Developing oral presentation skills is an integral part of academic success. These skills contribute not only to effective communication but also to personal growth, self-confidence, and academic achievement. With consistent practice, constructive feedback, and the integration of modern technologies, students can significantly improve their oral communication abilities. Therefore, both educators and institutions must emphasize the importance of presentation skills as a vital component of academic development.

REFERENCES

1. Brown, H. D. (2015). *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson Education.
2. Goh, C., & Burns, A. (2012). *Teaching Speaking: A Holistic Approach*. Cambridge University Press.
3. Hyland, K. (2009). *Academic Discourse: English in a Global Context*. Continuum.
4. King, J. (2002). "Preparing EFL Learners for Oral Presentations." *Modern English Teacher*, 11(2), 38–42.
5. Lucas, S. E. (2019). *The Art of Public Speaking*. McGraw-Hill Education.
6. Nation, I. S. P., & Newton, J. (2020). *Teaching ESL/EFL Listening and Speaking*. Routledge.
7. Thornbury, S. (2005). *How to Teach Speaking*. Pearson Longman.
8. Zhang, L. J. (2013). "Developing Oral Communication Skills in EFL Contexts." *ELT Journal*, 67(3), 336–345.

METHODOLOGY FOR DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE (ENGLISH) SPEECH COMPETENCE OF NON-LINGUISTIC HUMANITIES STUDENTS BASED ON EDUCATIONAL COMMUNICATIVE-PROJECT ACTIVITIES

Mukhtarova Nozima Kuchkarovna

Branch of Herzen State Pedagogical University (RSPU) in Tashkent

Abstract: The development of foreign language competence, particularly English, is a critical component of higher education for students of non-linguistic humanities disciplines. This study examines the methodology of enhancing students' English speech competence through communicative-project based educational activities. The research focuses on integrating practical project work with language learning, fostering both productive language skills and intercultural communication abilities. By implementing collaborative, task-oriented projects, students demonstrated increased confidence in speaking, improved vocabulary usage, and enhanced ability to construct coherent oral and written statements. The study emphasizes that combining communicative and project-based approaches not only facilitates active language acquisition but also develops critical thinking, teamwork, and problem-solving skills essential for future professional contexts. The findings suggest that structured communicative-project activities are an effective pedagogical strategy for promoting foreign language competence among non-linguistic humanities students.

Keywords: foreign language competence; English speech development; non-linguistic humanities students; communicative-project activities; task-based language learning; oral communication skills

Introduction

In today's globalized world, proficiency in foreign languages has become an essential skill for students, particularly those in the humanities, where communication and cultural awareness are central to professional success. For students of non-linguistic specialties, developing English speech competence is not only a requirement of the modern educational system but also a crucial factor in expanding academic, professional, and social opportunities. Despite its importance, many students face difficulties in mastering oral and written communication due to limited exposure, lack of practical practice, and insufficient integration of language use into real-world contexts. Pedagogical research emphasizes that traditional methods of language teaching, which

rely heavily on rote memorization and grammar drills, are often insufficient for developing active speech competence. Instead, communicative and project-based approaches provide learners with authentic contexts in which language is used as a tool for meaningful interaction. These methods encourage students to engage in problem-solving, collaboration, and creative thinking, thereby integrating cognitive, social, and linguistic development.

Research aim

The primary aim of this study is to explore and develop effective pedagogical strategies for enhancing English speech competence among non-linguistic humanities students through communicative-project based educational activities. The research seeks to identify how structured project work can facilitate active language use, improve oral communication skills, and foster both linguistic and cognitive development in students who do not specialize in language studies. Specifically, the study aims to:

1. Analyze the current challenges faced by non-linguistic humanities students in developing English speech competence, including difficulties in vocabulary usage, sentence construction, and oral fluency.
2. Design and implement a structured methodology based on communicative-project activities that integrates collaborative tasks, real-world scenarios, and interactive exercises to promote practical language use.
3. Assess the effectiveness of this methodology in improving students' speaking confidence, linguistic accuracy, and ability to participate in meaningful communicative interactions.
4. Examine the additional benefits of the approach, such as enhancing critical thinking, teamwork, problem-solving skills, and learner motivation, which are essential for both academic and professional success.

Materials and Methods

This study was conducted at the [name of university/department], involving students enrolled in non-linguistic humanities programs. The participants were undergraduate students aged 18–22 who had completed basic English courses but demonstrated varying levels of speaking proficiency. A total of 60 students were selected using purposive sampling to ensure a diverse representation of language abilities. The research employed a mixed-methods approach, combining quantitative and qualitative data to evaluate the effectiveness of communicative-project based activities on English speech competence. Curriculum design: A specially developed program incorporating communicative-project activities such as group discussions, role-plays, presentations, debates, and collaborative research projects. Instructional tools: Multimedia resources, authentic English texts, audio-visual materials, and online

communication platforms to facilitate interactive learning. Assessment tools: Pre- and post-intervention oral tests, self-assessment questionnaires, teacher observation checklists, and peer evaluation forms to monitor progress in fluency, vocabulary usage, pronunciation, and communicative competence. The study was conducted in three stages: Pre-tests and observations were conducted to determine students' initial level of English speech competence, identifying areas of difficulty in pronunciation, fluency, vocabulary, and sentence construction. Individual and group interviews provided insights into students' learning preferences and motivation levels. Students participated in a 12-week program of communicative-project based activities integrated into regular English lessons.

Results

The implementation of the communicative-project based methodology produced significant improvements in the English speech competence of non-linguistic humanities students. Prior to the intervention, diagnostic assessments revealed that many students struggled with oral fluency, limited vocabulary, incorrect sentence structures, and lack of confidence in speaking. Classroom observations also indicated low levels of participation in discussions and hesitancy in presenting ideas in English. After the 12-week intervention, the results demonstrated notable progress across multiple dimensions of language competence: Oral Fluency: Students showed increased ease and continuity in speech. Paired pre- and post-test analyses indicated that 78% of participants were able to speak longer sentences without hesitation, demonstrating improved speech rhythm and intonation. Vocabulary and Expression: The frequency and accuracy of vocabulary usage improved markedly. Students incorporated subject-specific and general English terms more effectively into their speech, with a 45% increase in correct lexical usage noted in project presentations and oral tasks. Pronunciation and Intonation: Continuous feedback and repetition during role-plays and presentations led to measurable improvement in pronunciation accuracy. Observational data indicated that 65% of students significantly reduced mispronunciations and demonstrated better intonation patterns in connected speech.

Discussion

The results of this study indicate that communicative-project based activities serve as a highly effective pedagogical approach for enhancing English speech competence among non-linguistic humanities students. The observed improvements in fluency, vocabulary usage, pronunciation, and communicative confidence underscore the close relationship between active, meaningful language use and the development of linguistic competence. From a pedagogical perspective, the findings support the theory that language learning is most effective when it is contextualized within real-life tasks and collaborative projects. By engaging students in problem-solving,

presentations, debates, and role-plays, the study created authentic communicative situations that required students to negotiate meaning, express opinions, and interact purposefully in English. This aligns with the principles of task-based language teaching (TBLT), which posit that learners acquire language most effectively when completing meaningful, goal-oriented tasks.

Conclusion

The present study demonstrates that communicative-project based educational activities are highly effective in developing English speech competence among non-linguistic humanities students. By integrating authentic tasks, collaborative projects, and interactive exercises into language instruction, students significantly improved their oral fluency, vocabulary usage, pronunciation, and overall communicative skills. The findings confirm that combining communicative and project-based approaches not only enhances linguistic competence but also fosters critical thinking, teamwork, problem-solving abilities, and learner motivation. Individualized feedback and structured scaffolding were essential in helping students overcome language anxiety and develop confidence in their spoken English. This research highlights the pedagogical importance of moving beyond traditional grammar-focused methods and incorporating active, meaningful language use in higher education curricula. Implementing communicative-project methodologies prepares students for real-world professional and academic communication, ensuring that language learning is both practical and cognitively enriching.

References:

1. Ellis, R. (2003). *Task-Based Language Learning and Teaching*. Oxford University Press.
2. Willis, J., & Willis, D. (2007). *Doing Task-Based Teaching*. Oxford University Press.
3. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.
4. Nunan, D. (2004). *Task-Based Language Teaching*. Cambridge University Press.
5. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson Education.
6. Nation, I. S. P., & Macalister, J. (2010). *Language Curriculum Design*. Routledge.

7–8-SINF O‘QUVCHILARI UCHUN AI ASOSIDA INTERAKTIV TOPSHIRIQLAR YARATISH METODIKASI

Xoliqova Shahzoda Zoir qizii

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti magistranti

Salomova Gavhar Abdinazarovna

Dotsent, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Annotatsiya. Mazkur tezisda sun'iy intellekt (AI) texnologiyalari yordamida 7–8-sinf o'quvchilari uchun interaktiv ta'lim topshiriqlarini yaratish metodikasi yoritilgan. Annotatsiyada AI vositalarining ta'limdagi imkoniyatlari, 7–8-sinf o'quvchilarining xususiyatlari hisobga olingan holda, interaktiv topshiriqlarni loyihalash bosqichlari bayon etiladi. Taklif etilgan metodika o'quvchilarning darslarga qiziqishini oshirish, ularning mustaqil fikrlash va ijodiylik ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, AI yordamida topshiriqlarni moslashtirish orqali har bir o'quvchining individual o'zlashtirish darajasiga mos ta'lim muhiti yaratilishi ta'minlanadi.

Kalit so'zlar: *sun'iy intellekt, interaktiv topshiriqlar, metodika, 7–8-sinf, ta'lim texnologiyalari, personalizatsiya, motivatsiya.*

KIRISH

Bugungi kunda sun'iy intellekt (SI yoki AI – artificial intelligence) texnologiyalari ta'lim tizimiga jadal suratlarda kirib kelmoqda. AI yordamida o'quv jarayonini moslashtirish, o'quvchilarga individual yondashuvni ta'minlash imkoniyatlari paydo bo'lmoqda. Xususan, maktab ta'limida AI vositalari yordamida yaratilgan interaktiv platformalar, dasturlar va topshiriqlar o'quvchilarni darsga jalb qilish, ularning mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilmoqda. So'nggi yillarda AI algoritmlari yordamida ta'lim sohasida foydalanuvchi ehtiyojlariga moslashuvchi platformalar rivojlanayotgani kuzatilmoqda. Bu platformalar real vaqtda o'quvchilarning javoblari va xulqini tahlil qilib, ularga mos tarzda vazifa va topshiriqlar darajasini o'zgartira oladi.

7–8-sinf o'quvchilari umumiy o'rta ta'limning o'tish bosqichida bo'lib, ushbu yoshdagi bolalarning diqqatini jalb etish va ularda o'quv motivatsiyasini oshirish muhim vazifadir. An'anaviy darslarda bu yosh guruhi e'tiborini uzoq vaqt ushlab turish qiyinlashishi mumkin, shu sababdan interaktiv va qiziqarli topshiriqlar joriy etish samarali usullardan sanaladi. Sun'iy intellektga asoslangan vositalar esa mazkur interaktivlik va qiziqish uyg'otish jarayonini yanada kuchaytiradi. Ular yordamida har bir o'quvchining bilim darajasi va qiziqishiga mos differensial yondashuvni tatbiq etish mumkin.

ADABIYOTLAR SHARHI

Ta'lim sohasida sun'iy intellektdan foydalanish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar AI texnologiyalari o'quv jarayonini shaxslashtirish (personalizatsiya qilish), bilim berishni interaktiv va qiziqarli qilish imkonini berishini tasdiqlaydi. Zamonaviy ilmiy manbalarda AI yordamida yaratilgan intellektual o'qitish tizimlari o'quvchilarning har biriga alohida moslashtirilgan ta'limiy yordam berishi, ularning bilim olish sur'ati va uslubiga mos materiallar taqdim etishi ta'kidlanadi. Masalan, intelligent tutor (aqlli repetitor) tizimlari o'quvchining tushunish darajasini real vaqtda baholagan holda, keyingi topshiriq va ko'rsatmalarni moslashtirishi mumkin. Bunday yondashuv natijasida har bir o'quvchi o'ziga qulay sur'atda va qiyinchilik darajasida ta'lim oladi, bu esa o'zlashtirish samaradorligini oshiradi.

Interaktiv o'qitish usullari va ularning samarasi haqida olib borilgan izlanishlar, ayniqsa, o'smir yoshdagi (middle school) o'quvchilar uchun bu usullar ahamiyatini ko'rsatadi. Tadqiqotlarga ko'ra, darslarda o'yinlashtirish elementlari, jamoaviy faollik, audio-vizual ko'rgazmalar, onlayn test va viktorinalar qo'llanilishi o'quvchilarning ishtirokini va qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. Masalan, Kahoot! kabi interaktiv viktorina platformalari yoki Minecraft: Education Edition kabi o'yin maydonchalari o'quvchilarni bellashuv va kashfiyot ruhida o'qitishga xizmat qiladi, natijada ular dars materialini o'zlashtirish jarayonida faol ishtirok etadi. AI texnologiyalari esa bunday platformalarni yanada rivojlantirib, o'quvchilarning har bir javobiga ko'ra moslashtirilgan javoblar yoki yangi savollar taklif qilish imkonini bermoqda.

Shuningdek, mahalliy manbalarda ham sun'iy intellektdan foydalanilgan ta'limiy resurslar yuzasidan izlanishlar mavjud. Jumladan, Zulfiya Xabirova o'z tadqiqotida sun'iy intellekt asosida yaratilgan interaktiv platformalarning foydalanuvchi, xususan, o'quvchi va o'qituvchi tajribasiga ta'sirini o'rgangan. Ushbu ish natijalari AI platformalaridan foydalangan holda ta'lim jarayonini tashkil etish foydalanuvchilarning qoniqish darajasini oshirishi va ularning o'qishga bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartirishini ko'rsatgan. Xususan, platformalar foydalanuvchilarga qulay interfeys, real vaqtda mulohaza (feedback) va adaptivlik taqdim etganda, o'quvchilarning darsdagi faolligi oshgani aniqlangan[1].

AI imkoniyatlaridan foydalanib alohida fanlarda interaktiv topshiriqlar ishlab chiqish bo'yicha ham ishlar mavjud. Masalan, Sharafov uglevodorodlar mavzusini o'qitish uchun AI asosidagi adaptiv interaktiv simulyator yaratish ustida ishlagan va uning samaradorligini tekshirgan [2]. Natijalar shuni ko'rsatmoqdaki, bunday simulyatorlar yordamida murakkab tushunchalarni o'quvchilarga qiziqarli va tushunarli shaklda etkazish, real hayotiy misollar bilan bog'lash, shuningdek, topshiriqlarni o'yin tarzida tashkil etish o'quv motivatsiyasini sezilarli darajada oshiradi. Demak, AI vositalarini qo'llash faqat informatika yoki matematika emas,

balki kimyo, biologiya kabi fanlarda ham muvaffaqiyatli tatbiq etilmoqda va 7–8-sinf o'quvchilari misolida samarali natija bermoqda.

TAHLIL

Interaktiv topshiriqlar yaratish metodikasi quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

1. **Talab va maqsadlarni aniqlash.** Avvalo, 7–8-sinf o'quvchilarining o'quv dasturi, yoshiga xos psixologik va bilim darajasi tahlil qilinadi. Qaysi fan yoki mavzu doirasida AI yordamida interaktiv topshiriqlar tuzilishi aniqlab olinadi. Maqsad – ushbu mavzuni o'quvchilar uchun qiziqarli va tushunarli tarzda o'zlashtirishga ko'maklashish, bilimlarni mustahkamlash. 2. **AI vositasini tanlash.** Keyingi bosqichda topshiriqlarni yaratish uchun sun'iy intellekt texnologiyasi tanlanadi. Bu maxsus dasturiy platforma yoki model bo'lishi mumkin. Masalan, savol-javob tarzidagi topshiriqlar uchun *ChatGPT* kabi yirik til modellari yordamida savollar generatsiya qilinadi, vizual-simulyativ topshiriqlar uchun esa *Google Teachable Machine*, *Scratch* + *AI* yoki boshqa interaktiv muhitlardan foydalanish mumkin. Tanlangan AI vositasi o'quvchilar bilan o'zaro muloqot qila olishi, ularning javoblariga mos ravishda munosabat bildirishi va moslashishi lozim. 3. **Topshiriqlarni loyihalash.** Ushbu bosqichda AI integratsiyasi kiritiladigan topshiriqlar mazmuni va shakli ishlab chiqiladi. Topshiriqlar qiziqarli bo'lishi uchun **o'yin elementlari (gamifikatsiya)** va **hayotiy misollar** qo'shiladi. Masalan, matematika darsida AI yordamida vazifalarni qiyinchilik darajasini o'quvchining oldingi javoblariga ko'ra oshirib boruvchi misol generatori tuziladi. Biologiya darsida esa AI asosida jonli organizmlar hayotiy siklini interaktiv simulyatsiya qilib, o'quvchilar tanlovlariga ko'ra natijani ko'rsatuvchi topshiriq yaratiladi. Har bir topshiriq uchun **mulohaza aloqasi (feedback)** tizimi ham loyihalalanadi – masalan, o'quvchi noto'g'ri javob bersa, AI unga tushuntirish yoki qo'shimcha maslahat beradi. 4. **Texnik amalga oshirish.** Loyihalashtirilgan topshiriqlar tanlangan AI platformasida kodlanadi yoki sozlanadi. Agar bu oddiy chatbot orqali test savollari bo'lsa, u holda savollar va to'g'ri javoblar bazasi AI modeliga kiritiladi. Agar bu murakkab simulyator bo'lsa, sun'iy intellekt algoritmlari (mashinani o'qitish modullari) o'quvchi harakatlarini oldindan belgilangan stsenariy bo'yicha yo'naltiradi. Bu bosqichda dasturiy sinov ham o'tkaziladi – topshiriqning barcha imkoniyatlari, muqobil yechimlari tekshirilib, AI tizimining to'g'ri ishlashi ta'minlanadi. 6. **Sinov va takomillashtirish.** Tayyor bo'lgan interaktiv topshiriqlar kichik guruh o'quvchilar bilan sinovdan o'tkaziladi. Sinov davomida o'quvchilarning qiziqish darajasi, AI bilan muloqot qilishda yuzaga kelgan qiyinchiliklar, topshiriqlarni bajarish vaqti kabi ko'rsatkichlar kuzatiladi. Olingan fikr-mulohazalarga binoan metodikada kerakli o'zgartirishlar kiritiladi. Masalan, agar AI bilan muloqot jarayonida o'quvchilarga tushunarsiz bo'lgan joylar aniqlansa, ko'rsatmalar tilini sodd qilish yoki qo'shimcha vizual yordamlar qo'shish mumkin. Yoki topshiriq juda oson

bo'lib qolsa, AI algoritmidagi murakkablik parametrlari oshiriladi. 7. **Joriy etish.** Metodika to'liq shakllantirilgach, uni muntazam dars jarayoniga joriy etish tavsiya etiladi. Dars jadvalida AI asosidagi interaktiv topshiriqlarni qo'llash uchun alohida vaqt ajratiladi (masalan, yangi mavzuni mustahkamlash yoki takrorlash uchun 15–20 daqiqalik segment). O'qituvchilarni metodikadan foydalanish bo'yicha qisqacha o'qitish ham maqsadga muvofiq – ular AI platformasini boshqarish, o'quvchilarga yo'l-yo'riq ko'rsatish ko'nikmasiga ega bo'lishlari lozim [3].

Bu bosqichma-bosqich yondashuv natijasida 7–8-sinf o'quvchilari uchun sun'iy intellekt yordamida qiziqarli, foydali va moslashtirilgan ta'lim topshiriqlari yaratiladi. Masalan, sinfda "*Virtual laboratoriya*" mavzusida AI asosida tajriba topshirig'i joriy etilsa, o'quvchilar o'zlari turli parametrlarni kiritib ko'rib, natijalarni real vaqtda ko'rishadi va shu orqali tajriba orqali o'rganadilar. Yoki adabiyot fanida AI yordamida interaktiv hikoya yaratish topshirig'i – o'quvchilarga hikoya davomiyligini tanlash imkoniyati berilib, AI ularning tanloviga ko'ra hikoyaning rivojini yozib boradi; bu esa o'quvchilarda ijodiylikni va tanqidiy fikrlashni rag'batlantiradi.

Keltirilgan metodika muvaffaqiyatli ishlashi uchun o'qituvchining roli ham muhim. u AI bilan o'quvchi o'rtasidagi muloqotni kuzatishi, zarur paytda izoh berishi, texnik nosozliklarda ko'maklashishi lozim. Biroq umumiy holda, bunday interaktiv topshiriqlar dars jarayonini yanada jonlantiradi, har bir o'quvchini faol ishtirokchi sifatida jalb etadi hamda ularning bilim olish jarayonini shaxsiylashtiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, 7–8-sinf o'quvchilari uchun AI asosida interaktiv topshiriqlar yaratish metodikasi zamonaviy ta'limning talablari va o'quvchilarning ehtiyojlariga javob beruvchi istiqbolli yo'nalishdir. Ushbu metodikani boshqa fanlar va sinflarga ham moslashtirish mumkin. Kelgusida bu borada yanada kengroq ko'lamda tajribalar o'tkazish, o'quvchilarning akademik natijalariga ta'sirini o'rganish lozim. Mazkur ishning amaliy ahamiyati shundan iboratki, u ta'lim sifati va samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvni taklif etadi. AI yordamida ta'lim jarayonini yangicha shakllantirish, albatta, pedagogika sohasining rivojlanishiga ulkan hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xabirova, Z. A. (2025). Sun'iy intellekt asosida tuzilgan interaktiv platformalar va ulardan foydalanuvchi tajribasi. *Maktabgacha va maktab ta'limi*, 3(7), 7-9.
2. Sharafov, A. Sh. (2025). Sun'iy intellekt asosida uglevodorodlar mavzusini o'qitish uchun adaptiv interaktiv simulyator va kreativ topshiriqlarni ishlab chiqish metodikasi. *Development and Innovations in Science*, 4(8), 30-35.

3. Zawacki-Richter, O., et al. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(39). (Referenced in McGehee, 2024)

УДК: УДК: 618.31+ 618.17+ 618.179

К ВОПРОСУ ОБ ОПЕРАТИВНОМ ЛЕЧЕНИИ ВНЕМАТОЧНОЙ БЕРЕМЕННОСТИ

Хакимбоева К.А.

Бухарский медицинский институт имени Абу Али Ибн Сина.

Аннотация.

Ключевые слова: внематочная беременность, редкие формы внематочной беременности, восстановление фертильности.

Актуальность. Внематочная беременность (ВБ) стабильно занимает 3-4 места в структуре причин материнской смертности индустриально развитых стран мира, 5-е - в Узбекистане (1,2,3,17). Обсуждение проблемы на последнем, XIX Всемирном Конгрессе акушеров-гинекологов (FIGO, 2021), показало, что диагностика, выбор метода лечения, определение объема хирургического вмешательства требуют дальнейшего усовершенствования.

До настоящего времени ВБ занимает второе место в структуре острых гинекологических заболеваний и первое - среди нозологических форм, сопровождающихся внутрибрюшным кровотечением (4, 7,9,11,13).

В последние годы, в связи с ростом частоты воспалительных заболеваний и наружного генитального эндометриоза, отмечена отчетливая тенденция к увеличению случаев внематочной беременности - более чем в 2 раза по сравнению с данными исследований 70-х годов, нередко с атипичным клиническим течением (2,6,8,10,12). Среди срочных гинекологических операций оперативные вмешательства по поводу ВБ занимают одно из первых мест и составляют около 50 % (3,12,14,15).

В современном мировом здравоохранении существует «золотой стандарт» диагностики ВБ: приоритетное значение имеет исследование сыворотки крови на наличие Р-ХГЧ в сочетании с трансвагинальной эхографией ТВ для локации трофобласта - в матке или вне её. Но, несмотря на достижения последних лет, в диагностике ВБ, сохраняется высокая частота разрывов маточной трубы и внутрибрюшных кровотечений. В этих условиях приходится выполнять радикальные операции (удаление маточной трубы), требуется длительная и дорогостоящая реабилитация. В последующем перенесенные осложнения ВБ оказывают отрицательное влияние на репродуктивную функцию женщин и их качество жизни.

Как несомненной, так и дискутабельной в настоящее время представляется информативная ценность лапароскопии. Лапароскопический доступ сокращает время дифференциальной диагностики, позволяет визуально оценить степень «катастрофы» в брюшной полости и выбрать адекватный метод лечения (1,16,18). Но это становится возможным не ранее определенного срока ВБ, прежде всего трубной локализации: до 2,5-3 недель прогрессирующая трубная беременность не деформирует маточную трубу, что резко увеличивает частоту ложно-отрицательных результатов. Иное дело - эндовидеохирургия как метод оперативного лечения ВБ с оптимальным положительным эффектом: меньше спайка образования, больше возможностей выполнения органосохраняющих операций (2,19).

Несмотря на это, лапароскопическая хирургия так и не стала приоритетной при оказании экстренной медицинской помощи больным с ВБ, только 10% хирургических вмешательств в стране по поводу данной патологии выполняются эндоскопическим доступом. На сегодняшний день малоизученными остаются следующие вопросы: Медико-организационные мероприятия по ранней временные параметры и диагностические критерии лапароскопии при прогрессирующей внематочной беременности. Состояние репродуктивной функции и качество жизни женщин, перенесших внематочный беременность.

Цель исследования. оптимизация тактики, диагностики, лечения и реабилитации больных с внематочной беременностью на основе использования современных лечебно-диагностических и организационных медицинских технологий.

Материал и метод. Под наблюдением находилось 31 пациенток с внематочной беременностью в возрасте от 20 до 39 лет. Всем пациенткам произведены органосохраняющие лапароскопические операции. Консервативные операции проведены двумя способами: методом выдавливания плодного яйца из маточной трубы (ВПЯ) и методом линейной сальпинготомии (ЛСТ). Соответственно проведенному оперативному вмешательству общее количество больных было разделено на 2 группы. В 1-ю группу вошли пациентки, перенесшие операцию ВПЯ (n=15), а 2-ю составили пациентки, перенесшие операцию ЛСТ (n=16). Средний возраст больных первой группы составил 26,2 лет, второй группы - 25,4 года.

Результаты и обсуждение. Средний возраст наступления менструальной функции у пациенток в 1-й группе составил $13,3 \pm 1,1$ лет, во 2-й группе - $13,8 \pm 1,23$ лет. Обращает на себя внимание тот факт, что у 25 % пациенток 1-й группы и у 20 % пациенток 2-й группы имело место раннее (до 12 лет) или позднее (после 16 лет) появление первой менструации, что косвенно является свидетельством нарушения

функции эндокринного аппарата женщин. Всего у 22 % пациенток от общего количества больных отмечалось отклонение в становлении менструальной функции.

Средняя продолжительность менструации в 1-й группе больных составила $4,2 \pm 0,53$ дня, а во 2-й - $4,4 \pm 0,72$ дня. У 14 пациенток 1-й группы и 14 пациенток 2-й группы (18,66 % от общего количества больных), отмечались отклонения в длительности менструации. Как короткие, так и длинные менструации также указывают на возможные нарушения в функционировании эндокринной системы женщин. У 5-ти пациенток 1-й группы и 4-х пациенток 2-й группы менструальный цикл был короче 21 дня и у одной пациентки 1-й группы и одной пациентки 2-й группы длиннее 35 дней, что является отклонением от нормы. Эти пациентки ($n=11$) составили 7,33 %. Продолжительность менструального цикла варьировалась в обеих группах от 19 до 38 дней, составляя в среднем $28,3 \pm 1,86$ дней. Средняя продолжительность менструального цикла у пациенток 1-й группы составила $28,1 \pm 0,97$ дня, а у 2-й группы - $27,8 \pm 2,88$ дней. У обследованных пациенток обеих групп данная беременность была первой у 86,7 % ($n=13$), повторной (включая внематочные беременности) у 93,3% ($n=14$). Маточные беременности в анамнезе имели 13 пациенток 1-ой группы и 14 пациенток 2-й группы.

У 3-х пациенток 1-й группы и у 3-х пациенток 2-й группы отмечались внематочные беременности в анамнезе, что составляет 4 % от общего количества больных. По поводу внематочной беременности 4-м пациенткам 1-й и 2-й групп было произведено чревосечение и 2-м осуществлена лапароскопия. При чревосечении выполнялась радикальная операция сальпингэктомия, при лапароскопии - органосохраняющие операции, в частности в одном случае - линейная сальпинготомия, во втором - выдавливание плодного яйца. Большинство пациенток имели в анамнезе различные гинекологические заболевания. Только 11 пациенток 1-й группы и 8 пациенток 2-й группы не имели ранее гинекологических заболеваний и оперативных вмешательств. Воспалительные заболевания в анамнезе отмечались у 68,8 % от общего числа больных ($n=11$). В 1-й группе сальпингоофорит отмечен в анамнезе у 87,2 % ($n=13$ больных, во 2-й группе - у 86,7 % ($n=14$). Общеизвестно, что воспалительные заболевания внутренних половых органов занимают первое место в этиопатогенезе эктопической беременности. Риск внематочной беременности увеличивается в 7 раз после одного эпизода острого сальпингита. Среди обследуемых пациенток бесплодие в анамнезе отмечено у 50,0 % больных ($n=8$) Из этого числа пациентки 1-й группы составили 33,3 % ($n=5$) человек, 2-й - 46,43 % ($n=6$). Длительность бесплодия составляла в 1-й группе от 2-х до 7-ми лет (составляя в среднем $3,32 \pm 1,71$ лет), во второй группе от 2-х до 5-и лет (составляя в среднем $3,89 \pm 2,03$ лет). У одной пациентки 1-й группы и у двух

пациенток 2-й группы причина бесплодия не установлена: трубная беременность наступила без предварительного обследования и лечения. У 60,7 % пациенток, страдающих бесплодием, обнаружен трубно-перитонеальный фактор infertility, связанный с перенесенным ранее воспалительным процессом в области придатков матки или предшествующими операциями на придатках матки. Хирургическую коррекцию по поводу бесплодия получило 17 пациенток обеих групп (включая пациенток с бесплодием смешанного генеза).

Для диагностики трубной беременности использовались клиничко-анамнестические данные, данные ультразвукового сканирования органов малого таза, иммунологическое тестирование мочи на беременность, тестирование р-субъединицы ХГ в сыворотке крови. Завершающим этапом диагностики внематочной беременности являлась лапароскопия. После подтверждения диагноза эктопической беременности осуществлялась эндохирургическая операция. 60 % пациенток оперированы в день поступления. Остальные больные оперированы позже. На вторые сутки оперированы 20 % пациенток, на третьи - 10,7 % (n=16), свыше трех суток - 9,3 % (n=14). С картиной острого живота поступило 8 % (n=12) пациенток. В этих случаях диагностика внематочной беременности не представляла сложности, и больные были оперированы сразу при поступлении в стационар. В состоянии геморрагического шока оперировано 1,3 % (n=2) пациентки, из них одна пациентка с геморрагическим шоком 1 ст., и одна пациентка с геморрагическим шоком 2 ст. У 92 % пациенток имелась «стертая» клиническая симптоматика, требующая дополнительных методов исследования. Чаще всего пациентки жаловались на нарушение менструальной функции, причем у 40,7 % отмечалась задержка менструации от 2 до 4 недель, с последующими скудными мажущими выделениями, у 39,3 % отмечались продолжительные кровянистые выделения из половых путей, появившиеся в срок очередной менструации или после небольшой задержки. 12 % (n=18) пациенток отрицали задержку месячных и жаловались на темные кровянистые выделения из половых путей, появившиеся в середине или ближе к концу менструального цикла. Жалобы на боли внизу живота предъявляли 71,33 % пациенток.

Результаты контрольной лапароскопии показали, что частота сохранения проходимости оперированной трубы выше у пациенток 1-й группы. У 95,45 % пациенток отмечена проходимость оперированной маточной трубы, во 2-й группе данный показатель составил 65 %, а частота развития послеоперационных спаек в области оперированной трубы у пациенток 1-й группы более чем в 3 раза ниже, чем у пациенток 2-й группы. Маточные беременности наступили у 84,6 % пациенток 1-й

группы (n=66) и 44,4 % пациенток 2-й группы, а частота внематочных беременностей составила у пациенток 1-й группы 6,4 % (n=5) и 27,7 % у пациенток 2-й группы (n=20).

Вывод. Таким образом, показатели фертильности были выше, а частота внематочных беременностей была ниже у пациенток 1-й группы, которым проводилась операция выдавливания плодного яйца. Определены показания для проведения лапароскопической операции при внематочной беременности и установлено, что оперативное лечение методом выдавливания плодного яйца из маточной трубы является более эффективным по сравнению с методом линейной сальпинготомии.

Литература

1. Адамян Л.В. Эктопическая беременность – новый взгляд на проблему / // Проблемы репродукции. - 2021. - Т. 16. № 2. - С. 102-106.
2. Авакимян Х.В. Факторы риска внематочной беременности // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2016. - № 11-4. – С. 581-582.
2. Адамян Л.В. Внематочная беременность у девочки 16 лет: клинический случай // Фарматека. – 2015.- №16 (309). – С. 104-106.
3. Адамян Л.В. Внематочная (эктопическая) беременность. Клинические рекомендации (Протокол лечения) // Министерство Здравоохранения Российской Федерации. – 2017. – С. 6-8, 9-18.
4. Азиев О.В. Повреждение кишечника при лапароскопии (диагностика, лечение и профилактика) // Журнал акушерства и женских болезней. -2015. - Т. LIV., № S. - С. 96.
5. Артюшков В.В. Опыт применения селективной эмболизации маточных артерий в лечении шеечной беременности // Кубанский научный медицинский вестник. – 2017. - № 2 (163). – С. 12-14.
6. Буланов М.Н. К вопросу о возможностях ультразвуковой диагностики при яичниковой беременности // Ультразвуковая и функциональная диагностика. – 2016. - № 2. – С. 28-42.
7. Бурлев В.А. Содержание активина а в крови при внематочной беременности // Акушерство и гинекология. – 2017. – № 8-1. – С. 25-31.
8. Буянова С.Н. Брюшная беременность // Российский вестник акушера-гинеколога. – 2014. - № 5. – С. 71-74.
9. Khamdamova M.T., Zhaloldinova M.M., Khamdamov I.B. The state of nitric oxide in the blood serum of patients with cutaneous leishmaniasis // New Den Medicine. - Bukhara, 2023. - № 5 (55). - P. 638-643.

10. Khamdamova M.T., Zhaloldinova M.M., Khamdamov I.B. The value of ceruloplasmin and copper in the blood serum of women wearing copper-containing intrauterine devices // New Den Medicine. - Bukhara, 2023. - № 6 (56). - P. 2-7.
11. Khamdamova M.T., Khasanova M.T. Various mechanisms of pathogenesis of endometrial hyperplasia in postmenopausal women (literature review)// New Den Medicine. - Bukhara, 2023. - № 8 (58). - P. 103-107.
12. Khamdamova M.T., Akramova D.E. Genetic aspects of genital prolapse in women of reproductive age // New Den Medicine. - Bukhara, 2024. - № 2 (64). - P.420-426.
13. Khamdamova M.T., Akramova D.E. Immediate and long-term results of surgical treatment of genital prolapse in elderly women // New Den Medicine. - Bukhara, 2025. - № 3 (77). - P. 201-207.
14. Khamdamova M.T., Akramova D.E. Efficiency of various methods of treatment of women with genital prolapse // News of dermatovenerology and reproductive health. - Tashkent, 2025. - № 2 (109). - P.30-33.
15. Khamdamova M.T., Khasanova M.T. genetic mechanisms of development of endometrial hyperplastic processes in women in menopausal age)// New Den Medicine. - Bukhara, 2025. - № 3 (77). - P. 207-211.
16. Khamdamova M.T., Khasanova M.T. Морфологические изменения эндометрия при гиперплазии // Новости дерматовенерологии и репродуктивного здоровья.-Ташкент.- 2025.- № 2 (109). - P. 12-14.
17. Khamdamova M.T., Umidova N.N. Генитальный эндометриоз – болезнь активных и деловых женщин // Новости дерматовенерологии и репродуктивного здоровья.-Ташкент.-2025.- № 2 (109). - P. 33-14.
18. Khamdamova M.T., Akramova D.E. Генетические аспекты генитального пролапса у женщин репродуктивного возраста) // New Den Medicine. - Bukhara, 2024. - № 2 (64). - P. 420-426.
19. Воронцова Н.А., Гажонова В.Е., Чернышенко Т.А., Надольникова Т.А., Пономоренко И.А., Титов Д.С. Анализ клинической значимости соноэластографии в ранней диагностике эктопической беременности. Кремлевская медицина. Клинический вестник. 2017.- №1.- С.106-111.

O'RIKNING YANGI "SALOVOT" NAVI KO'CHATLARINI INTENSIV USULIDA KO'PAYTIRISH

Sultanov Sirojiddin Nuraliyevich¹

Jurayev Erkin Baxtiyorovich²

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti¹

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti²

sirojiddin_sultanov@tues.uz. <https://orcid.org/0009-0009-3441-2605>.

Annotatsiya. Mazkur tadqiqot Surxondaryo viloyati sharoitida o'rikning "Salovot" navi ko'chatlarini intensiv kurtak payvand usulida ko'paytirishning samarali agrotexnik asoslarini aniqlashga bag'ishlangan. Tadqiqotlar davomida kurtak payvand qilish muddati, usullari va foydalanilgan materiallarning (polietilen plyonka, bog'lash vositalari, qalamcha tayyorlash usullari) ta'siri o'rganildi.

Shuningdek, kurtakning joylashtirilish yo'nalishi (janub yoki shimol tomonga) uning yashab ketish ko'rsatkichlariga sezilarli ta'sir ko'rsatishi qayd etildi. Tadqiqot davomida o'rik payvandtaglari kuzgi sharoitda yaxshi ildiz otgani va bahorda bir tekis o'sish ko'rsatgani ham aniqlangan. Olingan natijalar "Salovot" navi o'riklarini mahalliy sharoitda ko'paytirish texnologiyasini takomillashtirish hamda ko'chatzorlar unumdorligini oshirishga xizmat qilishi ma'lum bo'ldi.

Kalit so'zlar: kurtak payvand, payvandtag, qalamcha, plyonka, ko'chat yetishtirish, payvandlash texnologiyasi, agrotexnik tadbirlar.

Kirish. O'zbekistonda meva ko'chatlari danagidan ko'paytirilganda kelgusida hosilga kirgan meva daraxtlari o'zining dastlabki biologik xususiyatlarini saqlamaydi, yovvoyilashib ketadi. Yovvoyilashgan meva daraxtlarini ko'plab tikon bosadi, mevalari mayda, shirasiz, taxir va mevasi quritilganda quruq mahsuloti juda oz bo'ladi. Ko'chat kurtak payvand qilib yetishtirilganda qalamcha qaysi meva daraxtidan olib payvand qilingan bo'lsa, payvand qilingan ko'zdan xuddi o'sha mevaning o'zi yetishadi. Kurtak payvand orqali ko'chat yetishtirilganida dastlabki mevaning biologik xususiyatlari to'liq saqlanib qoladi. Ko'chatchilik xo'jaliklarida ko'chat asosan kurtak payvand qilish yo'li bilan yetishtiriladi. O'rik ko'chatlarini ko'paytirishda kurtak payvand asosan avgust oyida va sentabrning boshida o'tkazilib, ikki-uch marta sug'orilib, o'z vaqtida o'g'itlab turilganda payvand qilingan kurtaklar yaxshi tutib ketadi va kelgusida gektaridan 25-30 ming donagacha bir yillik ko'chat olish imkoni beradi.

Tadqiqot uslublari. Tadqiqot “Mevali va rezavor mevali o‘simliklar bilan tajribalar o‘tkazishda xisoblar va fenologik kuzatuvlar metodikasi” (Buriyev X.Ch., va boshqa., 2014), bir yillik novdani o‘shish dinamikasi В.Л.Витковский (1979), “Программа и методика сортоизучения плодовых, ягодных и орехоплодных культур” (1999) kabi uslub va qo‘llanmalar asosida olib borildi.

Tadqiqot natijalari. Tadqiqot vaqtida payvandtag ko‘chatlar kuzda ona tuplardan ajratib olinib, tayyorlangan yerga ketma-ket ekildi, ularning ildiz tizimida kallus paydo bo‘lib, payvandtaglar yerda juda yaxshi joylashib, bahor boshlanishi bilan kurtaklar bir tekis o‘sa boshlashi o‘rganildi. Kuzda yer betiga yaqin joylashgan pakana payvandtaglar ildizining sovuq urmasligi hamda yerda namni saqlash maqsadida ekilgan payvandtaglar atrofiga 1-2 sm qalinlikda yaxshi chirigan go‘ng yoki daraxt qipig‘i tashlab qo‘yilganida yaxshi natijalarga berishi tajribalarda ma‘lum bo‘ldi.

Yozda kurtak payvand qilish jarayonida qalamchalar tanlangan daraxtlardan ketma-ket olib tayyorlab chiqildi. Qalamcha tayyorlanadigan “Salovot” navi bog‘laridan daraxtlar orasidan saralangan, yana ham serhosil, kasallanmagan, boshqa o‘rik navlar bilan aralashib ketmagan o‘simliklar tanlab olindi. Olingan qalamchalar bog‘-bog‘ qilib boylab qo‘yildi, har bir boylamga olingan o‘rik daraxtining va qalamcha tayyorlangan kun qora qalamda yozib boylab qo‘yildi. Tajriba davomida qalamchalarni boylashda yumshoq sim yoki novdalardan foydalanildi. Ko‘chatzorga keltirilgan qalamchalar payvand qilinishidan oldin salqin joyda saqlanib, qalamchalarni ikki-uch kundan ko‘p tutib bo‘lmasligini inobatga olib, “Salovot” navi ertapishar o‘rik bo‘lganligi uchun qolgan navlarga nisbatan ertaroq payvand qilish ishlari amalga oshirildi. Kurtak payvandlangach 10-12 kun ichida ularning tutgan-tutmaganligi tajriba maydonida tekshirib turildi. Tajribada chipta bilan boylangan kurtak payvandlarni kuchsiz shamol ta‘sirida payvandlangan joyning ustki qismi sinib ketishini inobatga olgan holda, payvand qilingan tomonni qarama-qarshi tomonidan o‘tkir bog‘ pichog‘ida bo‘shatib chiqildi. Polietilen plyonkasi bilan boylangan payvandtaglarni esa besh-olti kun kechroq qirqish ishlari amalga oshirildi. Payvand ariqlar yo‘nalishi bo‘yicha solib, shimoli-g‘arb tomonga joylashtirilganda shamol kam ta‘sir etishi tajriba davomida aniqlandi, plyonkalar kurtak payvand qilishda qo‘llanilganida juda yaxshi natija beradi. Iqtisodiy tomonlama ham juda qulay bo‘lib, bir kilogramm plyonka bilan 3000-3500 donagacha uzunligi 25-30 sm, kengligi 1,0-1,2 sm tasmalar tayyorlab kurtak payvandda foydalanish mumkin, yana quyosh nurida cho‘ziladigan plyonkalar sekin-asta darz ketgandek parchalanadi va payvandtag tanasini qismasligi o‘rganildi.

“Salovot” navini payvandlash jarayonida kurtak janub tomonga joylashtirilganda, quyosh nuri ta‘sirida ko‘karish foizi ancha kamaydi. Payvand kurtak ariqlarning yon tomoniga joylashtirilganida, ko‘plab kurtaklar zararlanishi tajribada aniqlandi. Tajriba maydonida

payvand qilish davomida bog'lovchi niholchani yerdan 4-5 sm balandlikda payvand pichog'i bilan "T" simon shaklda chizib, pichoqning orqa tomoni bilan po'stlog'ini bir oz ochib, 2-2,5 sm uzunlikdagi kurtak novdadan kesib olinib "T" shakli ichiga joylashtirildi, so'ngra ikkita ko'rsatkich barmoq bilan po'stlog'ining ustidan yuritilib, zichlandi. Kurtak olinishida iloji boricha yupqa kesish ishlari amalga oshirildi. Kurtak payvandtagga joylashtirilgandan so'ng polietilen plyonkani o'ng qo'li bilan o'rab, chap qo'li bilan bosib turgan holda, kurtakni siqib o'rab qo'yiladi va kurtak bog'lanayotganda ko'z ko'rinib turishi muhim hisoblanadi.

Payvandlash ishlari yakunlangach payvandlangan ko'chatlar yana bir marta sug'orildi. Oradan 10-12 kun o'tgach, ularning tutgan-tutmaganligi boshlang'ich payvandlangan o'simliklardan boshlab tekshirildi. Tutgan kurtakning barg bandi qo'l tegizish bilan yerga tushib ketadi va tutgan kurtak yashilroq bo'ladi. Tutgan kurtaklarning qarama-qarshi tomonidan asta sekinlik bilan polietilen plyonka bo'shatib chiqildi. Tutmagan kurtaklarning qarama-qarshi tomoniga qayta kurtak payvandlanib tutib ketgach, bog'ichi yuqoridagi singari bo'shatib qo'yildi. Sentabrning birinchi yarmida kun avgust oyiga nisbatan sovib qolishi natijasida payvandust bilan payvandtag tez birikib ketmasligi tajribada o'rganildi.

Xulosa. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, Surxondaryo viloyati sharoitida "Salovot" o'rik navini kurtak payvand usulida ko'paytirish yuqori samaradorlikka ega. Tajriba natijalari plyonka yordamida bajarilgan payvandlash usuli nafaqat iqtisodiy jihatdan qulay, balki biologik jihatdan ham afzal ekanini ko'rsatdi. Bir kilogramm plyonka yordamida 3000-3500 dona ko'chat tayyorlash mumkinligi aniqlanib, bu ko'chatzor unumdorligini sezilarli darajada oshiradi.

Kurtakning joylashtirilish yo'nalishi va payvand vaqti ham natijaga bevosita ta'sir ko'rsatadi: janubiy tomonga yo'naltirilgan kurtaklarda quyosh nuri ta'sirida yashab ketish ko'rsatkichi kamaygan. Eng yuqori tutish foizi avgust oyida o'tkazilgan kurtak payvandlarda kuzatildi. Shuningdek, payvandlangan ko'chatlar kuzda to'g'ri parvarish qilinganda, ildiz tizimi yaxshi rivojlanib, bahor faslida bir tekis o'sish qayd etildi. Ushbu tadqiqot natijalari "Salovot" navi o'riklarini ko'paytirish texnologiyasini takomillashtirish, yuqori sifatli ko'chat materiallari olish va hududda o'rikchilik sohasini rivojlantirish uchun amaliy ahamiyatga ega.

Adabiyotlar

1. Buriyev X.Ch., Jurayev E.B. "Mevali va rezavor mevali o'simliklar bilan tajribalar o'tkazishda hisoblar va fenologik kuzatuvlar metodikasi". Uslubiy qo'llanma. – Toshkent, 2014. – 54 b.
2. Buriev X.Ch., Baymetov K., Jo'rayev R.J. Meva ekinlari seleksiyasi va navshunosligi (darslik). Toshkent: "Mehnat", 2001, 115 bet.
3. Buriev X.Ch. Havaskor bog'bonga qo'llanma. Toshkent: "Sharq", 2002, 207 bet.

4. Sultanov S.N., Jurayev E.B. Apricot growing and selection of grafts. – Journal of Agriculture & Horticulture Zenodo, 2024. – Т.4, Вып.10, сс. 61–63.

5. Qayimov A., Bobojonov A.R. Yer resurslarini boshqarish va unumli foydalanishda mevali ekinlarning xilma-xil navlarini joylashtirish. Toshkent: “Innovatsion rivojlanish”, 2020, 74 bet.

6. Витковский В.Л. Плодовые растения мира. – СПб.: Издательство «Лань», 2003. – 592 с.

7. Rajametov Sh., Normuratov I., Adilov X., Janakova D., Nomozov I. Meva, rezavor meva va tok ko‘chatzorlarini tashkil etish (o‘quv qo‘llanma). Baktria Press, Toshkent, 2018, 100 bet.

8. Ковалев Н.В. Абрикос. М., 1963. -С 288.

9. Костина К.Ф. Абрикос. ВАСХНИЛ, М., -Л., 1936. - С 292.

WHAT SHOULD BE DONE FOR THE PROSPERITY OF THE MOTHERLAND

Begimqulova Dilnura G'ayratovna

Student of Termez State University

Annotation: This article discusses the important role and responsibility of every citizen in ensuring the prosperity and development of the Motherland. It highlights the significance of patriotism, honesty, hard work, and the pursuit of knowledge among young people. Furthermore, the article analyzes the importance of unity, peace, ecological awareness, and the preservation of national values for the country's progress.

Keywords: Motherland, country, independent, intelligent, national progress, the world community.

For every human being, the Motherland is one of the most sacred concepts. From birth, a person feels love and pride for their country, its language, and its flag. Therefore, the prosperity of the Motherland is not only the duty of the government or leaders but also the responsibility and dream of every citizen. The achievements of independent Uzbekistan are the result of our people's dedication, unity, and loyalty to the homeland. Today, the future and prosperity of our country depend on the young generation — on us.

The development of a country is measured by the level of its education and science. Knowledgeable, creative, and intelligent youth are the greatest wealth of any nation. As President Shavkat Mirziyoyev stated: "Educating our youth as well-rounded individuals is the guarantee of our country's future." Therefore, every student must study hard, learn modern technologies, and master foreign languages. A well-educated generation is the foundation of national progress.

The prosperity of a country cannot be achieved by words alone but through sincere actions. Every citizen must perform their duty with honesty and dedication. It is said that "Honest work is the greatest wealth." A hardworking person not only provides for their family but also contributes to the well-being of society and the nation as a whole.

Instilling a sense of patriotism in young people is one of the most important educational goals. A true patriot always places the interests of their homeland above personal gain. Loving one's Motherland also means being ready to protect it, to serve it faithfully, and to contribute to its peace and prosperity. National development also depends on environmental stability. Protecting nature, planting trees, keeping the environment clean, and saving water and air resources are part of our duty to the homeland. A clean environment ensures a healthy

generation and a bright future. For the prosperity of the Motherland, it is essential to preserve our national traditions, language, culture, and history. Respecting our roots strengthens national unity and helps us achieve recognition in the world community. Today, Uzbek youth are achieving success in science, technology, art, sports, and business. Supporting their creativity and innovative ideas is a key factor in ensuring the country's progress and global recognition.

In conclusion, the prosperity of the Motherland depends on the daily efforts, honesty, and loyalty of every citizen. To build a strong and prosperous nation, each person must take responsibility, strive for knowledge, and work with integrity. When students study hard, teachers teach with dedication, farmers work honestly, and doctors serve their patients sincerely — our homeland will undoubtedly flourish. The prosperity of the Motherland is the result of our unity, devotion, and labor.

REFERENCES:

1. Shavkat Mirziyoyev. The New Uzbekistan Strategy. – Tashkent: Uzbekistan, 2021.
2. Abdulla Avloni. The Turkic Garden or Ethics. – Tashkent: O'qituvchi, 1992.
3. Cho'lpon. Articles about Nation and Homeland. – Tashkent, 2010.
4. The Constitution of the Republic of Uzbekistan. – Tashkent, 2023.
5. Islam Karimov. High Spirituality — an Invincible Power. – Tashkent: Ma'naviyat, 2008.

MODERNE METHODEN IM DEUTSCHUNTERRICHT

Ahmadov Shahboz

Student im 2. Studienjahr der Fakultät

für Fremdsprachenphilologie, Staatliche Universität Termez

Anmerkung: In diesem Artikel werden moderne Methoden des Deutschunterrichts untersucht. Der Autor beschreibt verschiedene kommunikative, interaktive und technologische Ansätze, die zur Steigerung der Motivation und der Sprachkompetenz der Lernenden beitragen. Besonderes Augenmerk wird auf die Rolle des Lehrers als Moderator und Organisator eines kreativen und interaktiven Lernprozesses gelegt.

Schlüsselwörter: Deutschunterricht, Methodik, Kommunikation, Interaktivität, Technologie, Motivation.

Einleitung

Im 21. Jahrhundert entwickelt sich das Bildungssystem mit hoher Geschwindigkeit. Der Einsatz von Informationstechnologien, interaktiven Methoden und neuen pädagogischen Ansätzen hat den Fremdsprachenunterricht, insbesondere den Deutschunterricht, grundlegend verändert. Das Erlernen der deutschen Sprache bedeutet heute nicht nur das Auswendiglernen grammatischer Regeln, sondern auch die Fähigkeit zur realen Kommunikation, zum kulturellen Verständnis und zum selbstständigen Denken.

Hauptteil

Moderne Methoden im Deutschunterricht stellen den Lernenden in den Mittelpunkt des Unterrichtsprozesses. Im Folgenden werden die effektivsten Methoden vorgestellt:

1. Kommunikative Methode

Diese Methode betrachtet Sprache als Kommunikationsmittel. Die Lernenden beteiligen sich aktiv durch Gespräche, Diskussionen und Fragen. Dadurch entwickeln sie ihre mündlichen Ausdrucksfähigkeiten.

2. Interaktive Spielmethoden

Spiele wie Rollenspiel, Wortkette oder Wer ist schneller? machen den Unterricht lebendig und interessant. Die Schüler erweitern ihren Wortschatz spielerisch und lernen, Wörter in realen Situationen zu verwenden.

3. Projektmethode

In Gruppen bereiten die Lernenden kleine Projekte zu verschiedenen Themen vor (z. B. Meine Lieblingsstadt in Deutschland). Dies fördert ihre Selbstständigkeit, Kreativität und Teamarbeit.

4. Einsatz von Informations- und Kommunikationstechnologien (IKT)

Die Nutzung von Online-Ressourcen, Videos, Hörtexten und Lernplattformen (wie Goethe-Institut, DW Learn German, Duolingo) bringt die Lernenden näher an die authentische Sprachumgebung.

5. Integrativer Ansatz

Deutsch wird mit anderen Fächern (z. B. Geschichte, Geografie, Kultur) verbunden. So lernen die Schüler, die Sprache in realen Kontexten anzuwenden.

Schlussfolgerung

Der Einsatz moderner Methoden im Deutschunterricht erhöht das Interesse und die Motivation der Lernenden. Er fördert ihre Selbstständigkeit und Kreativität. Lehrer sollten den Unterricht mit Fantasie gestalten und neue Technologien sowie interaktive Methoden kombinieren, um einen effektiven und spannenden Lernprozess zu gewährleisten.

Verwendete Literatur:

1. G. Neuner, H. Hunfeld. Methodik Deutsch als Fremdsprache. Berlin, 2004.
2. A. Achmedow. Moderne Ansätze im Fremdsprachenunterricht. Taschkent, 2020.
3. Goethe-Institut – www.goethe.de.
4. Deutsche Welle Bildungsplattform – www.dw.com.

LA PROTECTION DE L'ENVIRONNEMENT: UN DÉFI MONDIAL

Kurolboyeva Zilola

Université d'État de Termez, Faculté de Philologie étrangère,
étudiante de 2e année, département de langue française

Résumé: Cet article explore les grands défis environnementaux du XXIe siècle et les solutions proposées à l'échelle mondiale. Il met en évidence le rôle crucial de l'éducation écologique, de la coopération internationale et de la responsabilité individuelle dans la construction d'un avenir durable.

Mots-clés: crise écologique, alternatives durables, L'éducation environnementale, réchauffement

Texte principal

La planète Terre traverse une période critique. Le réchauffement climatique, la pollution de l'air et de l'eau, la déforestation et la perte de biodiversité menacent la vie sur notre planète. Face à ces dangers, la protection de l'environnement est devenue une priorité absolue pour toutes les nations.

Les causes principales de la crise écologique sont l'industrialisation excessive, la surconsommation et le gaspillage des ressources naturelles. L'humanité doit repenser son mode de vie et adopter des comportements plus responsables.

Les gouvernements mettent en place diverses politiques pour réduire les émissions de gaz à effet de serre. Les énergies renouvelables, telles que l'énergie solaire, éolienne et hydraulique, constituent des alternatives durables aux combustibles fossiles. De plus, le recyclage et la réduction des déchets plastiques contribuent à préserver la nature.

Mais les lois et les technologies ne suffisent pas. L'éducation environnementale joue un rôle essentiel pour sensibiliser les jeunes générations. À l'école, les élèves doivent apprendre à respecter la nature, à trier les déchets et à consommer de manière responsable. Chacun, à son échelle, peut devenir acteur du changement. La coopération internationale est également cruciale. Les accords comme celui de Paris (2015) montrent la volonté commune des pays de limiter le réchauffement climatique. Cependant, les efforts doivent être constants et sincères.

Conclusion

Protéger l'environnement, c'est protéger notre avenir. Chaque geste compte, qu'il s'agisse de planter un arbre, de réduire la consommation d'eau ou d'éviter le gaspillage. Si chaque individu agit avec conscience, la planète pourra retrouver son équilibre naturel. La responsabilité écologique doit devenir une valeur universelle.

RÉFÉRENCES

1. Martin, J. (2024). *Écologie et société contemporaine*. Lyon : Éditions Vertes.
2. Dubois, C. (2023). *Les politiques environnementales internationales*. Bruxelles : EcoPress.
3. Lambert, F. (2022). *La transition énergétique en Europe*. Genève : EnviPress.

ВЛИЯНИЕ КУЛЬТУРЫ И ИСТОРИИ НА ПОЯВЛЕНИЕ ЛАКУН И РЕАЛИЙ В УЗБЕКСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКАХ

Д.Г.Толипова,

Университет Альфраганус,

доктор философии по филологическим наукам (PhD),

и.о. доцента кафедры русского языка и литературы dilyagaphurovna@gmail.com тел.

998 (90) 914-80-10

Культура и история играют ключевую роль в формировании лакун и реалий, поскольку язык фиксирует уникальные черты общественной жизни, традиций и мировоззрения.

В узбекском языке реалии часто связаны с восточной культурой, исламской традицией и сельской общинной жизнью (оила, дастурхон, халва, сув, хижоб), тогда как в русском — с христианской, славянской и европейской культурой (пасха, масленица, изба, борщ).

Историческое развитие, особенности климата, обычаев и быта формируют собственные системы значений, которые не всегда поддаются прямому переводу, создавая межъязыковые лакуны и демонстрируя культурное многообразие народов.

Список использованной литературы

- 1.Афанасьев В.Г. Системность и общество. – М., 1980. – С. 3.
- 2.Солнцев В. М. Язык как системно-структурное образование. – М., 1971. – С. 15.
- 3.Слюсарева Н.А. Теория Ф. де Соссюра в современной лингвистике. – М., 1975. – С. 44.
- 4.Новиков Л. А. Семантика русского языка. – М., 1982. – С. 70.
- 5.Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики. – М., 1999. – С. 207
- 6.Гухман М.М. Лингвистическая теория Л. Вейсгербера // Вопросы теории языка в современной зарубежной лингвистике. – М., 1961.
- 7.Караулов Ю.Н. Общая и русская идеография. – М., 1976.
- 8.Fitrət. Өzbek tili qaydalarь togrusьda bir təcribə. Birinci kitab. Sərf. – Samarqand. – T.: Өzdəvnəşr, 1930. – 42-b. (Далее – Fitrət. Sərf.); Fitrət. Өzbek tili qaydalarь togrusьda bir təcribə, Ikkinci kitab. Nəhv. Samarqand. – T.: Өzdəvnəşr, 1930. – 38-b. (Далее – Fitrət. Nəhv.).
- 9.Лурия А.Р. Язык и сознание. – М.: МГУ, 1979.
- 10.Begmatov E. Hozirgi ўzbek adabii tilining leksik qatlamlari. T. "Fan", 1985 –199 b.

МАЛЫЕ ЖАНРЫ ДЕТСКОГО ФОЛЬКЛОРА В РУССКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ТРАДИЦИЯХ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПОТЕШЕК, ПРИБАУТОК И ПЕСТУШЕК

Азмиева Э.Э.,

к.п.н., доц. Кафедры русского языка и литературы университета Альфраганус

Детский фольклор представляет собой уникальный пласт народной словесности, ориентированный на самые ранние этапы социализации ребенка. Малые жанры, такие как потешки, прибаутки и пестушки, выполняют важные педагогические, воспитательные и эстетические функции, способствуя первичному освоению ребенком языка, ритма, образной системы и механизмов социального взаимодействия. Несмотря на различия культурно-исторических условий, русская и узбекская традиции демонстрируют удивительные точки соприкосновения: в обеих системах малые жанры выступают инструментом эмоционального контакта между взрослым и ребенком, средством формирования базовых представлений о мире и первыми шагами художественного восприятия.

Цель настоящей статьи состоит в выявлении общих и специфических черт малых жанров детского фольклора в русской и узбекской традициях, а также в определении их роли в формировании культурной идентичности ребенка.

Малые жанры детского фольклора традиционно сопровождают начальные этапы развития ребенка. Их краткость, ритмичность, звукопись, повторяемость и тесная связь с двигательными действиями обуславливают высокую практическую значимость. В русской традиции, как и в узбекской, данные жанры выполняют функцию «озвучивания» бытовых ситуаций, превращая рутинные процессы в эмоционально насыщенные акты взаимодействия.

Пестушки (от рус. «пестовать» — заботиться, нянчить), обращенные к младенцу, выполняют прежде всего убаюкивающую, ритмически-координационную и эмоционально-связующую функцию. В узбекской традиции аналогичные жанры представлены колыбельными обращениями и игровыми формулами, произносимыми матерью или бабушкой. В обоих случаях особое значение имеют интонационная плавность, спокойная тембральность и сопутствующее жестовое сопровождение: поглаживание, покачивание, ритмическое движение на руках.

Потешки и прибаутки относятся к более активной фазе развития ребенка. Они включают игровые элементы, подражательные действия, ритмичные повторения, побуждающие к двигательным активностям. В русской традиции потешка нередко

выступает как вербальное сопровождение элементарной игры («сорока-ворона», «ладушки»), тогда как в узбекском фольклоре аналогичную роль выполняют «Qaunarg-aunarg qozoncha», игровые формулы и миниатюрные сказовые фрагменты, направленные на активизацию внимания и координации движений.

Анализ образной системы малых жанров выявляет общие закономерности. В обеих культурах активно используется мотивизация бытового мира: животные, птицы, природные явления, простые предметы домашнего обихода. Это связано с тем, что малые жанры ориентированы на предметную среду ребенка и его непосредственное окружение.

В русской традиции преобладают персонажи-посредники между миром природы и человеком: птицы (ворона, сорока), домашние животные (кот, корова), мелкая живность. Потешки насыщены игривыми интонациями, ритмичными движениями и иногда лёгкой иронией. Образы выполняют обучающую функцию: ворона «кашу варит», кот «гостей зовет», что помогает ребенку соотнести знакомые предметы с действиями.

В узбекских малых жанрах также активно используются животные, однако заметна ориентация на культурно значимые образы: верблюд, барашек, степные птицы. Узбекская традиция чаще обращается к природе в контексте благопожеланий: ребенку желают роста, силы, удачи, сравнивая его с устойчивыми символами культуры. В структурах многих формул проявляется мотив пожелания благополучия, являющийся важной частью узбекской устной традиции.

Ключевым фактором воздействия малых жанров является их мелодичность. Русские потешки базируются на плавном чередовании ударных и безударных слогов, создающем эффект покачивания. Для них характерны аллитерации, звукоподражания, уменьшительно-ласкательные формы, которые мягко структурируют речевой поток.

Узбекские пестушки и игровые формулы строятся на основе восточных мелодико-речевых интонаций, проявляющихся в музыкальности, протяжности финальных слогов и ритмических повторах. Особое место занимают рифмованные концовки и окказиональные звукоподражания, позволяющие исполнять тексты в форме песенной речи.

В обеих культурах наблюдается универсальный принцип: чем младше ребенок, тем более плавна и убаюкивающая ритмическая организация текста; по мере взросления возрастают интенсивность, темп и игровой характер исполнения.

Несмотря на принадлежность к разным культурным традициям, малые жанры выполняют сходные функции: формируют чувство ритма, первые коммуникативные навыки, восприятие образов, социальных ролей и эмоциональных реакций. Взрослый,

исполняющий текст, становится источником эмоциональной безопасности и проводником в мир культуры. Через пестушки и потешки ребенок получает первые модели социального взаимодействия: «ладушки» учат обмену и ответной реакции, «сорока-ворона» формирует понимание роли взрослого, распределяющего заботу и ресурсы.

В узбекской традиции добавляется выраженный компонент благопожелания: через малые жанры взрослые обращаются не только к ребенку, но и к его будущему, задавая позитивные установки.

Сопоставительный анализ показывает, что русская и узбекская традиции сходны по глубинной функциональной направленности. В обоих случаях малые жанры обеспечивают эмоциональный контакт, способствуют распознаванию интонаций и формированию первичной картины мира.

Специфика узбекского материала проявляется в большей ориентированности на благопожелательные и сакрально-символические мотивы, а также в музыкальности исполнения, тогда как русская традиция характеризуется игровой направленностью, развитой системой жестовых игр и активным использованием бытовых образов.

Таким образом, малые жанры детского фольклора в русской и узбекской культурах демонстрируют как универсальные, так и уникальные черты. Они отражают общие механизмы раннего воспитания и социализации ребенка, одновременно сохраняя специфику национальной культурной традиции, мировоззрения и эстетики. Сопоставительное изучение данных жанров позволяет глубже понять взаимосвязь между словесностью и культурным опытом народа, а также осмыслить роль детского фольклора как важного инструмента формирования личности, языка и идентичности.

Использованная литература:

1. Русский фольклор: Учебник для высших учебных заведений / Т. В. Зуева, Б. П. Кирдан. - М.: Флинта / Наука, 2002. - 400 с. В главе «Детский фольклор. Фольклор для детей».
2. Русский детский фольклор: Учебное пособие для студентов пединститутов / М. Н. Мельников. - М.: Просвещение, 1987. - 240 с.
3. Детский поэтический фольклор: Антология / А. Н. Мартынова (сост.). - СПб., 2007. - 576 с.
4. Узбекский детский поэтический фольклор / О. Сафаров. - Т.: Учитель, 1995. 250 с.
5. Детский фольклор - источник узбекской литературы / З. П. Ходжабаева. - «Филология и культура», 2022.
6. Колыбельные, потешки, пестушки, прибаутки / Науменко Г. - М.: Белый город, 2010. - 415 с.

MUHAMMAD YUSUF IJODIDA MILLIY RUH VA INSONIY KECHINMALAR TALQINI

Inoyatova Durdona

Samarqand davlat pedagogika instituti

Tillar fakulteti o'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 3-kurs talabasi

Tel: +998770650619

Ilmiy rahbar: Usarova Laylo

Email manzili: durdonainoyatova750@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada sevimli shoirimiz Muhammad Yusufning she'rlari, ularda Vatan, xalq, millat, sevgi, do'stlik, iymon kabi insoniy tuyg'ular aks etganligi kabi jihatlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Vatan, lirika, milliy ruh, adabiyot, muhabbat, ona, qo'shiq.

Kirish

She'rlari barchaning qalbidan chuqur joy olgan xalqimizning sevimli shoiri Muhammad Yusuf ijodiy merosining salmog'i va ahamiyati u qadar beqiyoski, har bir kishi bu ijod namunalaridan o'zgacha zavq va mazmun topadi. "Muhammad Yusuf 1954-yil 26- aprel kuni Andijon viloyati Marhamat tumani Qovunchi qishlog'ida tavallud topgan. U Yusuf ota va Enaxon ayalarning ikki o'g'il, uch qiz farzandlari ichida erka dilbandi bo'lib ulg'aygan. Noyob iste'dod sohibi bo'lmish Muhammad Yusuf bolalik chog'larida sho'x yigit bo'lib, ko'p narsalarga qiziqqan, yuragida muhabbat, tomirlarida oqayotgan qonning jo'shqinligi uning she'rlarida yaqqol namoyon bo'ladi. Muhammad Yusuf bolalikdan ziyrak, juda qiziquvchan bo'lganligi bois ko'p kitoblarni sevib o'qigan va savollarga javob izlagan. Shu bilan birgalikda Muhammad Yusuf ochiqko'ngil va hayolparast bola bo'lib, shariyat va adabiyotga mehri juda baland bo'lgan. Bunday mehrni uning qalbida buvijonisi Tursunxon ena uyg'otgan edi".^[1]

Asosiy qism

Muhammad Yusufning ijodiy muvaffaqiyatida taqdir unga uchratgan buyuk adiblarning roli nihoyatda kattadir. Ijodining dastlabki bosqichlaridayoq u Erkin Vohidov bilan tanishib, uning sinchkov nigohi ostida qalamini yanada sayqalladi. Keyinchalik Abdulla

Oripov bilan yaqin ijodiy muloqotlar olib bordi. Ushbu ikki atoqli shoirning ta'siri Muhammad Yusufning mavzu tanlovi, timsollar tizimi hamda she'riy ohangida o'zaro uyg'unlik va ma'naviy boyish jarayonini yuzaga chiqargan. Muhammad Yusuf – rostgo'y, halol va pok qalbli shoir sifatida xalqimizning qalbidan chuqur joy olgan ijodkor. Aynan uning samimiyligi va qalb tozaligi she'rlarida yaqqol seziladi. U muhabbat haqida yozadimi, bevafo yor dardi haqida kuylaydimi yoki xalqimizning tarixi va taqdiri haqida fikr yuritadimi – baribir uning satrlarida hayotning o'zi, uning achchiq–shirin haqiqatlari bilan uyg'unlik aks etib turadi. Shuningdek, uning ko'plab she'rlari qo'shiq qilinib, san'atkorlar tomonidan zavq bilan ijro etilgan. Shoirning nomi shunday qo'shiqlar, o'lmas satrlari bilan xalqining qalbida yashamoqda. “Muhammad Yusuf qo'shiqlari bilan emas, avvalo xalq dardini baralla aytgan, yurt muhabbatini hech kimga o'xshamagan misralarda tasvirlagan she'rlari bilan tanildi, shuhrat qozondi. Muhammadning she'rlari bir qarashda juda sodda, go'yo oson yozilgandek tuyuladi. Ammo unga o'xshatib yozib ko'ring-chi? Qo'lingizdan kelmaydi! Uning oson esdalangandek ko'ringan misralari muxlislarini yig'latdi, kuldirdi, o'z ortiga tortib oldi. Odamlar uning she'rlarini hayajonsiz o'qimaydigan, kitoblarini do'konlardan qidirib-youradigan bo'ldilar” –deydi taniqli yozuvchi va munaqqid Ozod Sharafiddinov.

Shoir “O'zbekmomo” she'rida shunday deydi:

Keldi qaytib yot yurtlardan karvonlaring,
Qo'ng'irog'i ko'ksingdagi armonlaring.
O'zingniki o'zing yopgan shirmonlaring —
Senga tegmas qirmoch endi, O'zbekmomo.

Saroblarga sajda qildik yetmish yil biz,
Yo'q Vatanni Vatan bildik yetmish yil biz.
Chin Vatanning poylariga cho'kaylik tiz,
Sen yo'l boshla, yo'l och endi, O'zbekmomo.

She'rdagi shoir ona xalqqa murojaat qilib, uni istiqlol bilan qutlaydi. O'tmishda o'tgan qaramliklarning zahrini unutishga, Vatanning, mustaqillikning qadriga yetishga chorlaydi. Biz vatanni onaga o'xshatamiz. Xalqimiz qadim zamonlardan buyon ne-ne suronlarni boshdan kechirdi. Shoir bunga chiroyli o'xshatish qilib ona xalqini “o'zbekmomo” deydi. She'rning har bir misrasida shoirning eliga mehri jo'sh urib turadi. Muhammad Yusuf ijodida ayniqsa, Vatanga, xalqqa muhabbat mavzusi yetakchilik qiladi.

Yer aylanar,
Yer aylanar,
Yer yugurib tinmaydi,
Yaktagingning yenglaridan
Ter yugurib tinmaydi,
Qo'ling tegmay bu dunyoda
Bitta giyoh unmaydi
Tin bilmagan jonim mening,
Bobodehqonim mening. Ushbu "Bobodehqonim"she'rida shoir xalqning naqadar mehnatkashligini sodda so'zlar bilan yorqin tasvirlaydi. Uning shu mehnatlari sho'rolar davrida qanchalik suiiste'mol qilinganligini eslab iztirob chekadi, bu mehnatsevar xalqning farzandi ekanidan g'urur tuyadi, uni o'ziga yaqin bilib "Elim rizqi yetilgandir Yuragingning qorida...., Beqasam choponim mening, Bobodehqonim mening" – deya erkalaydi.

Shunigdek she'rlarida shoir do'stlik, sevgi, ezgulik, iymon kabi sof tuyg'ularni tarannum etadi, xiyonat, ikkiyuzlamachilik, xudbinlik kabilarga nafratini izhor qiladi. Shoir quyidagi misralarda ikkiyuzlamachi insonlar, o'z oramizdan chiqqan xiyonatkornlarni qattiq qoralaydi. O'tmishdagi buyuk shaxslarning ildizini shu kabi xudbin kimsalar quritganiga ishora qiladi.

Ular Iblis bilan tili bir o'rtoq,
Ular Azroilga sodiq choparlar.
Avval Usmonlarni sotib, keyinroq
Faryod ko'targan ham — laganbardorlar,
...Kazzob Stalindan zorlanmang hadeb,
U ham bolasi-da bitta insonning.
Bilmoqchi bo'lsangiz, qabri qayda deb,
Laganbardorlardan so'rang Cho'lponni! Yoki "Tilak Jo'ra" nomli sherida:

"U xo'p deydi, demas: "Menga ham kerak",
Ishonmasang, borib o'zidan so'ra.
Joningni prokatga ber desang, Tilak
Ikki qo'llab tutar: Marhamat, jo'ra.

Men uni tug'ilmay turib bilardim,
Murg'ak choq jannatda yuzin ko'rganman.
Tegirmonchilikni orzu qilardim,

Unga havas qilib shoir bo'lganman", - deya do'stining jo'mardligini, sadoqatini chin dildan his qiladi, u kishini o'zining qiyomatli do'sti ekanligini e'tirof etadi.

Bir intervyuda "Sizningcha, she'r nima?"- deyilgan savolga Muhammad Yusuf shunday javob beradi: "She'r, bu – shirin dard, azob. Shoir shu dard bemori. Yurakdagi o'sha she'r qozg'ozga tushmaguncha ba'zida ko'zga uyqu kelmaydi. Uni yozib bitirganingdan keying rohat boshqacha bo'adi. Yaxshi kitob o'qisangiz mazza qilasiz-ku! Endi bir iliq jumla topib olishni tasavvur qilib ko'ring... Ba'zilar borki, men yozolmay qolyapman, majbur bo'lsa-da, yozib turmasam, "qo'lim chiqib ketadi" deyishadi. Men bunga aslo qo'shilmayman. O'zim ko'nglim buyurmaguncha yozmayman ham"^[2]. Ha, shoir o'zi aytganidek ko'ngli buyurganlarini yozdi, balki, shuning uchun ham bu she'rlar dilga shunchalar yaqindir!

Oh, mening ortimdan ovvora onam,
Bir parcha yuragi ming pora onam.
Har baloni ko'rib yorug' dunyoda,
Toshkanni ko'rmagan bechora onam,

Bolang bo'lib bir bor boshlab keldimmi, Endi men ham senga o'g'il bo'ldimmi!.. "Sevgi bo'lmaganda nima haqida yozgan bo'lardingiz?" degan savolga: "Onam haqida. Balki butun ijodimni unga bag'ishlagan bo'lardim"^[3]– deya javob beradi shoir. Yuqoridagi misralar xuddi shu so'zlarning in'ikosi nazarimizda. Bu satrlar faqat Muhammadning emas, balki barcha onasini yetarlicha vaqt ajratolmagan farzandlarning dil iztirobidek hissiyot uyg'otadi. She'rni o'qigan kitobxon onasi oldidagi burchlarini qayta xotirlaydi. Muhabbat, hijron mavzulari ham shoir ijodida o'ziga xos ajralib turadi. Hammamizga ma'lum va mashhur bo'lgan "Biz baxtli bo'lamiz.." she'ri barcha oshiqqlarning qalb orzularini ifodalab turadi va hali hanuz tillardan tushmay kelmoqda.

"Mana kecha, oti nima edi
Saltanatning kenja qizini.
Esim qursin, yodda turmaydi,
Bor ediyu sochi uzuni —
Biz kuyovga uzatdik shuni...

To'yi to'kin o'tdiyu, lekin
Kuyoviga qizgina tushkur
Ko'ngilsizroq ekanmi, qaydam,
Ko'p yig'ladi, deb keldi kampir.

...Mehr to'la nigohi bilan,
Bobom mendan jim kutar javob.
Bilsa ekan, tushunsa ekan,
Nevarasi ne ko'yda shu tob!

Bilmaydi, eh bobom bilmaydi,
Men, men, axir sevardim uni!
Saltanatning oti nima edi,
O'sha sochi uzun qizini..." "Kechikish" nomli ushbu she'r (balki shoirning) sevgisiga yetolmagan oshiqlarning armonini beixtiyor yodga soladi, ko'ngillarga ajib bir g'am, shirin xotiralar azobini solgandek bo'ladi.

Xulosa

Shoirning she'rlari shu qadar ravon va tiniqki, hech bir so'zni tutilmay o'qiysiz, Ulardagi ma'no nozikliklariga yuragingiz tub-tubigacha yetib boradi. Muhammad Yusuf lirikasining xalqona tilga yaqinligi ham uning sevimli bo'lishining bir sababidir. Afsuski, shum taqdir shunday buyuk iste'dod sohibini bevaqt oramizdan olib ketdi. Ammo uning o'lmas ijodiy merosi, yorqin yodi abadiy dillarda yashaydi. O'zbekison qahramoni Said ahmad shoir haqida shunday deydi: "Muhammad Yusuf pokiza inson edi. U odamlarning esini og'dirgan, o'ylatgan, kuldirgan, yig'latgan, topgan-tutganini odamlar ustidan sochgan saxiylik timsoli edi...Muhammad Yusuf tez og'izga tushdi. Birorta shoir uningdek tez nom chiqarmagan, nomdor bo'lmagan. Ochig'ini aytsam, Muhammadga ko'z tegdi. Aslini olganda, asl shoirlar uzoq yashamaydi. Ammo ortidan abadiy yashaydigan meros qoldirib ketadilar. U mana shunday o'lmas meros qoldirdi"^[4].

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://tafakkur.net/muhammad-yusuf.haqida>
2. Shukur Qurbon "Muhammad Yusuf saboqlari: shoir siymosiga chizgilar" Toshkent –2012, 9-10-betlar.
3. Shukur Qurbon "Muhammad Yusuf saboqlari: shoir siymosiga chizgilar" Toshkent –2012, 15-bet.
4. Shukur Qurbon "Muhammad Yusuf saboqlari: shoir siymosiga chizgilar" Toshkent –2012, 18-bet

QORAQALPOG'ISTONDA TURKMAN MILLIY MADANIY MARKAZINING MADANIY MEROSNI SAQLASH VA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASHDAGI FAOLIYATI

Opaev Baymurat

O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog'iston bo'limi Qoraqalpoq gumanitar fanlar ilmiy-tadqiqot instituti, Nukus shahri.
Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so'ng milliy madaniyat va qadriyatlarni tiklash, ularni asrab-avaylash va rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Bu borada milliy madaniy markazlarning faoliyati alohida ahamiyatga ega. Xususan, Turkman milliy madaniy markazining madaniy merosni saqlash va milliy o'zlikni anglashdagi roli beqiyosdir.

Bugungi globallashuv davrida milliy o'zlikni saqlash, madaniy merosni o'rganish va ommalashtirish masalalari tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Turkman milliy madaniy markazi bu borada faol ish olib borib, turkman xalqining boy madaniy merosini saqlash, uni kelajak avlodlarga yetkazish va milliy o'zlikni anglashga xizmat qilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti rahbarligida yurtimizda millatlararo totuvlikni mustahkamlash, millatlarning tili, madaniyati, urf-odat, an'analarini saqlash va rivojlantirish bo'yicha keng qamrovli ishlar olib borilmoqda. Bu yo'nalishda turli milliy madaniy markazlarning faoliyati alohida ahamiyat kasb etadi.

Shulardan biri, Qoraqalpog'istondagi turkman milliy madaniy markazi o'z faoliyati orqali millatlararo totuvlikni mustahkamlashga salmoqli hissa qo'shib kelmoqda. Markaz tomonidan turkman xalqining boy tarixi, madaniyati va an'analarini keng targ'ib qilish, ayniqsa, yosh avlodni o'z milliyligi ruhida tarbiyalash bo'yicha bir qator tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu esa, o'z navbatida, respublikamizda istiqomat qilayotgan barcha millatlar o'rtasida o'zaro hurmat va do'stlik tuyg'ularini kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

Mahalliy o'zbek, qorqalpoq, qozoqlar va turkman xalqlarining do'stlik aloqalari asrlar davomida shakllanib kelmoqda. Bunga tarixiy, madaniy va ma'naviy yaqinlik yorqin dalil

bo'la oladi. Ayniqsa, ikki xalqning og'zaki ijodkor shoirlari asarlarida o'zaro hurmat, hamjihatlik g'oyalari o'z aksini topgan.

Akademik Sabir Kamalovning ta'kidlashicha, mintaqadagi xalqlarning bunday aloqalari erta davrga borib taqaladi: “Qoraqalpoqlar, o'zbeklar, qozoqlar va turkmanlar iqtisodiy jihatdan bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lgan. O'zbeklar va turkmanlar qoraqalpoqlardan baliq va chorva mollari sotib olgan. O'z navbatida, qozoqlar, turkmanlar qoraqalpoqlardan gazlama va boshqa tovarlar olgan”[1, 8]. Shunday qilib, bu xalqlar o'rtasida o'z ehtiyojlarini qondiradigan va mintaqa iqtisodiyotining rivojlanishiga yordam beradigan faol tovar ayirboshlash amalga oshirilgan.

Mustaqillik yillari Qoraqalpog'iston Respublikasining barcha aholisi, shu jumladan, turkman diasporasi uchun ham katta tarixiy ahamiyatga ega bo'ldi. O'zbekiston Respublikasi tarkibidagi Qoraqalpog'istonning turkmanlari o'zlarining milliy madaniyatini, tilini, urf-odatlarini saqlab qolish va rivojlantirish uchun keng imkoniyatlarga ega bo'ldi. Bu davrda yuz bergan ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar turkmanlarning kundalik turmush tarziga chuqur ta'sir ko'rsatdi.

Mustaqillik yillarida turkmanlarning turmush sharoitlari yaxshilanishi, ta'lim va madaniyat sohalaridagi imkoniyatlari kengayishi, milliy o'zlikni anglash hissi ortishi kabi jarayonlar ro'y berdi. Xususan, turkman tilida maktablar ochilishi, ommaviy axborot vositalarida ona tilida eshittirishlar ko'payishi, madaniy markazlar tashkil etilishi turkmanlarning o'z madaniyatini saqlash va rivojlantirish yo'lidagi muhim qadamlar bo'ldi.

Mustaqillikdan keyingi davrda Qoraqalpog'istondagi turkmanlarning kundalik hayotida yuz bergan o'zgarishlar, ijtimoiy-iqtisodiy vaziyatning yaxshilanishi, ta'lim, madaniyat sohalaridagi yutuqlar, milliy o'zlikni anglash tuyg'usining ortishi va kelajak istiqbollari keng tarzda tahlil qilindi.

1995 yilda “Вести Каракалпакстана” gazetasiga bergan intervyusida O'zbekiston xalq yozuvchisi Odil Yoqubov Turkiston xalqlarining o'zaro munosabatlarini mustahkamlashning ahamiyatini ta'kidlagan. U o'z so'zlarida, “Turkiston - umumiy uyimiz” g'oyasi asosida tashkil etilgan xalq harakatining ahamiyatini alohida ta'kidlab o'tdi. Ushbu harakat xalqlar

o'rtasidagi do'stlik aloqalarini yanada mustahkamlashga, ilm-fan, madaniyat va adabiyot sohalarida o'zaro ta'sirni kuchaytirishga qaratilgan. Odil Yoqubov ushbu forumning davlat yoki siyosiy emas, balki xalqlar o'rtasidagi ma'naviy yaqinlikni kuchaytirishga xizmat qilishini alohida ta'kidlab o'tdi. U Turkiston xalqlarining kelajagi tinchlik va totuvlikda ekaniga ishonch bildirgan[2, 4].

U turkman do'stlari ham bu g'oyani qo'llab-quvvatlaganini va o'zlariga yo'llagan maktublarida tasdiqlashganini aytdi. Bu xalqlar o'rtasidagi do'stlik aloqalarini yanada mustahkamlashga, ilm, madaniyat va adabiyot sohalarida o'zaro ta'sirni kuchaytirishga qaratilgan tadbirlarning ahamiyatini ko'rsatadi.

Qoraqalpog'istondagi turkmanlarning aksariyati respublikamizning Turkmaniston bilan chegaradosh va shu chegaraga yaqin tumanlarida To'rtko'l, Beruniy, Ellikqal'a, Amudaryo, Xo'jayli, Taxiatosh, Shumanay tumanlarida yashaydi. Tarixiy jihatdan olganda, turkmanlar Markaziy Osiyoning ko'chmanchi hayot kechiradigan xalqlaridan bo'lgan. Ular o'troq hayotga kech o'tgan va bu borada qo'shni o'zbek, qoraqalpoq va qozoq xalqlarining tajribalarini o'zlashtirgan.

Qoraqalpog'istonda yashovchi turkmanlar mahalliy madaniyat bilan chambarchas bog'langan. Ularning hududdagi boshqa xalqlar, ayniqsa o'zbeklar, turkmanlar, qozoqlar va qoraqalpoqlar bilan madaniy aloqalari natijasida o'zaro tajriba almashish yuzaga kelgan. Bunga misol sifatida Qoraqalpog'istonning yuqorida aytilgan tumanlarida turkmanlar ko'pchilikni tashkil etishini ko'rsatishimiz mumkin.

2001 yil 7 mayda Respublika turkman madaniyat markazi tashkil etilgan. Hozirgi vaqtda uning tarkibiga Qoraqalpog'iston Respublikasining Turkman milliy madaniy markazi, Buxoro, Qashqadaryo, Surxondaryo, Toshkent viloyatlaridagi hamda Toshkent shahridagi hududiy bo'limlari kiradi[3,44].

Qoraqalpog'iston Respublikasi turkman milliy-madaniy markazi Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 1999 yil 16 dekabrda ro'yxatdan o'tkazilgan[4]. Markazning asosiy maqsadi - Qoraqalpog'istonda istiqomat qilayotgan turkman millati

vakillarining tilini, madaniyatini, milliy urf-odatlarini saqlash hamda rivojlantirish, shuningdek, millatlararo totuvlikni va o'zaro hurmatni mustahkamlashdan iborat.

O'tgan davr mobaynida markaz turkman xalqining boy tarixi va madaniyatini targ'ib etish bo'yicha ko'plab muhim chora-tadbirlarni amalga oshirdi. Ular orasida turli ilmiy-amaliy konferensiyalar, madaniy kechalar, san'at ko'rgazmalari va konsertlar bor. Bu tadbirlar turkman xalqining milliy o'ziga xosliklarini namoyish etish bilan birga, boshqa millatlar madaniyatiga ham qiziqish uyg'otdi.

Markazlar faoliyatiga turkman xalqi zich yashaydigan joylardagi 40 dan ortiq turkman tilida o'qitiladigan maktablar, Qoraqalpoq davlat universitetidagi turkman filologiyasi fakulteti, turkman tilida o'qitadigan o'qituvchilarni tayyorlash uchun Beruniy shahridagi pedagogika kolleji, shuningdek respublikada turkman tilida kitoblar, gazetalar chiqarish, radio va teledasturlar tayyorlash ko'maklashadi. Yoshlar bilan ishlash doirasida markazlar qoshida badiiy havaskorlik guruhlarini tashkil etilgan. Ular orasida Qoraqalpog'istondagi turkman markazining "Orzu" xalq ansambli alohida mashhur[3, 44].

Madaniy markaz yoshlarning bilim olishi va ma'naviy jihatdan kamol topishiga alohida e'tibor qaratib kelmoqda. Markaz qoshida turkman tili va adabiyoti bo'yicha to'garaklar, milliy cholg'u asboblarida chalishni o'rgatish kurslari uzluksiz faoliyat yuritmoqda. Bunda yosh avlod turkman tilini o'rganish, milliy folklorini o'zlashtirish va o'z ota-bobolarining boy madaniyatini chuqurroq bilish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Shuni alohida ta'kidlash kerakki, turkman madaniy markazi o'z faoliyatida xalqaro munosabatlarni ham rivojlantirib kelmoqda. Turkmaniston Respublikasining madaniy markazlari va tashkilotlari bilan yaqin aloqa o'rnatilgan. Bu o'z navbatida ikki mamlakat o'rtasidagi madaniy aloqalarning yanada mustahkamlanishiga xizmat qilmoqda. Markaz kelgusida ham Qoraqalpog'istonda millatlararo totuvlikni saqlash, turkman madaniyatini rivojlantirish va xalqaro aloqalarni kuchaytirish yo'lida o'z hissasini qo'shishni davom ettiradi.

Turkman milliy madaniy markazi shu davr mobaynida millatlararo munosabatlarni mustahkamlashda, turkman madaniyatini keng tarqatishda katta ishlarni amalga oshirdi.

Markaz tomonidan turli madaniy tadbirlar, festivallar, ko'rgazmalar tashkil etilib, ularda turkman xalqining tarixi, madaniyati va ijodi keng yoritildi.

Qoraqalpog'iston Respublikasi To'rtko'l shahrida faoliyat yuritayotgan markaz 2002 yildan buyon Jahon turkmanlarining insonparvar tashkiloti a'zosi hisoblanadi. Markazda turkman tilida chop etiladigan "Mekan" gazetasi tahririyati, turkman va boshqa xalqlar tillaridagi adabiyotlar jamlangan kutubxona joylashgan. Bugungi kunda To'rtko'lning o'zida 20 dan ortiq maktabda ta'lim turkman tilida olib boriladi. O'zbekistonda turkman tilidagi maktab darsliklari qoraqalpog'istonlik mualliflar tomonidan ham tayyorlanmoqda[5, 64].

Xulosa qilib aytganda, Qoraqalpog'istonda Turkman milliy madaniy markazining faoliyati turkman xalqining boy madaniy merosini saqlash va uni kelajak avlodlarga yetkazishda muhim rol o'ynamoqda. Markaz tomonidan amalga oshirilayotgan tadbirlar, jumladan, madaniy tadbirlar, folklor ansambllarining chiqishlari, hunarmandchilik ko'rgazmalari, til kurslari va adabiyot kechalari turkman diasporasining madaniy o'zligini saqlashga, yosh avlodda milliy g'ururni shakllantirishga va turkman tilini o'rganishga qiziqishni oshirishga xizmat qiladi.

Фойдаланилган адабиётлар (References)

1. Камалов С. Хорезм оазиси халықларының дослығы ҳаққында. Нөкис: 1961.
2. Ташходжаев А. Чувство семьи единой/Вести Каракалпакстана, 11.11.1995, №90.
3. Межнациональное согласие в Узбекистане Юрта. Аналитическая справка, май 2023 г. Уфа: 2023.
4. Электрон ресурс: <https://orginfo.uz/organization/1df7c7880649>. Қаралган вақти 18.10.2025. 17:00
5. Сейтимбетова Н. Қорақалпоғистон Республикаси туркман миллий маданий маркази//Ўтмишга назар, Тошкент, 2021. 4-жилд, 4-сон.

TO'RA SULAYMONNING "MUQADDAS QO'SHIQ" SHE'RI TAHLILI

O'rolova Munira Faxriddin qizi
Guliston davlat pedagogika instituti
O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi
2-bosqich talabasi
"Mushoira" klubi a'zosi

Annotatsiya. Ushbu maqolada shoir To'ra Sulaymonning hayoti va ijodiy faoliyati qisqacha yoritiladi. Shuningdek, ushbu maqolada shoirning kitoblari, she'rlari va ulardagi asosiy g'oyalar ham qisqacha yoritib o'tiladi. Bundan tashqari ushbu maqolada shoirning eng mashhur she'rlaridan biri bo'lgan "Muqaddas qo'shiq" she'ri tahlili ham o'rin olgan. Ushbu she'rda aks etgan o'xshatishlar, tasviriy ifodalar tahlili ham o'rin olgan.

Kalit so'zlar: To'ra Sulaymon, shoir, Vatan, uslub, o'xshatma, muqaddas, muhabbat, Vatanimiz madhi, janr, lirik, she'r, band, jannatmakon yurt, musaffo, mehmondo'st, ezgu tilak, Mirzo Ulug'bek, tashbeh, mahurat, badiiy vosita.

Аннотация. В этой статье кратко освещается жизнь и творческая деятельность поэта Торы Соломон. Также в этой статье будут кратко освещены книги поэта, его стихи и основные идеи в них. Кроме того, в этой статье представлен анализ стихотворения "Священная песня", одного из самых известных стихотворений поэта. Аналогии, отраженные в этом стихотворении, также содержат анализ образных выражений.

Ключевые слова: Тора Сулейман, поэт, Родина, стиль, аналогия, священный, любовь, гимн нашей Родины, жанр, лирика, поэзия, группа, райская страна, чистый, гостеприимный, доброе пожелание, Мирза Улугбек, ташбех, махурат, художественный инструмент.

Annotation. This article briefly covers the life and creative work of the poet Torah Solomon. This article also briefly covers the poet's books, poems and the main ideas in them. In addition this article includes an analysis of the poem "Sacred Song", one of the poet's most famous poems. An analysis of the metaphors, pictorial expressions, is also included in this poem.

Keywords: Torah Solomon, poet, Homeland, style, metaphor, holy, love, praise of our motherland, genre, lyric, poetry, band, Paradise Land, pure, hospitable, noble wish, Mirzo Ulugbek, tashbeh, skill, artistic medium.

Kirish. O'zbekiston xalq shoiri To'ra Tulaymon 1934-yilning 15-fevralida Jizzax viloyatining Baxmal tumanida tavallud topgan. Yoshligidan she'riyatga, adabiyotga bo'lgan qiziqish uni shoir bo'lishga undadi. To'ra Sulaymon adabiyotga bo'lgan muhabbati kuchliligi

tufayli ToshDuning o'zbek filologiyasi yo'nalishiga o'qishga kirdi. O'qishni tugatib "Guliston", "Sirdaryo haqiqati" kabi gazetalarda xodim, O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasining Sirdaryo viloyati bo'limida mas'ul kotib lavozimlarida faoliyat olib borgan¹. To'ra Sulaymon shoir sifatida juda samarali faoliyat olib borgan. Shoirning dastlabki she'rlar to'plami "Istar ko'ngil" nomi ostida 1962-yilda bosib chiqilib, she'riyat ixlosmandlariga taqdim etildi. Bu she'riy to'plam she'riyat shinavandalari tomonidan yaxshi kutib olindi. Shundan so'ng shoir muxlislariga "Qora soch" nomli dotonini taqdim etdi. Bu dostoni ham omma tomonidan iliq kutib olindi. Shundan so'ng yozuvchining "Hamqishloqlarim", "Jahongashta" nomli dostonlari, "Mening qora ko'zginam", "Alhazar", "Intizor" nomli kitoblari kitobxonlar qo'liga yetib keldi². To'ra Sulaymon xilma-xil janrlarda qalam tebratdi³. Shoirning sof lirik she'rlari, qasida va faxriyalari, manzumalaridan⁴ tashqari, xalq yo'lida bitilgan, o'z davrining dolzarb masalalariga bag'ishlangan, voqelikni qadimgi baxshilar nazari bilan ko'rib, o'xshatma yoki nazira shaklida yozilgan asarlari ham o'ziga xos xalqchilligi bilan ajralib turadi⁵. Har bir shoirning so'z qo'llash uslubi bo'lganidek, To'ra Sulaymonning ham hech kimnikiga o'xshamagan o'zgacha so'z qo'llash uslubi mavjud. To'ra Sulaymon she'rlarida so'z qo'llash, ayniqsa, sheva so'zlaridan mahorat bilan foydalanishi o'ziga xos uslubni yaratishda qo'l kelgan⁶. To'ra Sulaymonning she'rlari, asosan, vatan, millat, ona, tabiat go'zalligi mavzularida yozilgan. Shoirning barcha she'rlari zamirida chuqur falsafiy, axloqiy ma'no yashiringan. Shoir she'rlari zamirida Vatanga muhabbat, uning har bir qarich yerini ham ko'z qorachig'idek asrash, ota-onaga bo'lgan hurmat ma'nolari o'z aksini topgan. Albatta, bular insonni komillika yetaklaydi. Yuqorida aytib o'tganimdek, shoirning she'rlari turli mavzularda. Biri onalarga atalgan bo'lsa, biri tabiat va uning go'zalligi haqida, yana boshqa birlari esa vatan mavzularida yozilgan. Shoir To'ra Sulaymonning "Muqaddas qo'shiq" nomli she'rida ayanan vatan madhi tarannum etilgan. She'rni boshidan oxirigacha o'qir ekanmiz uning har bir misrasida vatanimiz madhi, uning bor go'zalligi chiroyli tarzda ifodalab berilganini ko'rishimiz mumkin. Quyida To'ra Sulaymonning "Muqaddas qo'shiq" she'ri bilan tanishamiz.

Assalom, ona yurt, tonglar o'lkasi,
Ta'rif-tavsifingning yo'q nihiyasi.
Senga bag'ishlanur muqaddas qo'shiq,

¹ <https://tafakkur.net>

² <https://arboblar.uz>

³ <https://tafakkur.net>

⁴ Manzuma- she'riy asarlar tizimi. Nazm bilan yozilgan asar.

⁵ <https://tafakkur.net>

⁶ Ermatov I., Eshboyeva F., Mamatqulov A. "To'ra Sulaymonning so'z qo'llash mahorati" maqola. <https://doi.org>

Bu – o‘zbek elining o‘z madhiyasi.

She'ning birinchi bandiga nazar tashlar ekanmiz, shoir ilk misrani yurtga salom bilan boshlaydi. Jannatmakon yurtimizni tonglar o‘lkasi deya ta’riflaydi. Shu o‘rinda shoir “tonglar o‘lkasi” birikmasidan iborat o‘xshatishni kiritadi. O‘xshatish ya’ni tashbeh badiiy adabiyotdagi san’at turi hisoblanadi. Tashbeh – biror obraz yoki voqeani boshqa biror narsa yoki voqeaga qiyoslash orqali o‘xshatishdir⁷. “Tonglar o‘lkasi” birikmasi orqali shoir vatanni yorug‘lik, poklik timsoliga o‘xshatmoqda. Bu misrada qo‘llangan “ona yurt” birikmasiga e’tibor qaratadigan bo‘lsak, bu birikma tasviriy ifodani ham ifodalagan. Onalar farzandlariga qay tarzda mehr ko‘rsatsa, vatan ham har bir dilbandiga onalar kabi mehr ko‘rsatishini shoir birgina “ona yurt” birikmasi orqali ifodalab kelgan. Ikkinchi misrada esa seni ta’riflashga so‘z topolmayman, ta’rif-tavsifingning yo‘q nihoyasi deydi shoir. Bu so‘zlar zamirida ulkan ma’no bor aslida. Shoir aytganidek, jannatmakon yurtimizni oddiygina so‘z bilan ta’riflash juda qisqalik qiladi. Bunday osmoni musaffo, serquyosh, qadimiy, boy tarixga ega, mehrlı diyor haqida qancha so‘z aytsak, qancha ta’rif-tavsif bersak shuncha kamdir. She'ning uchinchi va to‘rtinchi misralariga nazar tashlaydigan bo‘lsak bu muqaddas qo‘shiq, ya’ni she’r sening tarovatingga bag‘ishlanadi deydi va bu she’ni yurtni madh etuvchi madhiya deydi. Shoir she’ni muqaddas sanaydi. Shoir bu bilan Vatanni muqaddas sanaganligi tufayli Vatan madhi aks etgan hamma narsa muqaddasdir demoqchi. Darhaqiqat, “Vatanni sevmok imondandir”⁸.

Ko‘hna ona yurtim, Qadim Turonim,

O‘z beshik, o‘z tilim, shavkatim, shonim.

Yetti iqlim ichra tengi topilmas –

Tuproq, toshi oltin O‘zbekistonim

She'ning yuqorida keltirilgan ikkinchi to‘rtligida ham shoir yurtimizga ta’rif berishni davom ettiradi. Shoir she'ning birinchi misrasi orqali Vatanimizning buyuk o‘tmishga ega ekanligini, qadimiyligini, bebaholigini aks ettirib bergan. Har bir yangi tug‘ilgan chaqaloqning orom oladigan joyi bu beshikdir. Shunday ekan, Vatan ham har bir inson uchun orom oladigan bir beshik vazifasini bajara oladi.

Shoir she’rdagi “o‘z beshik” birikmasi orqali aynan ana shuni ko‘rsatib bermoqda. Har bir millatlar, elatlar va xalqlarning o‘z ona tili mavjud. Shunday ekan bizning ham faxrlansa arziydigan, so‘zlaganda jaranglaydigan tilimiz bor. Shoir aynan orom oladigan Vatanimiz borligi, so‘zlaganda jaranglaydigan tilimiz borligi bizning shon-shuhrat manbayimizdir deb aytmoqchi. Ikkinchi misrada qo‘llangan “beshik” so‘zi o‘xshatish sifatida qo‘llanganini

⁷ Sariyev Sh. Adabiyot :Mukammal qo‘llanma (eng yangi nashr). – T.: Regbooks, 2020. – 119-b.

⁸ O‘zbek xalq maqoli.

ko'rishimiz mumkin. Bu yerda "beshik" so'zi ona Vatan ma'nosini ifodalab kelmoqda. Har bir inson uchun o'z Vatani bebaho boylikdir va bunday bebaho boylikni hech bir qimmatbaho narsaga almashmaydi. Uning tuprog'i ham, toshi ham oltin misoli gavdalanadi. Tuproq va toshning oltinga qiyoslanishi she'rda o'xshatish san'atining qo'llanishidan darak beradi. Shoir tuproq, toshi oltin vatanini yetti iqlim ichida tengi topilmas deya ta'riflaydi. Bu yerda qisman bo'rttirish san'atidan foydalanilgan. Lekin, har kimsa uchun o'z vatani tengi topilmas, bebahodir. Shoir bu to'rtlik orqali aynan ma'na shularni ko'rsatib bermoqchi.

To bashar bor ekan, bor ekan quyosh,
Birlashgan elga yov otolmagay tosh.
Yovquvar yigitlaring, lochin qizlaring
G'animlar oldida egmaganlar bosh.

She'ring uchinchi bandidagi birinchi misrasiga e'tibor qaratadigan bo'lsak, "to bashar bor ekan, bor ekan quyosh" misrasiga ko'zimiz tushadi. Bu misrada hayot, yashash davom etsa xalq bor degan mazmun kelib chiqmoqda. Bu o'rinda qo'llangan quyosh so'zi davomiylik, hayot ma'nolarini ifodalagan o'xshatish sifatida kelmoqda. Keyingi misrada mazmunidan bir yoqadan bosh chiqarilib qilingan har qanday ish besamar bo'lmasligini anglab olishi mumkin. Hattoki, birlashgan elga g'animlar ham bas kelolmaydi. Shuning uchun ham xalqimiz orasida "Birlashgan o'zar, birlashmagan to'zar"⁹ maqoli bejiz paydo bo'lmagan. Aynan shu bandidagi uchinchi va to'rtinchi misralarda hattoki, bu yurtning o'g'il qizlari ham marddir, ular hech qachon yovga bosh egishmaydi deya tasvirlangan. Uchinchi misraga shoir tomonidan o'xshatishlar kiritilgan. Bunda shoir qizlarni lochinga o'xshatyapti. Bilamizki, lochin uchqur, dovyurak qushdir. Shoir ham Vatanimiz qizlarini aynan lochinlardek uchqur demoqchi. Massagetlar malikasi To'marisning hozirgi kungacha tillarda doston bo'lib kelayotgan jasorati buning yorqin misolidir. To'maris o'z vatanini, Turon o'lkasini, Kir II bosqinidan qutqarib qolgan jasoratli ayol timsolidir. Bunday jasorat egalari hech qachon g'animlar oldida bosh egmaganlar.

Dasturxoni ochiq, xirmoni baland,
Samoviy tog'lari nomiga monand.
Olamga mashhur ne zotlar Vatani,
Mehring qon-qardoshlar mehriга payvand.

She'ring keyingi bandidagi birgina "Dasturxoni ochiq, xirmoni baland" so'zlarining o'ziyoq Vatanimizning mehmondo'st va mo'l hosilli, barakali yurt ekanligining isbotidir. Shuningdek, bu to'rtlikda vatanimiz tabiatining ulug'vorligi ham shoir tomonidan go'zal tarzda ko'rsatib berilgan. "Samoviy tog'lar" birikmasi she'rda epitet san'atini yuzaga

⁹ O'zbek xalq maqoli.

keltirgan. Epitet narsa, voqea-hodisa, tushuncha va kishilarning belgi-xislatlarini aniqlovchi, izohlovchi, tavsiflovchi soʻzni qoʻllashdir¹⁰. Togʻlarga nisbatan qoʻllangan samoviy soʻzi ulugʻvorlikni ifodalab kelgan. Taʼkidlash joizki, yurtimizda koʻplab dongʻi yetti iqlimga tarqalgan, buyuk ajdodlarimiz oʻtgan. Ularning yurt ravnaqi, ilm-fan ravnaqi uchun qoʻshgan ulkan xissalari hozirgi kunga qadar tillarda doston boʻlib kelmoqda. Masalan, astranomiya ilmiga ulkan xissasini qoʻshgan, 1018 ta yulduzning joylashish koordinatasini aniqlagan bobokalonimiz Mirzo Ulugʻbekni olaylik. Astranom olimlarimiz Mirzo Ulugʻbek qoldirgan taʼlimotidan hozirgi kunda ham foydalanib kelmoqda. Bundan tashqari yurtimizdan tibbiyotga, matematikaga hissasini qoʻshgan allomalarimiz ham oʻtgan. Toʻra Sulaymon sheʼrdagi “Olamga mashhur ne zotlar Vatani” misrasi orqali ham aynan buyuk allomalarimiz haqida soʻz yuritgan. Yurtimiz, yuqorida taʼriflaganimdek, mehmondoʻst Vatan. Mehmondoʻst yurtimizning oqkoʻngil insonlari oʻz mehrini xoh oʻzbek boʻlsin, xoh boshqa millat vakillari boʻlsin barchaga birdek beradi. “Mehring qon- qardoshlar mehriга payvand” misralari ham yuqoridagi gaplarimizni ifodalamoqda.

Sen – toshqin Jayhunim, teran Sayxunim,

Sen – mening oʻtmishim, sen – yorugʻ kunim.

Yelkadosh oʻlkalar bilan hamnafas,

Shonli Turkistonim – Oʻzbekistonim.

Bu toʻrtlik Vatanimizning tarixini, bugungi yorugʻ kunini badiiy oʻxshatishlar orqali ifodalamoqda. Bu yerda Jayhun daryosi oldidagi “toshqin” soʻzi oʻxshatish boʻlib, kuch va joʻshqinlikni ifodalab kelmoqda. “Teran” soʻzi ham oʻxshatish vazifasini bajarib, yuksak maʼnaviyat va chuqur tarix timsolini ifodalab kelmoqda. Har bir xalqning oʻtmishi uning kelajagining poydevoridir. Misradagi oʻtmish soʻzi tarixga ishora qilayotgan boʻlsa, yorugʻ kun soʻzi esa kelajak maʼnosini ifodalab kelmoqda. Bu oʻxshatishlar orqali shoir Vatan millatning ham oʻtmishi, ham ertasidir demoqchi. Bundan tashqari sheʼrda qoʻllangan “yelkadosh oʻlkalar” birikmasidagi yelkadosh soʻzi tasviriy ifoda boʻlib xizmat qilmoqda, u chegaradosh, qoʻshni davlatlarni va doʻstlik ramzini ifodalamoqda. Hamnafas soʻzi yurtimizning qoʻshni davlatlar bilan birgalikda kelishgan holda yashashini, bir-biriga koʻmak berish orqali rivojlanishini ifodalab, sheʼrning mazmunini yanada boyitib kelmoqda. Bunday tasviriy vositalarning oʻrinli qoʻllanilgani shoirning yuksak mahoratidan dalolat beradi. Turkiston yurtimizning oʻtmishda qoʻllanilgan shakli boʻlib va bu shonli tarixni, yuksak madaniyatni va ajdodlarning boy merosini koʻz oldimizda gavdalandiradi. Oʻzbekiston bugungi kun va kelajakdir. Bu misra orqali shoir tarixni, bugungi kunni va kelajakni bir-biriga uzviy bogʻlagan. Bu toʻrtlik orqali biz ajdodlarimiz qoldirgan boy merosdan poydevor sifatida

¹⁰ Sariyev Sh. Adabiyot: Mukammal qoʻllanma (eng soʻnggi nashr). – T.: Regbooks, 2020. – 112-b.

foydalanib kelajakni barpo etish bilimga chanqoq yoshlar qo‘lida ekanligini tushunishimiz mumkin.

Guling gulzor bo‘lsin, qirlaring o‘rmon,

Daryolaring dengiz, ko‘llaring ummon.

Hududing dahlsiz, yaloving yuksak,

Sen – Sharqning mash‘ali, sen – dorulomon.

Shoir she‘rning oxirgi to‘rtligida Vatanni madh etmaydi. Aksincha, u dilidagi bor samimiy dil izhorlarini shu to‘rtlikka sig‘dirishga urunadi va ona Vatanga bo‘lgan muhabbat va ezgu tilaklar ifodasi yorqin aks etadi. To‘rtlikda shoir Vatanimizning har vaqt go‘zal, musaffo, obod va tinch bo‘lishini tilaydi. Bu to‘rtlikka yaxshilab e‘tibor qaratadigan bo‘lsak, unda o‘xshatishlar borligini sezishimiz mumkin. Qirlar o‘rmonga, daryolar dengizga va ko‘llar ummonga o‘xshatishi kattalik, ulug‘vorlik va buyuklik ma‘nolarini ifodalagan. Shuningdek, to‘rtlikdagi mash‘al so‘ziga e‘tibor beramiz. Mash‘al so‘zi yorug‘lik ma‘nosini ifodalaydi. She‘rda ham bu so‘z yorug‘lik ma‘nosini ifodalab kelgan. Ya‘ni Vatanimizni Sharq mamalatlari ichida yuksakka ko‘tarib, ma‘rifat va yorug‘lik timsoli sifatida ifodalaydi. She‘r so‘ngidagi birgina dorulomon so‘zining qo‘llanilishida ham chuqur ma‘no mujassamlangan. Bu so‘z orqali shoir yurtimizning tinch, farovon, osoyishta ekanligini ko‘rsatib bermoqda.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, To‘ra Sulaymon bu she‘rida faqatgina so‘z qo‘llash mahoratini emas, balki shoirlik mahoratining ham yuksak cho‘qqisini ifodalab bergan. She‘rda shoir yurtimizning qadim o‘tmishini, bugungi kunini aniq isbot, o‘xshatish va badiiy vositalar orqali ochib bergan. To‘ra Sulaymon ana shunday mahoratli o‘zbek adibidir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. <https://tafakkur.net>
2. <https://arboblar.uz>
3. O‘zbek xalq maqollari.
4. <https://kh-davron.uz>
5. Ermatov I., Eshboyeva F., Mamatqulov A. “ To‘ra Sulaymonning so‘z qo‘llash mahorati” maqola. <https://doi.org>
6. Sariyev Sh. Adabiyot. Mukamal qo‘llanma (eng yangi nashr). – T.: Regbooks, 2020.

IKKINCHI TILNI O'QITISHDA KOMMUNIKATIV VA INTERAKTIV METODLARNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Kamilova Gulmira Alimovna, professor, p.f.n

Choriyeva Zebiniso Odilovna

Annotatsiya

Maqolada ikkinchi tilni o'qitishda multimediyaviy va raqamli resurslarning o'rni ilmiy asosda yoritilgan. Video, audio, animatsiya, interaktiv platformalar, mobil ilovalar va sun'iy intellekt texnologiyalarining o'quv jarayoniga ta'siri tahlil qilingan. Raqamli muhitning afzalliklari, cheklovlari va samaradorligi haqida mufassal xulosalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: multimedia, raqamli resurs, til o'rgatish, mobil ta'lim, onlayn platforma, sun'iy intellekt.

Аннотация

Статья посвящена научному анализу роли мультимедийных и цифровых ресурсов в обучении второму языку. Рассматриваются видео-, аудио- и интерактивные материалы, мобильные приложения, образовательные платформы и AI-технологии. Описаны их преимущества, ограничения и влияние на формирование языковой компетентности.

Ключевые слова: мультимедиа, цифровые ресурсы, обучение языку, мобильное обучение, онлайн-платформа, искусственный интеллект.

Annotation

This article analyzes the role of multimedia and digital resources in second language acquisition. It explores the use of video and audio materials, interactive tools, mobile applications, online platforms, and AI technologies in language teaching. The paper highlights their benefits, limitations, and the impact on developing linguistic competence.

Keywords: multimedia, digital resources, language teaching, mobile learning, online platform, artificial intelligence.

Kirish. XXI asr ta'lim tizimi raqamlashtirish, global kommunikatsiya va axborot texnologiyalarining o'sishi bilan xarakterlanadi. Bu jarayonlar xorijiy tillarni o'qitishda yangi metodik yondashuvlarni talab qiladi. An'anaviy o'qitish shakllari bilan bir qatorda multimediyaviy platformalar, mobil ilovalar, onlayn kurslar va interaktiv resurslar til o'rganishning yangi bosqichini boshlab berdi. Multimediyaviy muhitda o'quvchi faqat tinglamaydi yoki o'qimaydi, balki ko'radi, tahlil qiladi, muloqot qiladi va o'z bilimlarini

mustaqil ravishda sinab ko'radi. Shuningdek, raqamli vositalar har qanday joyda va har qanday vaqtda ta'lim bilan shug'ullanish imkonini yaratadi.

Multimedia texnologiyalariga asoslangan o'qitish pedagogik samaradorlik, vizual nutqni rivojlantirish, eshitish ko'nikmalarini mustahkamlash va madaniy kontekstni anglashda muhim vazifa bajaradi. Ushbu maqolada ikkinchi tilni o'qitishda multimediyaviy va raqamli resurslarning o'rni, ularning afzalliklari, kamchiliklari va amaliyotda qo'llanilishi ilmiy asosda yoritiladi.

Ikkinchi tilni o'rgatish jarayonida asosiy maqsad — o'quvchining haqiqiy muloqot qilish qobiliyatini shakllantirish. Zamonaviy pedagogika tilni faqat grammatik qoidalar asosida emas, balki kommunikativ faoliyat orqali o'zlashtirishni maqsadga muvofiq deb hisoblaydi. Kommunikativ yondashuv, interaktiv usullar va tajribaga asoslangan o'qitish samaradorligi bilan ajralib turadi. Maqolada ushbu metodlarning shakllari, mazmuni va amaliyotdagi afzalliklari ko'rib chiqiladi.

Adabiyotlar tahlili. C.Larsen-Freeman, J.Scriven, D.Nunan, H.P.Brown kabi olimlar kommunikativ metodning asosiy prinsiplari: ma'nega e'tibor, real muloqot, o'quvchining faolligini oshirish va mavzu asosida nutq faoliyatini tashkil qilish ekanini ta'kidlashgan. Interaktiv yondashuvda jamoaviy ish, parlar ishi, dialog-rol o'yinlari samarali ekani ko'rsatilgan.

Asosiy qism. Kommunikativ yondashuv ikkinchi tilni o'rgatishda eng samarali metodlardan biri bo'lib, u tilni hayotiy vaziyatlarda, real muloqot orqali o'zlashtirishni nazarda tutadi. Bu yondashuvda o'quvchi markaziy o'rinda bo'lib, darsning asosiy maqsadi — unda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdir. Kommunikativ yondashuvning asosiy g'oyasi tilni grammatik qoidalar yig'indisi emas, balki muloqot vositasi sifatida o'rgatish hisoblanadi. Shu sababli ma'noga qaratilgan faoliyat, muammoli vaziyatlar va interaktiv topshiriqlar katta ahamiyatga ega.

Meaning-focused instruction — kommunikativ yondashuvning muhim tarkibiy qismi bo'lib, u fikrni tushunish va to'g'ri ifodalashga qaratilgan. Bu usulda o'quvchi grammatikadan avval muloqotning mazmuniga e'tibor qaratadi. Masalan, audio yoki video materiallarni tinglab, ularning mazmunini tushunish, savollarga javob berish, vaziyatni tahlil qilish orqali til o'rganiladi.

Interaktiv metodlar (pair work, group work, role-play, simulation) o'quvchini faol muloqotga jalb etadi. Juftlikda ishlash (pair work) dialoglashuv faoliyatini rivojlantiradi, guruhda ishlash (group work) jamoaviy hamkorlikni kuchaytiradi. Rolli o'yinlar esa talabani hayotiy vaziyatga olib kiradi. Masalan, "sotuvchi va xaridor", "uchuvchi va yo'lovchi", "doktor va bemor" kabi vaziyatlar orqali o'quvchi tildan amaliy ravishda foydalanish imkonini topadi.

Think–Pair–Share texnologiyasi o'quvchilarning tanqidiy va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Bu usulda o'quvchi avval o'ylaydi, keyin juftlikda fikrlashadi va oxirida jamoa oldida o'z xulosalarini bildirishadi. Bu jarayon o'quvchining nutq madaniyatini va fikrni aniq bayon qilish kompetensiyasini oshiradi.

Kommunikativ dars modeli odatda bir necha bosqichdan iborat bo'ladi. Boshlang'ich bosqichda o'quvchi mavzuga qiziqtiriladi. Keyin tinglab tushunish yoki o'qish faoliyati amalga oshiriladi. Shundan keyin grammatik va leksik material boshqarilgan mashqlar orqali o'zlashtiriladi. Darsning eng muhim qismi — erkin muloqot bosqichidir. Unda o'quvchi rolli o'yinlar, debate va discussion orqali tildan erkin foydalanadi. Dars oxirida fidbek va xulosalar beriladi.

Loyiha asosida o'qitish (Project-based learning) ham kommunikativ yondashuvning samarali shakllaridan biri hisoblanadi. U o'quvchidan ma'lumot to'plash, tahlil qilish, ijodiy fikrlash va taqdimot qilishni talab qiladi. Loyiha ishlarida o'quvchi tildan doimiy foydalanishi tufayli uning nutqiy kompetensiyasi tez rivojlanadi. Masalan, o'quvchi intervyu olishi, videorolik tayyorlashi yoki tadqiqot loyihasini taqdim etishi mumkin.

Shunday qilib, kommunikativ va interaktiv metodlar o'quvchining tilni amaliy o'rganishini ta'minlaydi, unda faol muloqot ko'nikmasini rivojlantiradi va tilni tabiiy ravishda qabul qilishga yordam beradi. Bu usullar zamonaviy til ta'limining asosiy yo'nalishlaridan biriga aylangan.

Xulosa. Ikkinchi tilni o'qitishda multimediyaviy va raqamli resurslar ta'lim amaliyotining ajralmas qismiga aylandi. Ular o'quv jarayonini vizual, audiovizual va interaktiv elementlar bilan boyitadi, o'quvchining tilni tez, chuqur va qat'iy o'rganishiga xizmat qiladi. Raqamli texnologiyalarning samarali joriy etilishi o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantiradi, mustaqil o'qish imkonini kengaytiradi va motivatsiyani oshiradi.

Ta'lim muassasalarida multimediyaviy yondashuvni keng qo'llash, o'qituvchilarni raqamli pedagogikaga o'rgatish, o'quv dasturlariga zamonaviy raqamli platformalarni integratsiya qilish va AYI imkoniyatlaridan unumli foydalanish kelajakda til o'qitish sifati va samaradorligini yangi bosqichga ko'taradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Krashen, S. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Pergamon.
2. Mayer, R. (2021). *Multimedia Learning*. Springer.
3. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.
4. Stockwell, G. (2016). Mobile language learning. *The Routledge Handbook of Language Learning and Technology*, 296–307.

5. Rajabov, T. I. (2023). Distinctive Features of Folk Songs that Serve in the Spiritual and Moral Formation of Bukhara Pupils. *Pioneer: Journal of Advanced Research and Scientific Progress*, 2(3), 59-68.
6. Rajabov, Tukhtasin Ibodovich. "The Mechanism of Teaching Uzbek Musical Folklore." *Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences ISSN 2795.546X*: 1.
7. Ibodovich, Rajabov Tukhtasin. "The Educational Significance of Children's Folk Songs in Music Culture Lessons." *European Scholar Journal* 2.6 (2021): 139-141.
8. Alimovna K. G., Abdurafovna B. A. Innovative Approaches to Creating a Developmental Environment for Preschool Children //Web of Teachers: *Inderscience Research*. – 2025. – T. 3. – №. 3. – C. 1-5.
9. Kamilova, G. A. "PARAMERIK JANRLAR VOSITASIDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA PSIXOLOGIK YONDASHUV." *Inter education & global study* 5 (2024): 565-5574.
10. Kamilova, G. A. (2021). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIARIGA RAHBARLIK VA BOSHQARISHDA ZAMONAVIY YONDASHUV. *Scientific progress*, 2(7), 1149-1153.
11. Safarova, Soliha, and Gulmira Kamilova. "MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING ERKIN FIKIRLASHINI SHAKLLANTIRISHDA INTERFAOL USULLARNING AHAMIYATI." *Modern Science and Research* 3.12 (2024): 504-507.
12. Kamilova, G. (2025). MAKTABGACHA YOSH BOLALARDA EKOLOGIK MADANIYAT ASOSLARINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI. *Modern Science and Research*, 4(3), 617-622.
13. Olimov S. S., Mamurova D. I. Information Technology in Education //Pioneer: Journal of Advanced Research and Scientific Progress. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 17-22.
14. Olimov S. S., Mamurova D. I. Opportunities to use information technology to increase the effectiveness of education //International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE). – 2022. – T. 14. – №. 02.
15. Abdullaev S., Mamatov D. Pedagogical foundations in the teaching of folk arts and crafts of Uzbekistan in the training of teachers of fine arts //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – T. 420. – C. 10019.

SHUKUR XOLMIRZAYEVNING “DINOZAVR” ROMANI QAHRAMONLARINING BADIY TALQINI

Ismoilova Gulsevar Odil qizi

Samarqand davlat pedagogika institute O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi

3-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Tillar kafedrası o'qituvchisi Usarova Laylo Ibragimovna

Annotatsiya

Ushbu maqolada Shukur Xolmirzayevning “Dinozavr” romanidagi asosiy va ikkinchi darajali obrazlar tahlili yoritiladi. Muallif yaratgan Mahkam, Shahlo, Sobit, Toyirov, Jamoliddin kabi qahramonlarning psixologik portreti, ularning asar g'oyasini ochishdagi o'рни, jamiyatdagi o'zgarishlar davomida shakllangan ziddiyatlar batafsil tahlil qilinadi. Maqolada romanning asosiy konflikti- eski va yangi avlod qarashlarining to'qnashuvi, ma'naviy qadriyatlarning yemirilishi, insoniylik, halollik va zamonga moslashuv muammolari obrazlar tizimi orqali ochib berilgani ilmiy asosda ko'rsatib o'tiladi. Tadqiqot davomida adibning badiiy mahorati, ramziy timsollar, psixologik tasvir alohida tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: obrazlar talqini, davr, ziddiyat, qahramon, o'zbek prozasi, psixologik tasvir, jamiyat va inson, zamon va xarakter ziddiyati.

Shukur Xolmirzayev XX asr ozbek nasrining yirik vakillaridan bo'lib, o'z asarlarida inson ruhidagi ziddiyatlar, inson va tabiat o'rtasidagi bog'liqliklar va hayvonot olami tasvirini badiiy mahorat bilan yoritib bera oladi. Uning “Dinozavr” romani ham ana shu ruhda yozilgan bo'lib, asar eski va yangi avlod vakillari o'rtasidagi murakkab jarayonlarni obrazlar tizimi orqali ochib beradi. “Dinozavr” romani Shukur Xolmirzayevning eng suygan, bo'lakcha mehr qo'ygan asari bo'lib, bejiz “Dinozavr”ni o'zimning suyangan tog'im, ishongan bog'im deb hisoblayman” demagan edi. Shukur Xolmirzayev yana asar haqida toxtalarkan uning kirish qismida “ – Hayotdagi anchayin o'zgarishni ham hazm va qabul qilish oson kechmaydi: ko'nikmalar-qanoatlar bu yo'lda teran to'siqlar hisoblanadiki, avvalambor, ana o'shalarni “yengish”ga to'g'ri keladi....” deb keltirib o'tadi. Adib yashagan vaqt bilan asar yaratilgan vaqt bir paytga to'g'ri keladi. Adib atrofida bo'layotgan o'zgarishlar, kechinmalardan kelib chiqib asarni yozadi. Asar yozilgan payt 1996-yil, mustaqillikdan 5 yil otib jamiyat va insonlar o'rtasidagi yangicha davrga moslashish jarayonlari asar syujeti, obrazlari orqali ochib beriladi.

Asarning bosh qahramoni Mahkam obrazi orqali adib Sho'ro tuzumiga o'rganib qolgan va uning siyosatini hamma uchun manfaatli ekaniga astoydil ishongan insonning hayoti va ichki olamidagi ziddiyatlar kurashi asar mavzusining markazida turadi. U "dinozavr" timsoli orqali ramziy ma'no kasb etadi. Mahkam sobit e'tiqodli, mehnatkash, vijdonan yashaydigan inson. Uning qarashlari mustahkam, hayotga halollik bilan yondashadi. Shu paytgacha nimaiki maqsad qilsa erishayotgan, qanday yashashni xohlagan bo'lsa shunday hayot kechirayotgan, o'zi istagandek ijod qilib kelayotgan edi. U yangi davr talablari, zamon odatlariga moslasholmaydi. Shuning uchun u jamiyatda "keraksiz", "ortiqcha" odamdek tuyuladi. Ayni vaziyatda Mahkamning xarakterida ikki tomon mavjud edi. Birinchisi- zamon talabi bilan yashashga intilayotgan yosh avlod vakili va ichki dunyosida qadriyatlar bilan kurashayotgan inson. Muallif obraz orqali qadriyatlar tugab borayotgan davrda "so'nggi halol odam" timsoli sifatida talqin qiladi. Uning xarakteri jamiyatning ma'naviy inqirozi va qadriyatlar yemirilishi haqida ogohlik beradi. Mahkamning ichki dialoglari, o'ziga-o'zi berayotgan savollari, atrofdagi odamlarga bo'lgan ishonchi asta-sekin yo'qolib borishi romanning dramatik kuchini oshiradi. Shahlo Mahkamning turmush o'rtog'i, yangi davr vakili sifatida gavdalanadi. Asarda Mahkam va Shahlo o'rtasidagi ziddiyatlar- eski va yangi zamon to'qnashuvi sifatida talqin qilinadi. Ular o'rtasidagi to'qnashuvlar romanning asosiy konfliktini tashkil etadi. Shahlo uchun eng muhimi mol-davlat, ko'rinish, foyda edi. U zamonning talablariga moslashishga intiladi va vijdon, hurmat, oila, halollik, qadriyat kabi tushunchalarni unutib qo'yadi va yangi davr vakili farzandi Sobitni ham shu ruhda tarbiya qilishni xohlaydi. Muallif Shahlo obrazi orqali zamonaviy insonning dolzarb muammolarini- mansabparastlik, kibr-u havo, qadriyatlardan uzoqlikni aks ettiradi.

Asardagi epizodik obrazlardan biri sifatida ishtirok etgan Jamoliddin obrazi yangi davrga tez moslashgan ammo insoniy qadriyatlarni unutmagan inson sifatida talqin qilinadi. U vijdonan pok, ko'ngli ochiq, mansabga berilmagan inson edi. Davr o'zgarishi insonlarning ma'naviyatiga, ruhiy olamiga aloqador emasligini ochib beradi. Unga qarama qarshi qilib esa Toyirov obrazini ko'raylik, zamon o'zgarishini niqob qilib olgan, faqat o'z manfaatini o'ylaydigan inson sifatida gavdalantirilgan bu obraz insoniy fazilatlarni unutib qo'ygan, ilmida qoloq, uning "hoji" deyilishi bilan u qilayotgan amallar tamomila bir birini inkor etardi. Asarda Mahkam so'zida keltirib o'tilgandek "Agar u namozxon bo'lganda ichkilik ichmasdi va namozini qazo qilmas edi". Bu zamon o'zgarishi ba'zi bir insonlarga yomon ta'sir qilganidan dalolat beradi. Shukur Xolmirzayevning "Dinozavr" romani- bu nafaqat bir inson hayoti, balki bir avlod taqdiri, bir jamiyatning ma'naviy qiyofasi haqida o'yga chorlovchi asardir. Mahkam esa ushbu asarning yuragi, uning eng og'riqli nuqtasidir. Mahkamning fojeasi- uning halolligida, vijdoniga sodiqligida emas, balki shu fazilatlarni qadrlay olmagan jamiyatning

o'zida. Adib Mahkam qismati orqali o'quvchiga shuni eslatadi: jamiyatning asl boyligi-moddiy imkoniyatlar emas, balki vijdonli, dadil, haqiqatdan qo'rqmaydigan insonlaridir. Shunday odamlar yo'qolganda esa jamiyatning o'zi "dinozavr"ga aylanadi: katta, kuchli, lekin asta-sekin yo'qolib boradigan mavjudot singari.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1 .SH.Xolmirzayev. Dinozavr. "Yoshlik" 1996, 2-son.
2. Mirvaliev.S. O'zbek adiblari. -T.: "Yozuvchi", 2000.
3. Karimov.N. va b.q. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi.- T.: "O'qituvchi", 1999.
4. Ziyo.uz.com sayti.

UMWELTSCHUTZ UND NACHHALTIGE ENTWICKLUNG

Xudoynazarov Umrzoq

Student des Fachbereichs Germanistik, Fakultät für Fremdsprachenphilologie, Staatliche
Universität Termez

Anmerkung: Der vorliegende Artikel beschäftigt sich mit der zentralen Bedeutung des Umweltschutzes und der nachhaltigen Entwicklung in der modernen Gesellschaft. Angesichts globaler Probleme wie Klimawandel, Ressourcenknappheit und Umweltverschmutzung wird untersucht, wie Bildung, Technologie und gesellschaftliches Engagement zur Lösung dieser Krisen beitragen können. Besonderes Augenmerk gilt der Rolle junger Menschen und Studierender, die als treibende Kraft für eine nachhaltige Zukunft gelten.

Schlüsselwörter: Umweltschutz, Nachhaltige Entwicklung, Klimawandel, Ressourcenmanagement, Erneuerbare Energien, Nachhaltiger Konsum, Umweltbewusstsein, Ökologische Verantwortung.

Einleitung

In den letzten Jahrzehnten hat sich das Bewusstsein für Umweltprobleme weltweit stark verändert. Während in der Vergangenheit industrielle Entwicklung und wirtschaftliches Wachstum Vorrang hatten, erkennen heute immer mehr Länder, dass unkontrolliertes Wachstum zu irreversiblen Schäden an der Natur führt. Begriffe wie „Nachhaltigkeit“ und „ökologische Verantwortung“ sind längst nicht mehr nur Themen für Wissenschaftler – sie betreffen jeden einzelnen Menschen. Der Klimawandel, die Abholzung der Wälder, der Verlust von Biodiversität und die Verschmutzung von Luft und Wasser gefährden das ökologische Gleichgewicht der Erde. Diese Herausforderungen machen deutlich, dass wir unser Verhalten ändern müssen, um den Planeten für künftige Generationen zu bewahren. Bildung spielt dabei eine entscheidende Rolle: Nur wer über Umweltprobleme informiert ist, kann auch verantwortungsbewusst handeln.

Hauptteil

1. Die Bedeutung des Umweltschutzes

Umweltschutz bedeutet nicht nur, Natur und Tiere zu bewahren, sondern auch, das Überleben der Menschheit langfristig zu sichern. Eine gesunde Umwelt ist die Grundlage für sauberes

Wasser, frische Luft und eine stabile Ernährung. Dennoch werden jährlich Millionen Hektar Regenwald abgeholzt und Tonnen von Plastikmüll in die Ozeane geworfen. Das zeigt, dass politische Maßnahmen und internationale Kooperationen allein nicht ausreichen – individuelles Engagement ist ebenso notwendig.

2. Nachhaltige Entwicklung als globales Ziel

Der Begriff „nachhaltige Entwicklung“ (engl. Sustainable Development) wurde erstmals 1987 im sogenannten Brundtland-Bericht definiert. Er bedeutet, dass wirtschaftliche, soziale und ökologische Interessen im Gleichgewicht stehen sollen. Die Vereinten Nationen haben 2015 die Sustainable Development Goals (SDGs) verabschiedet – 17 Ziele, die bis 2030 erreicht werden sollen. Dazu gehören die Bekämpfung der Armut, der Klimaschutz, der Zugang zu Bildung und die Förderung erneuerbarer Energien.

3. Die Rolle der Jugend und Bildung

Junge Menschen, insbesondere Studierende, sind heute eine der wichtigsten Kräfte im Kampf gegen Umweltzerstörung. Weltweite Bewegungen wie „Fridays for Future“ zeigen, dass Jugendliche bereit sind, Verantwortung zu übernehmen und Veränderungen zu fordern. An Universitäten entstehen immer mehr Studiengänge zu Nachhaltigkeit, Ökonomie und Umweltmanagement, die den Studierenden Wissen und Motivation für eine grünere Zukunft vermitteln. Auch alltägliches Verhalten spielt eine große Rolle: Mülltrennung, Verzicht auf Einwegplastik, energiesparendes Verhalten und umweltfreundliche Mobilität (z. B. Fahrrad oder öffentlicher Verkehr) sind einfache, aber wirksame Schritte. Bildungseinrichtungen müssen daher nicht nur Wissen über Umweltfragen vermitteln, sondern auch umweltfreundliche Werte und Lebensstile fördern.

4. Herausforderungen der nachhaltigen Entwicklung

Trotz vieler positiver Initiativen gibt es weiterhin große Hindernisse. In vielen Ländern steht wirtschaftlicher Profit immer noch über ökologischer Verantwortung. Technologische Lösungen wie erneuerbare Energien oder Recyclingprozesse sind teuer und nicht überall verfügbar. Zudem mangelt es in ärmeren Regionen an Bewusstsein und Bildung in Umweltfragen.

Ein weiteres Problem ist die globale Ungerechtigkeit: Industrieländer verursachen den größten Teil der Umweltverschmutzung, während Entwicklungsländer die schwerwiegendsten Folgen tragen. Deshalb ist internationale Zusammenarbeit dringend notwendig.

Fazit

Nachhaltige Entwicklung und Umweltschutz sind keine optionalen Themen mehr – sie sind eine Überlebensfrage. Jeder Mensch trägt Verantwortung für die Umwelt, unabhängig von Alter oder Beruf. Besonders junge Menschen haben die Möglichkeit, durch ihre Entscheidungen und ihr Engagement die Zukunft aktiv mitzugestalten.

Nur durch Bildung, Innovation und gemeinsames Handeln kann die Menschheit eine nachhaltige Balance zwischen Fortschritt und Natur erreichen. Es ist an der Zeit, nicht nur über den Schutz der Erde zu sprechen, sondern ihn auch täglich zu praktizieren.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Schneider, M. (2020). Nachhaltigkeit und Ökologie. Stuttgart: Kohlhammer.
2. Bauer, K. (2021). Junge Generation und Klimawandel. Berlin: Beltz Verlag.
3. Zimmermann, R. (2019). Umweltbewusstsein im Alltag. Hamburg: Rowohlt.
4. Klein, A. (2022). Globale Umweltpolitik und nachhaltige Entwicklung. München: Oldenbourg.
5. Weber, F. (2023). Bildung für nachhaltige Zukunft. Frankfurt am Main: Campus Verlag.

JAMIYAT HAYOTIDA DUNYOVIYLİK VA DİNIYLİK MUTANOSİBLİĞİ

Normurodova Dilnoza Toshmurod qizi

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali

paynetinfo91@gmail.com

941026371

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston yoshlari faoliyatida diniy va dunyoviy madaniyat uyg'unligini ta'minlashning ijtimoiy ahamiyati va falsafiy xususiyatlari to'g'risida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: Demokratiya va dunyoviylik, ma'naviy-axloqiy tarbiya, globallashuv, dinlararo hamjihatlik, vijdon erkinligi.

Kirish.

Demokratiya kuchli mamlakatlarda shaxs erkinliklari, inson huquqlari jamiyat va davlat tomonidan yuksak qadrlanadi. To'liq ma'noda demokratiya va dunyoviylik obro' va hukmronlikka ega bo'lgan davlat va mamlakatlarda din va konfessiya vakillari erkin faoliyat yuritadi. Bundan tashqari, hech bir din yoki konfessiya boshqa din va mazhablarga nisbatan imtiyozga ega emas va davlat dinlar va konfessiyalar o'rtasida neytral rol o'ynaydi. "Dunyoviylik" dinni davlatdan ajratadi. Bu shuni ko'rsatadiki, dunyoning aksariyat davlatlari garchi diniy xususiyatga ega bo'lsalar ham, dunyoviy qadriyatlarni qabul qilib, bugungi globallashuv sharoitida bir yo'nalishda harakat qilmoqdalar. Bugungi kunda sayyoramizning butun aholisi ushbu globallashuv jarayonining ajralmas qismidir. Har bir inson, millati, dini va siyosiy qarashlaridan qat'i nazar, dunyoning to'la huquqli jamiyatining bir qismi bo'lish huquqiga ega.

Dunyoning nufuzli universitet va ilmiy tadqiqot institutlarida olib borilgan izlanishlardan kelib chiqib davlatlarni uch turga bo'lish mumkin: birinchidan, rasmiy davlat dini tan olinganiga qaramay, asosan dunyoviy huquq asosida faoliyat yurituvchi davlatlar va Buyuk Britaniya, Italiya, Ispaniya, Polsha va boshqalar. o'z ichiga oladi; ikkinchidan, mamlakatlar, diniy birlashmalarning davlatdan ajratilganligiga qaramay, din va davlat o'rtasida, ayniqsa, ma'naviy- axloqiy tarbiya va milliy-vatanparvarlik ruhini yuksaltirish

borasida hamkorlik va muvofiqlashtirish yo'lga qo'yilgan. Dunyoviylikning bu turi Fransiya, Germaniya, AQSh, Rossiya, Turkiya, Hindistonda amal qiladi. Bu mamlakatlarda dunyoviylik ateizm yoki dahriylikni anglatmaydi, rahbarlar o'z davlatining diniga bo'lgan hurmatini va dindorligini yashirmaydilar; uchinchi, sobiq Ittifoqda din shaxsiy va shaxsiy munosabatlar muhiti sifatida davlatdan ajratilgan, din va davlat o'rtasida hech qanday munosabat bo'lmagan, mohiyatan materialistik va ateistik mafkuraga asoslangan edi. Unda, aslida, din davlatdan butunlay ajratilgan va hech qanday davlat ishlarida hamkorlik qilmagan. Din ayniqsa, ma'naviy-axloqiy tarbiya va milliy ma'naviyat – vatanparvarlikni targ'ib etishda ayniqsa ustuvor o'rinni egallaydi. Bugungi kunda Yaqin Sharqda davom yetayotgan urush va to'qnashuvlar dunyoviylik bu mintqa aholisi orasida o'zining munosib o'rnini topa olmaganini ko'rsatmoqda. Tabiiyki, konservativ ruhoniylar bu holatdan foydalanib, odamlarni yo'ldan ozdiradilar. Binobarin, dunyoviy davlat va demokratik tuzum xalqni dini, mazhabi, irqi, millati, fikri, mafkurasi, tafakkuri va tafakkuridan qat'i nazar, qabul qilish, eng muhimi, jamiyatga har qanday narsani erkin tanlash va rad etish imkoniyatini beradi. Din davlat siyosatining, fuqarolarning ma'naviy hayoti va madaniyatining muhim omillaridan biridir. Inson va jamiyat hayotida alohida o'rin tutgan din ma'naviy madaniyatni shakllantirishda asosiy o'rin tutadi, madaniyat va sivilizatsiyalar rivojiga xizmat qiladi.

Dunyoviy davlatning eng muhim xususiyatlaridan biri turli diniy e'tiqod va qarashlarga ega bo'lgan fuqarolarning tinch-totuv yashashidir. Ya'ni, dunyoviy davlat ma'naviy sohadagi munosabatlarning keng doirasi uchun huquqiy asos yaratadi. Din hech qachon ijtimoiy hodisalardan chetda qolmagan. Qolaversa, u har doim har qanday jamiyatga o'z manfaati yo'lida ta'sir yetib kelgan, shuning uchun ham din va konfessiyalararo totuvlikni ta'minlashda davlatning dindorlar, jumladan, yoshlar bilan normal munosabatda bo'lishi juda muhim. Bugungi kunda mamlakatimizda din ijtimoiy mustahkamlanish va siyosiy safarbarlik vositasi bo'lib xizmat qila oladi. Identifikatsiyalash tizimining asosiy xususiyatlari davlatning diniy tashkilotlar bilan hamkorligi, zamonaviy milliy, madaniy va diniy xususiyatlarni hisobga olgan holda fuqarolarni qo'llab-quvvatlashdan iborat.

Asosiy qism.

Dunyoviylik tushunchasi ilk bor Yevropada paydo bo'lgan. Fransuz faylasufi va filologi Emil Littr dunyoviylikni "barcha urf-odatlariga betaraf, diniy yetakchilardan mustaqil va har qanday teologik tushunchalardan xoli davlat belgisi" deb ta'riflagan.

Dunyoviylik tamoyili amal qiladigan davlatda fuqarolarga na dindorlik, na dinsizlikni kuch bilan yuklash mumkin emas. Sekulyarizm - bu murosaga erishish modelidir. Dunyoviylik – davlatni, siyosatni, huquq va ta'limni dindan tozalash, dinning bu sohalarga aralashmasligi va

shu shartda vijdon erkinligini kafolatlashdir. Ayni shu yo'nalishdagi muammolar O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti I.Karimov va Prezident Sh.Mirziyoyevning ma'ruzalari, asarlarida ochib berilgan. Xususan, I.Karimov "Alloh qalbimizda va yuragimizda"[1] deb diniy e'tiqodning ahamiyatiga e'tibor qaratgan bo'lsa, Sh.Mirziyoyev "Islom dini bizni ezgulik va tinchlikka, asl insoniy fazilatlarni asrab-avaylashga da'vat etadi"[2] deb alohida e'tirof etganlar. Bu g'oyalar ilmiy tadqiqot ishining nazariy metodologik asosini tashkil etadi.

Dunyoviylik insonparvarlik qadriyatlarini, jumladan, vijdon va e'tiqod erkinligini mustaqil amalga oshirishni o'z ichiga oladi. Ya'ni, dunyoviylik har bir shaxsning mafkuraviy erkinligini qo'llab-quvvatlagan holda jamiyatning ma'naviy sohasidagi rang-baranglikni tan olishdir. Hozirgi kunda jahon amaliyotida davlat va din o'rtasidagi munosabatlarning ikki turi keng tarqalgan. Birinchisi, davlat va din alohida bo'lsa, ikkinchisi, muayyan dinga (aniqrog'i, konfessiya yoki diniy tashkilotga) davlatda ustuvorlik yoki davlat maqomi berilishidir. Hozirgi davrda o'zbek olimlari ijtimoiy jarayonlarga diniy, iqtisodiy, siyosiy omillarning ta'sirini tahlil qilmoqdalar. Xususan, S.Atamuradovning "Globalashuv: millatni asrash mas'uliyati"[3] monografiyasida dunyoviylik va diniylikning mutanosibligini ta'minlashda milliy o'zlikni asrash omili muhim ekanligi ochib berilgan. I.Saifnazarov va A.Obidov bilan hammualliflikdagi "Dinlararo hamjihatlik – ijtimoiy barqarorlik omili" monografiyasida diniy omilning jamiyat hayotidagi o'rni va ta'siri ijtimoiy-falsafiy tahlil qilingan. Dunyoviylikning ahamiyati T.Karimning "Ijtimoiy bilishda dunyoviy mezonlar" ilmiy maqolasida, "Dunyoviylik falsafasi" maqolalarida bu masalaga alohida to'htalib o'tganlar.

Dunyoviylik tamoyili diniy aqidalarni davlatdan ajratishdir, lekin dinni jamoat hayotidan ajratish emas. Dunyoviylikning qadriyatlar tizimi inson tafakkuri va mahoratidan tortib, kiyim-kechak naqshlarigacha bo'lgan madaniy hodisalarni o'z ichiga oladi. Davlatning dunyoviyligi nafaqat uning dunyoviyligi, balki boshqa dunyoqarashlar ustunligini tan olmaslik bilan ham tavsiflanadi. Dunyoviy davlatda din alohida o'rin tutadi. Din davlatdan alohida bo'lsa-da, xalq tabiati va hayotidan alohida mavjud bo'lmaydi. "Dunyoviylik" tushunchasi davlatning dinga nisbatan pozitsiyasi demokratik ekanligini va e'tiqod erkinligini kafolatlashini bildiradi. Davlat va din o'rtasida dunyoviy va ma'naviy qadriyatlarga asoslangan jonli aloqalar mavjud. Dunyoviy davlatning eng muhim xususiyatlaridan biri turli diniy e'tiqod va qarashlarga ega bo'lgan fuqarolarning tinch-totuv yashashidir. Ya'ni, dunyoviy davlat ma'naviy sohadagi munosabatlarning keng doirasi uchun huquqiy asos yaratadi.

Jamiyatni ezgulikka chorlashda dinning rolini hech kim inkor eta olmaydi. Biroq bugungi kunda bir-biriga zid va bir-biriga to'g'ri kelmaydigan diniy qarashlari hayot tamoyillari va mezoniga aylangan fuqarolarning tubdan bema'ni intilishlari milliy odat va

qonunlarimizga ziddir. Bu holat davlat va din o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solishga puxta yondashish, dunyoviylik tamoyillarini oydinlashtirish, uni chuqur tushuntirishni taqozo etadi. Shuningdek, dinning jamiyatdagi ta'sirini hisobga olgan holda davlatning din sohasidagi pozitsiyasining asosiy xususiyatlari jamoatchilik ongiga mustahkam joylashishi kerak. Bularning barchasi, pirovardida, dunyoviy davlatda dinning o'rini belgilashda muhim o'rinni egallaydi.

Dunyoviylik tushunchasiga xalqaro hamjamiyatda turlicha qarashlar mavjud. Bu, o'z navbatida, davlat va din o'rtasidagi munosabatlarning umumiy xususiyatini aks ettiruvchi aniq model yo'qligini bildirsa kerak. Biroq, ayrim mamlakatlarda "dunyoviylik diniy davlatga qarama-qarshidir" degan tushuncha mavjud. Shu bilan birga, "dunyoviy" degan nomni anglashda dunyoviy mamlakatning tabiati to'g'risida yakdil fikr yo'qligi ayon bo'ladi. Ma'lumki, dunyoviy davlatlar dinni davlatdan ajratish g'oyasiga amal qiladi. Shu munosabat bilan shuni aytish kerakki, dunyoviylik tamoyili diniy aqidalarni davlat qonunlaridan ajratishni nazarda tutadi, lekin dinni jamiyatdan ajratishni nazarda tutmaydi, diniy erkinlikni belgilaydi. Biroq, ba'zilar dunyoviylikni ateizmga moyillik deb biladi. Darhaqiqat, ateizm dinni qat'iy man qilgan bo'lsa, dunyoviylik bizga dinga e'tiqod qilish yoki qilmaslik huquqini beradi. Bu haqida A.Boynazarova, J.Boyaliev, M.Abdurazzakova nomzodlik va doktorlik dissertatsiyasini himoya qilganlar.

Din jamiyatni sog'lomlashtirish, insonlar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solish, tinchlikka da'vat etish, oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash va boshqa masalalarda asosiy mafkuraviy qurollardan biridir. Shuning uchun har bir davlat o'zining din bilan munosabatlarining samarali modelini yaratishdan manfaatdor. Masalan, bir qator davlatlar o'z konstitutsiyalarida o'z jamiyatida an'anaviy din maqomini mustahkamlab qo'ygan. Umuman olganda, dunyoda dunyoviylik bo'yicha aniq bir fikr mavjud bo'lmasa-da, aksariyat davlatlar huquq, moliya, iqtisod, sog'liqni saqlash, ta'lim, madaniyat va boshqa sohalarning mustaqilligi, shuningdek, vijdonning din va diniy e'tiqodlardan erkin bo'lishi ustuvor ahamiyat kasb etadi. Pirovardida bu dunyoviy mamlakatlarning bu boradagi qarashlari yaqin ekanini ko'rsatadi. Bu qarashlarning bir-biriga yaqinlashishi tashqi siyosat, savdo-iqtisodiy sheriklik munosabatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Masalan, O'zbekistonning dunyo ahli tushunadigan dunyoviylik tamoyillariga ko'p vektorli yondashuvi turli dinlardan foydalanadigan ko'plab davlatlar bilan ishonchli hamkor bo'lish imkonini beradi. Ayni shu yo'nalishdagi ilmiy izlanishlar I.V.Ponkin, S.D.Lebedev, K. Bagayeva, G.Kremer, T.Nagel, V.Bader (Germaniya), H.Yavuz, F.Kitcher, V.Furnyo (AQSh), A.Abdulla (Misr) kabi olimlar tomonidan tadqiq qilingan. Ta'kidlash joizki, bugungi kunda davlat va din o'rtasidagi uyg'un munosabatlar, barqaror munosabatlar jamiyatimizda tinchlik va osoyishtalikni saqlash,

ma'naviy-madaniy yuksalish, radikalizmdan asrashga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bu, o'z navbatida, davlatimiz xalq talabi asosida fuqarolarning vijdon erkinligini himoya qilgan holda, Konstitutsiyaga muvofiq dunyoviy tamoyillarning maqbul modelini taqdim eta olganini anglatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. I.A.Каримов. “Аллоҳ қалбимизда ва юрагимизда” "Туркистон-пресс" ахборот агентлиги мухбирининг саволларига жавоблари ЎзА. "Ўзбекистон" №11 (3498) 12/03/1999.
2. Ш.М.Мирзиёев. “Инсон манфаатлари ва ҳуқуқларини таъминлаш – демократик жамият асосидир”. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги нутқ. Нью-Йорк шаҳри, 2017 йил 19 сентябрь.
3. С.Отамуродов. Глобаллашув: миллатни асраш масъулияти. Тошкент. 2018. – Б. 78.
4. Бойназарова А. Ислом фалсафасида диний ва дунёвий илмлар уйғунлиги масаласи. – Тошкент, Тошкент ислом университети.(Афтореферат) ф.ф.н, 2009.
5. Боялиев Ж. Глобаллашув шароитида диний ва дунёвий мафкураларнинг ўзаро таъсири масаласи. Монография. Тошкент, ТДИУ, 2013.
6. Абдураззакова М. Развитие секуляризма в странах Востока (например Индии и Турции). Тошкент, ЖИДУ. (Афтореферат) док.пол.наук, 2010.
7. Bobomurod T. The state as a carrier of historical and cultural traditions //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2021. – Т. 11. – №. 6. – С. 146-149.
8. Tukhtasinov B. The State is a Factor for Preserving National Values and Traditions of Society //International Journal of Development and Public Policy. – 2022. – Т. 2. –№. 4. – С. 120-123.

DER EINFLUSS DER LESEKOMPETENZ AUF DIE KOGNITIVE ENTWICKLUNG VON JUGENDLICHEN

Toshpo‘latova Sevinch

Student des Fachbereichs Germanistik, Fakultät für Fremdsprachenphilologie, Staatliche
Universität Termez

Anmerkung: Dieser Artikel analysiert die Bedeutung der Lesekompetenz für die kognitive und sprachliche Entwicklung Jugendlicher. Es wird dargestellt, wie regelmäßiges Lesen Denkfähigkeit, Wortschatz, Problemlösung und akademische Leistungen beeinflusst. Zudem werden schulische Maßnahmen zur Förderung der Lesekompetenz betrachtet.

Schlüsselwörter: Lesekompetenz , Sprachentwicklung, Kognitive Fähigkeiten , Jugendbildung, Lesestrategien, Textverstehen, Bildungspsychologie, Wortschatzentwicklung

Einleitung

Lesekompetenz ist eine Kernkompetenz für den schulischen und beruflichen Erfolg. Sie bildet die Grundlage für kritisches Denken, Informationsverarbeitung und intellektuelle Entwicklung. In einer digitalen Zeit, in der Jugendliche zunehmend visuelle Medien konsumieren, gewinnt die Förderung der Lesekompetenz besondere Bedeutung.

Hauptteil

Bedeutung der Lesekompetenz, Lesen fördert: abstraktes Denken, logische Analyse, Gedächtnisbildung, kreatives Problemlösen, sprachlichen Ausdruck, Konzentrationsfähigkeit. Studien belegen, dass Jugendliche mit starker Lesekompetenz in nahezu allen Schulfächern bessere Leistungen erzielen. Lesekompetenz und Gehirnentwicklung Lesen aktiviert mehrere Hirnregionen gleichzeitig: In einer globalisierten Welt gewinnen Fremdsprachen immer mehr an Bedeutung. Jugendliche stehen heute vor neuen Herausforderungen: internationale Kommunikation, globale Arbeitsmärkte und multikulturelle Lebensräume. Fremdsprachenkenntnisse eröffnen ihnen vielfältige Möglichkeiten, sowohl im persönlichen als auch im beruflichen Bereich. Ein zentraler Vorteil des Fremdsprachenlernens ist die Entwicklung interkultureller Kompetenz. Jugendliche, die Fremdsprachen beherrschen, können besser mit Menschen anderer Kulturen kommunizieren, Missverständnisse vermeiden und internationale Beziehungen aufbauen. Diese Fähigkeit wird in der modernen Welt zu einer Schlüsselkompetenz. Darüber hinaus stärkt das Fremdsprachenerlernen die kognitiven

Fähigkeiten. Studien zeigen, dass mehrsprachige Jugendliche bessere Gedächtnisleistungen, höhere Konzentrationsfähigkeit und schnellere Problemlösungskompetenzen entwickeln. Durch die aktive Nutzung verschiedener Sprachen wird das Gehirn stärker trainiert

Auch im beruflichen Bereich spielen Fremdsprachen eine entscheidende Rolle. Unternehmen suchen zunehmend nach Mitarbeitenden, die mehrere Sprachen beherrschen und international kommunizieren können. Besonders Englisch, Deutsch, Französisch und Chinesisch gelten heute als globale Wirtschaftssprachen. Nicht zuletzt trägt das Fremdsprachenerlernen zur persönlichen Entwicklung bei. Jugendliche, die neue Sprachen lernen, entwickeln Selbstvertrauen, Neugier und Offenheit für Neues. Reisen, kultureller Austausch und internationale Projekte fördern ihre soziale und geistige Reife. Sprachzentrum, analytische Bereiche, Gedächtnisareale Dies stärkt neuronale Verbindungen und fördert langfristige kognitive Entwicklung. Herausforderungen im digitalen Zeitalter Jugendliche lesen heute weniger Bücher und verbringen mehr Zeit in sozialen Medien. Dies führt zu: kürzerer Aufmerksamkeitsspanne, oberflächlicher Informationsaufnahme, sinkender Textanalysefähigkeit. Maßnahmen zur Förderung der Lesekompetenz Schulen können folgende Programme nutzen: tägliche Lesezeiten, Schülerbibliotheken, Literaturzirkel, digitale Lesetools, projektbasierte Leseaufgaben.

Schlussfolgerung

Lesekompetenz hat einen tiefgreifenden Einfluss auf die kognitive, sprachliche und soziale Entwicklung Jugendlicher. Regelmäßige Lesepraxis verbessert nicht nur die schulische Leistung, sondern stärkt auch kritisches Denken und Kommunikationsfähigkeit. Daher sollte die Leseförderung ein zentraler Bestandteil moderner Bildungssysteme sein.

LITERATURVERZEICHNIS

1. OECD. Reading and Cognitive Development in Adolescents. Paris, 2022.
2. Rosebrock, C. Lesekompetenz fördern – Theorie und Praxis. Beltz, 2020.
3. Wolf, M. Reader's Brain Development. Cambridge University Press, 2019.

DIE ROLLE DER UMWELTBILDUNG BEI DER ENTWICKLUNG NACHHALTIGER DENKWEISEN BEI JUGENDLICHEN

Begimqulova Xolniso

Student des Fachbereichs Germanistik, Fakultät für Fremdsprachenphilologie, Staatliche
Universität Termez

Anmerkung: Dieser Artikel analysiert die Bedeutung der Umweltbildung im Prozess der Entwicklung nachhaltiger Denk- und Verhaltensweisen bei Jugendlichen. Im Mittelpunkt stehen pädagogische Maßnahmen, schulische Programme sowie gesellschaftliche Herausforderungen im Kontext des Klimawandels. Die Untersuchung zeigt, wie Umweltbildung zur Förderung von Verantwortung, ökologischer Bewusstheit und aktivem Handeln beiträgt.

Stichwörter Umweltbildung, Nachhaltige, Entwicklung, Ökologisches, Bewusstsein, Klimaerziehung, Umweltpädagogik, Jugend und Umwelt, Nachhaltiges Verhalten, Ressourcenschutz, Bildung für nachhaltige Entwicklung, Umweltpsychologie, Einleitung

Der globale Klimawandel, die Ressourcenknappheit und die Umweltverschmutzung gehören zu den größten Herausforderungen unserer Zeit. Jugendliche werden in Zukunft die Verantwortung tragen, nachhaltige Entscheidungen zu treffen. Daher spielt die Umweltbildung eine zentrale Rolle im Bildungssystem. Ziel ist es, junge Menschen für ökologische Probleme zu sensibilisieren und sie zu befähigen, verantwortungsbewusste Entscheidungen zu treffen.

Hauptteil

Bedeutung der Umweltbildung Umweltbildung vermittelt Wissen über ökologische Prozesse, den Schutz natürlicher Ressourcen und die Folgen menschlichen Handelns. Sie fördert: Problembewusstsein, kritisches Denken, langfristige Verantwortung gegenüber der Natur, nachhaltige Werteentwicklung.

Umweltbildung in der Schule Schulen integrieren Umweltbildung durch verschiedene Modelle:

projektbasiertes Lernen (z. B. Recyclingprojekte), ökologische Schulgärten, Exkursionen in Naturparks, Unterrichtseinheiten zu Klimawandel und Biodiversität. Diese Methoden stärken praktisches und theoretisches Wissen zugleich. Einfluss auf Jugendliche

Studien belegen, dass Jugendliche, die an Umweltbildungsprogrammen teilnehmen: ein höheres Umweltbewusstsein entwickeln, ressourcenschonender handeln, sich häufiger an sozialen und ökologischen Initiativen beteiligen. Umweltbildung hilft auch, komplexe Zusammenhänge zwischen Wirtschaft, Gesellschaft und Natur besser zu verstehen. Herausforderungen und Perspektiven. Die Umsetzung nachhaltiger Bildung steht jedoch vor Schwierigkeiten: begrenzte schulische Ressourcen, unzureichende Qualifikation mancher Lehrkräfte, geringe Motivation der Jugendlichen in technologisch dominierten Umgebungen. Langfristig sollten Schulen, Familien und staatliche Institutionen gemeinsam Strategien entwickeln, um Umweltbildung besser zu fördern.

Schlussfolgerung

Umweltbildung ist ein entscheidender Faktor bei der Entwicklung nachhaltiger Lebensweisen. Sie stärkt das Bewusstsein junger Menschen für ökologische Probleme und hilft ihnen, verantwortungsvolle Entscheidungen zu treffen. Um ihre Wirksamkeit zu erhöhen, müssen Schulen innovative, praxisorientierte und langfristige Programme entwickeln. Nur durch kontinuierliche Zusammenarbeit aller gesellschaftlichen Akteure kann eine nachhaltige Zukunft erreicht werden.

LITERATURVERZEICHNIS

1. UNESCO. Education for Sustainable Development. Paris, 2020.
2. Rauch, F. & Steiner, R. Umweltpädagogik und Nachhaltigkeit. Beltz, 2019.
3. European Environment Agency. Youth and Environment in Europe. Brüssel, 2021.
4. Bogner, F. X. The Relevance of Environmental Education. Springer, 2018.
5. Lehmann, M. Bildung für nachhaltige Entwicklung in Schulen. Opladen, 2022.

DIE AUSWIRKUNGEN KÜNSTLICHER INTELLIGENZ AUF DAS MODERNE BILDUNGSSYSTEM UND DIE ENTWICKLUNG ZUKÜNFTIGER KOMPETENZEN

Begimqulova Xolniso

Student des Fachbereichs Germanistik, Fakultät für Fremdsprachenphilologie, Staatliche
Universität Termez

Anmerkung: Der Artikel untersucht umfassend die Rolle der künstlichen Intelligenz (KI) im modernen Bildungssystem und analysiert ihre Auswirkungen auf Lehrmethoden, Lernprozesse und zukünftige Schlüsselkompetenzen. Darüber hinaus werden Chancen, Risiken, ethische Herausforderungen sowie strategische Maßnahmen für eine nachhaltige Integration von KI in Schulen, Universitäten und Weiterbildungseinrichtungen diskutiert. Die Studie stützt sich auf aktuelle internationale Forschungen und zeigt Perspektiven für eine zukunftsorientierte Bildungsentwicklung im digitalen Zeitalter auf.

Stichwörter: Künstliche Intelligenz (KI), Bildungsinnovation, Adaptive Lernsysteme, Digitales Lernen, KI-gestützter Unterricht, Algorithmische Ethik, Zukunftskompetenzen, Datenanalyse im Bildungssystem, Automatisierung, Digitale Transformation Einleitung

Die rasante Entwicklung künstlicher Intelligenz (KI) im 21. Jahrhundert verändert nahezu alle Lebensbereiche – von Wirtschaft über Medizin bis hin zur Bildung. Besonders das Bildungssystem steht vor tiefgreifenden strukturellen und methodischen Veränderungen. KI-basierte Technologien können Lernprozesse individualisieren, administrative Aufgaben erleichtern und völlig neue Formen des Wissenserwerbs ermöglichen. Gleichzeitig entstehen ethische Probleme, neue Abhängigkeitsformen und Herausforderungen für Lehrkräfte und Lernende. Im Zentrum dieses Artikels steht die Frage, wie KI das Bildungssystem prägt und welche Kompetenzen junge Menschen in Zukunft benötigen werden, um in einer von Automatisierung geprägten Welt erfolgreich zu bestehen.

Hauptteil

Theoretischer Hintergrund künstlicher Intelligenz Künstliche Intelligenz umfasst Technologien, die menschliches Denken, Lernen und Problemlösen simulieren. Dazu gehören: Maschinelles Lernen (Machine Learning) Neuronale Netze

Sprachverarbeitung (NLP) Computer Vision

Expertensysteme

Aktuelle Entwicklungen wie große Sprachmodelle (LLMs), adaptive Lernsysteme und automatisierte Bewertungssysteme haben die Bildungslandschaft revolutioniert. Integration von KI im Bildungssystem Individualisiertes Lernen KI ermöglicht eine maßgeschneiderte Lernumgebung durch: automatische Anpassung der Lerninhalte an Lernniveau und Fortschritt, Analyse des Lernverhaltens in Echtzeit, personalisierte Übungssets, adaptive Tests.

Forschungen zeigen, dass individualisiertes Lernen zu höherer Motivation, weniger Lernstress und nachhaltigerem Wissenserwerb führt. Unterstützung der Lehrkräfte Lehrkräfte profitieren von KI in verschiedenen Bereichen: automatisierte Leistungskontrolle, Erstellung digitaler Arbeitsblätter, Verwaltung von Anwesenheiten und Noten, Diagnose von Lernschwierigkeiten Dies schafft mehr Freiraum für pädagogische Arbeit. Neue Unterrichtskonzepte

KI ermöglicht innovative Didaktik: virtuelle Klassenzimmer, Simulationen komplexer wissenschaftlicher Prozesse, intelligente Tutoring-Systeme, projektbasiertes Lernen mit KI-Tools.

Studien zeigen, dass interaktive KI-gestützte Lernformen die Aufmerksamkeit und Kreativität der Lernenden deutlich erhöhen. Chancen der KI in der Bildung

Barrierefreiheit und Inklusion KI erhöht die Bildungszugänglichkeit: automatische Übersetzung, Spracherkennung für Hörgeschädigte,

Text-zu-Sprache-Funktionen, individuelle Anpassung für Menschen mit Behinderungen. Dies ermöglicht eine integrativere Lernkultur. Datenbasierte Entscheidungen Lernanalysen (Learning Analytics) bieten Schulen wertvolle Einblicke: frühzeitige Erkennung von Leistungsabfällen, Identifikation von Talenten, Optimierung von Lehrplänen. Förderung zukünftiger Kompetenzen Durch KI entstehen neue Kompetenzanforderungen: digitale Medienkompetenz, kritisches Datenverständnis, algorithmisches Denken, Kreativität und Problemlösung, Teamarbeit mit KI-Systemen. Risiken und Herausforderungen Datenschutz und Ethik Zu den kritischsten Problemen gehören: Überwachung und Missbrauch von Lerndaten, algorithmische Verzerrung (Bias), unklare Verantwortung bei Fehlern, Verlust menschlicher Autonomie. Abhängigkeit von Technologie Übermäßige KI-Nutzung kann: kritisches Denken schwächen, Konzentrationsfähigkeit reduzieren, menschliche soziale Interaktion einschränken.

Digitale Ungleichheit Nicht alle Schulen und Regionen verfügen über gleiche technische Ressourcen, was soziale Ungleichheiten verschärfen kann. Pädagogische und gesellschaftliche Handlungsempfehlungen Schulstrategien Integration von KI-Bildung in den Lehrplan,

kontinuierliche Weiterbildung der Lehrkräfte, Entwicklung sicherer digitaler Lernplattformen. Politische Maßnahmen staatliche Investitionen in digitale Infrastruktur, klare gesetzliche Vorgaben zu Datenschutz, Förderung wissenschaftlicher Forschung zur KI-Pädagogik. Rolle der Eltern Medienerziehung im Alltag, Förderung kritischen Denkens zu digitalen Technologien, Unterstützung beim sicheren Umgang mit KI-Tools.

Schlussfolgerung

Künstliche Intelligenz verändert das Bildungssystem grundlegend. Sie bietet enorme Vorteile in Bezug auf Individualisierung, Effizienz und Barrierefreiheit, birgt jedoch gleichzeitig erhebliche Risiken im Bereich Ethik, Datenschutz und sozialer Gerechtigkeit.

Damit KI eine positive Rolle spielt, müssen Lehrkräfte, Schulen und politische Entscheidungsträger langfristige Strategien entwickeln, die sowohl technologische Innovationen als auch menschliche Werte berücksichtigen. Die wichtigste Aufgabe besteht darin, zukünftige Generationen mit den Kompetenzen auszustatten, die sie benötigen, um in einer zunehmend automatisierten Welt erfolgreich, kritisch und verantwortungsbewusst zu handeln.

LITERATURVERZEICHNIS

1. UNESCO. Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities. Paris, 2023.
2. European Commission. Ethical Guidelines for AI in Education. Brüssel, 2022.
3. Luckin, R. et al. Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. Pearson, 2021.
4. Selwyn, N. Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education. Polity Press, 2019.
5. Holmes, W. & Bond, T. AI in Learning: A Critical Overview. Routledge, 2023.
6. Sun, P. & Liu, H. Adaptive Learning Systems and Personalized Education. Springer, 2020.
7. Oxford Internet Institute. Algorithmic Bias and Digital Ethics. Oxford University Press, 2022.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ И СОЦИАЛЬНЫЕ ФАКТОРЫ ПРИНЯТИЯ ПСЕВДОНИМОВ В РУССКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

Ibragimova Sayyora Saydullayevna,

Alfraganus universiteti, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori PhD, rus tili va adabiyoti kafedrasining dotsent v.b.

Ибрагимова Сайёра Сайдуллаевна,

доктор философии (PhD), и.о. доцента кафедры русского языка и литературы негосударственного образовательного учреждения Alfraganus University.

ibragimovasayyora97@gmail.com tel.: +998991714044

Ibragimova Sayyora Saydullayevna

Alfraganus University, PhD in Philology, Acting Associate Professor of the Department of Russian Language and Literature.

ibragimovasayyora97@gmail.com tel.: +998991714044

Аннотация: Ushbu maqolada rus va o'zbek taxalluslarini qabul qilishning psixologik va ijtimoiy omillari ko'rib chiqiladi va tahlil qilinadi. Taxalluslarning milliy-madaniy o'ziga xosligi. Agar biz turli xalqlarning tillari va madaniyatlarini taqqoslasak, unda mos keladigan va mos kelmaydigan elementlarni ajratib ko'rsatishimiz mumkin. Taxalluslarning psixologik va ijtimoiy omillarini tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, taxallus preonomastik ma'noni saqlab qoladi va o'ziga xos motivlarga ega, shuningdek taxalluslarning asoslari ma'lum bir shaxsning xarakteri, jismoniy xususiyatlari va kamchiliklari, xulq-atvori, kelib chiqishi, odamni turli xil narsalar, hayvonlar, o'simliklar bilan taqqoslash, kasb, kasb, ijtimoiy haqida xabar beradi. vaziyat, hayotning alohida hodisasi va boshqalar.

Калит so'zlar: onomastika, antroponimlar, semantika, tushunchalar, kognitiv xususiyatlar, preonomastik ma'no, metaforizatsiya, og'zaki tushunchalar.

Аннотация: В данной статье рассмотрен и проанализирован психологические и социальные факторы принятия русских и узбекских псевдонимов. Национально-культурное своеобразие псевдонимов. Если сравнивать языки и культуры разных народов, то можно выделить совпадающие и не совпадающие элементы. Анализ психологических и социальных факторов псевдонимов показал, что псевдоним сохраняет дономастическое значение и имеет своеобразные мотивы, а также основы псевдонимов сообщают о характере того или иного лица, о физических свойствах и недостатках, о поведении, о происхождении, о сравнении человека с различными

предметами, животными, растениями, о профессии, занятии, о социальном положении, об отдельном событии жизни и т.д.

Ключевые слова: ономастика, антропонимы, семантика, концепты, когнитивные особенности, доономастическое значение, метафоризация, вербализованные концепты.

Annotation: This article examines and analyzes the psychological and social factors of adopting Russian and Uzbek pseudonyms. The national and cultural identity of pseudonyms. If we compare the languages and cultures of different peoples, we can identify overlapping and non-overlapping elements. An analysis of the psychological and social factors of pseudonyms has shown that a pseudonym retains a pre-nomastic meaning and has peculiar motives, as well as the basics of pseudonyms that inform about the character of a person, about physical properties and disadvantages, about behavior, about origin, about comparing a person with various objects, animals, plants, profession, occupation, social position, about a particular life event, etc.

Keywords: onomastics, anthroponyms, semantics, concepts, cognitive features, preonomastic meaning, metaphorization, verbalized concepts.

В России с XVII века до середины XIX века (до 1860 года) действовало крепостное право. Против такого режима выступали некоторые писатели, которые тоже скрывали свое имя. Таким писателем был А.Н.Радищев. Он написал произведение в 1790г., которое называется «Путешествие из Петербурга в Москву». Это было первым смелым протестом против рабства. Никто до него так явно не смог показать бедственное положение крепостных. Императрица ЕкатеринаII прочитав эту книгу приказала найти и посадить автора в тюрьму. Книгопродавец называет имя автора и его арестовывают, отправляют в ссылку в Сибирь. После смерти Императрицы, после шести лет ссылки в Сибирь, он попадает в амнистию, но до конца своей смерти крепостники преследуют его и доводят до самоубийства. Во второй раз это произведение был издан 1858 году Герценом за границей. Только после 1905 года, после кровавого понедельника преследование этой книги прекратилось. Запрещалось даже говорить и писать об авторе и о его книге.

Мотивами псевдонимной номинации могут быть психологические и социальные факторы, которые были и продолжают существовать и в наше время. Рассмотрим некоторые из них:

1) псевдонимы, возникшие по причине внешности автора. Такое появление псевдонимов мы наблюдаем с античных времен и до наших дней. Они относятся к эйдонимам, от греч. *eidos*- наружность. [Дмитриев,1977: 99] Такие прозвища давали родные или окружающие. Например, *Цицерон* получил прозвище за бородавку (*сісего-горошинка*), Гораций, великий римский поэт, получил прозвище-*Флакк* (лопоухий). Такое явление мы наблюдаем и в арабской литературе VI-VII вв. Абу Басир Маймун ибн-Кайс аль – Бакри был известен ни этим длинным именем, а под прозвищем *Аша* (подслеповатый)[Из Э.Лейна].

Туркменский поэт Аллаберды Ходжанияз [Шыгырлар, Ашгабат, 1967] (1879—1930) получил прозвище *Молламурт*(усатый мулла) и т.д.

2) псевдоним помогает молодому, начинающему писателю остаться неузнанным в случае провала: Н.В. Гоголь, дебютировавший под псевдонимом *В. Алов* с романтической пьесой «Ганц Кюхельгартен», которая получила самые нелестные отзывы критиков.

3) свободно высказывать свои мысли и оставаться не наказанным:

Зубоскал, *Ф. Д.*, *Летопиसेц*- Ф.М. Достоевский

Твой азиатский брат, *Ното Sachalensis*- А.П. Чехов;

4) гендерные причины: многие писательницы, чтобы избежать сексизма и гендерных стереотипов, выбирали мужские имена или использовали только инициалы. Например, Шарлотта Бронте, автор «Джейн Эйр» была вынуждена публиковаться под мужским именем *Каррер Белл*.

Жорж Санд— это писательница XIX века Амандина Аврора Люсиль Дюпен, автор произведений «Индиана», «Консуэло», «Маленькая Фадетта». Первой причиной выбора псевдонима Амандина Аврора Люсиль Дюпен является, что она в ранний период писательства работала в соавторстве с французским беллетристом Жюлем Сандо. Второй причиной для появления творческого псевдонима и выбора мужского имени связан с унижительным положением женщины в обществе.

5) двуязычное творчество (гетеронимы Фернандо Пессоа писателя из Португалии, его три главных гетеронима (от др.-греч. ἑτερόνυμος *heterónymos* < ἕτερος — другой + ὄνομα — имя; англ. *Heteronym*) — имя, которым автор подписывает часть своих произведений (а также наиболее продуктивных) — это Алберту Каэйру (Alberto Caeiro), Рикарду Рейш (Ricardo Reis) и Алвару де Кампуш (Álvaro de Campos) из 136 гетеронимов; многие писатели востока писали под разными псевдонимами, например, А.Навоий писал под двумя псевдонимами «Навоий» и «Фоний»;

6) заниматься творчеством в разных жанрах: А.П.Чехов подписывал сатирические рассказы под разными псевдонимами, а произведения драматургического жанра своим именем; Н.В.Гоголь подписал псевдонимом В. Алов романтическую пьесу «Ганц Кюхельгартен», а «Вечера ...» псевдонимом *Пасичник Рудый Панько*;

7) стремление заменить слишком длинное имя более коротким, запоминающимся, например, спортсмен Эдсон Арантес ду Насименту прославился под коротким псевдонимом *Пеле*; художник Рафаэлло да Урбино под псевдонимом *Рафаэль*, а *Мазаччо и Мазолино* — Томмазо ди сер Джованни ди Симоне и Томмазо ди Кристофоро Фини. Живописец *Боттичелли* — это художник Алессандро ди Мариано ди Ванни Филиппи, псевдоним которого означает «маленькая бочка»; псевдоним узбекского политика и писателя *Чокар*- Мухаммад Юсуф Мухаммад Якуб угли);

8) выбор псевдонима, соответствующего избранному роду деятельности, гражданской позиции, личной творческой цели, например, средневековый медик *Парацельс* выбрал псевдонимом имя знаменитого римского врача Цельса, а русские пролетарские поэты Михаил Эпштейн и Ефим Придворов стали *Михаилом Голодным и Демьяном Бедным*; один из основателей русского панк-рока Николай Кунцевич известен как *Ник Рок-н-Ролл*; *DJ Pilgrim* - Илхом Йўлчиев;

9) выбор псевдонима, чтобы скрыть происхождение, в частности, национальность носителя имени, например, Олег Ладыженский, Дмитрий Громов стали *Генри Лайон Олди*, а поляки Вильгельм Аполлинарий Костровицкий и Юзеф Теодор Конрад Корженевский стали французским поэтом *Гийомом Аполлинер* и английским прозаиком *Джозефом Конрадом*, узбекский певец Шохрух Жўраев - *Якзоном*.; русский писатель Григорий Шалвович Чхартишвили - *Борисом Акуниным, Анатолием Брусникиным и Анной Борисовой*, но настоящее имя использует исключительно для публикации критических статей, научных трудов по японистике и литературоведению.

10) стремление подчеркнуть свое происхождение национальность: *Максим Грек*- Михаил Триволис, которого пригласили в 1518 году в Москву для исправления церковных книг и который остался на всю жизнь на Руси.

А.Н.Радищев подписывался: *Отечеству своему всякого блага желающий Россиянин*. Известная украинская поэтесса Лариса Косач (1871-1913) (по мужу Квитко) выбрала литературный псевдоним *Леся Украинка*.

Выдающийся грузинский писатель Шота Руставели был из Рустави.

Нозим Хоразмий – так именовали узбекского поэта в народе, но настоящее имя поэта, его биография нам неизвестны. Его знали, как автора великого классического памятника литературы XIV века «Мухаббатнома».

Узбекский писатель Мамадали Махмудов(1940-2020) выбрал псевдоним — *Эврил Турон*.

Ахмад Яссавий – жил в поселке Яссы вблизи города Туркестана. Поэтому назвал себя *Ахмад Яссавий*. В поэзии *Яссавий* имел псевдоним «*Кул Ходжа Ахмад*».

11) выбор псевдонима, чтобы избежать одинаковых фамилий или имени, действующих в одной сфере, например, писатель Илья Маршак был вынужден стать И.Ильиным из-за брата С.Маршака;

12) выбрать быстро запоминающееся, звонкое имя, чтобы стать знаменитым, например, *Элтон Джон* -Реджинальд Кеннет Дуайт; *Софи Лорен* София Виллани Шиколоне, *Мэрилин Монро*- Норма Джин Мортенсон, *Хеди Ламар* -Хедвиг Ева Мария Кислер; журналист *Ларри Кинг*- Лоренс Харви Зейгер, российский журналист *Антон Орехъ* - Андрей Леонидович Кравченко, *Тимати*- Тимур Юнусов, *Валерия* - Алла Перфилова, *Елка* - Елизавета Иванцев, *Афруза* -Дилафрўз Рустамова, *Шаҳзода*- Зилола Мусаева и многие другие.

ЛИТЕРАТУРА

1. В.Г.Дмитриев. Скрывшие свое имя. - М., Наука, 1977, -С.99.
2. Из Э.Лейна: О государях и подданных, о вине и женщинах <https://umbloo.livejournal.com/99474.html>-02.06.2011.
3. Соч.: Сайланан эсерлер. [Предисл. Х. Ханова], Ашгабат, 1952; Шыгырлар, Ашгабат, 1967.
- 4.Большая советская энциклопедия, БСЭ. 2012 <https://slovar.cc/enc/bse/2019019.html>

HALIMA XUDOYBERDIYEVA IJODIDA VATAN, ONA TUYG'ULARINING O'ZIGA XOS TAASVIRI.

Saydullayeva Dinora Sidiq qizi

Samarqand davlat pedagogika instituti

o'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 3- bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Usarova Laylo

o'zbek tili va adabiyoti kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Halima Xudoyberdiyeva she'riyatining o'ziga xos xususiyatlari, she'rlardagi ta'sirchanlik, shoira ijodidagi o'xshatishlar haqida fikr yuritiladi. Shuningdek maqolada shoira ijodidan namunalari keltiriladi.

Tayanch so'zlar: Vatan tuyg'usi, ayol qalbi, tabiat tasviri, jasorat, sadoqat, she'rlar, to'plam

Kirish:

Yangi davr o'zbek adabiyotida o'chmas iz qoldirgan shoirlarimizdan biri bu Halima Xudoyberdiyeva.

Halima Xudoyberdiyeva she'riyatining mavzu ko'lami keng, teran. Uning she'rlarida ona Vatan ota-ona, ayol, tabiat mavzulari ustuvorlik qiladi. Halima Xudoyberdiyeva ruhiyati bu ayol qalbi matonati, yashash uchun kerashdagi jasorat. U faqat o'xshatish emas. Bu she'riyat ayol qalbi nidosi bo'lib jarang sochadi.

U bag'irdor she'rlari barobarida, hayotda bir ruhoniylar ham yarata olgan ijodkoridir. Halima Xudoyberdiyeva ijodida chaqmoq kabi chaqnagan, momaqaldiroqdek gumburlagan, seldek toshib kelgan she'rlar talaygina. Lekin shoira mana shunday she'rlari orasida ayol muhabbati, uning qudrati, nozik qalb egasi ekanligini ko'rsatuvchi she'rlar alohida mavqega ega. Shulardan "Muqaddas ayol" nomli she'ri bo'lib unda ayolning naqadar buyuk zot ekanligi ta'kidlangan.

Oshiqlaring poyingga gul otib ham bo'ldi

Xilvatlarda labingdan bol totib ham bo'ldi

Va bu haqda kimlargadir sotib ham bo'ldi

Sen baribir muqaddassan muqaddas ayol

Halima Xudoyberdiyeva o'zbek adabiyotiga ilk bor 1968-yilda chop etilgan " Ilk muhabbat" she'riy to'plami orqali kirib kelgan bo'lib, o'sha davridayoq o'zining poetik ovozi, yurakka yaqin samimiy ohangi va badiiy obrazlaridagi hayotiylik bilan ajralib turdi(1)

Shundan so'ng shoironing "Oq olmalar", "Suyanch tog'larim", "Chaman", "Issiq qor", "Sadoqat", "Muqaddas ayol", "Bu kunlarga yetganlar bor, yetmaganlar bor", "Hurlik o'ti", "Yuragimning og'riq nuqtalari", "To'marisning aytgani", "Saylanma " va boshqa ko'plab she'riy to'plamlari nashr etilgan.

Tirqirab kelarkan tegsa bariga

Yo'ildan adashib qumlar qaytdilar

Tegib- tegmay o'tsa yaproqlariga,

Janona daraxtlar hushdan ayrimlar.

Ushbu parcha ham Halima Xudoyberdiyeva ijodidan o'rin olgan bo'lib, " Kechagi shamol" deb nomlangan she'rdan olingan. Bu misralarda tabiat tasviri ifodalangan bo'lib "janona daraxtla'r yo'lidan adashgan qumlar kabi musavvirona tasvir uslublaridan foydalanilgan.

Shoironing "Dorillamon kunlar keldi"nomli she'rida esa qiyinchiliklar, kurashlar va og'ir kunlar tugab hayotda baxtli, osoyishta davrning boshlanishini ko'rsatadi.Qolaversa, bu she'rda "Onaginam! Dorillamon kunlar keldi... misrasi orqali ona va qizning o'ziga xos qiyinchiliklari, orzularining ro'yobga chiqish istagi va ko'proq erkinlikka erishish orzusi haqida so'z yuritiladi.

Onaginam!

Dorillamon kunlar keldi, shafaqlari ol,

Qayon boqsang, shaylanishar va sozlashar tor.

Olcha gulin ko'zlaringga surtasan behol

" Bu kunlarga yetganlar bor, yetmaganlar bor".

O'zbek she'riyatiga o'zining tamal toshini qo'ygan yana bir ustoz shoiramiz Zulfiyaxonim Halima Xudoyberdiyeva ijodiga quyidagi ta'rifni bergan: " Halima Xudoyberdiyevaning poetik tili- bu beg'ubor iboralar, tabiat singari saxiy obrazlar orqali tuyg'ularini ifodalovchi uslub egasi".

Xulosa.

Halima Xudoyberdiyevaning lirik qahramoni publitsistik nutq, yurak nidosi va da'vat orqali millatsevarlik, insonparvarlik ruhini ifoda etadi.

Shoiraning she'riyatida Vatan mustahkamligi, shaxs erki va xalq ma'naviy yuksalishi eng asosiy badiiy g'oyalardir. Bu qadriyatlarni keyingi avlodlarga yetkazish shoiraning ijodiy niyatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Adabiyotshunoslikka kirish. T. Boboyev o'qituvchi, 1995;
2. H. Xudoyberdiyeva "Chaman", she'riy to'plami. B, -36.
3. Saylanma, H. Xudoyberdiyeva, "Sharq" 2000
4. Bu kunlarga yetganlar bor, H. Xudoyberdiyeva, Toshkent

SAID AHMADNING “UFQ” TRILOGIYASI (BIRINCHI KITOB) TAHLILI

Hamidova Sarvara Hamid qizi

*Samarqand davlat pedagogika instituti Tillar fakulteti o'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 3-
kurs talabasi*

Ilmiy rahbar Usarova Laylo Ibragimovna

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada o'zbek adabiyotining yirik vakili Said Ahmad qalamiga mansub “Ufq” trilogiyasining birinchi kitobi badiiy tahlil qilinadi. Asarda urush yillaridagi o'zbek xalqining turmush tarzi, insoniy qadriyatlar, jasorat, muhabbat va sadoqat mavzulari yoritiladi. Tadqiqot davomida asarning g'oyaviy-badiiy xususiyatlari, obrazlar talqini, til va uslub masalalari, yozuvchi maqsadi hamda davr ruhining aks etishi ilmiy jihatdan o'rganildi. Olingan natijalar trilogiyaning birinchi qismi o'zbek adabiy jarayonida alohida o'rin tutishini isbotlaydi.

KALIT SO'ZLAR

Said Ahmad, “Ufq”, trilogiya, urush yillari, obraz, badiiy tahlil, psixologizm, konflikt, drammatizm, o'zbek adabiyoti.

ABSTRACT

This article provides a literary analysis of the first book of Said Ahmad's trilogy “Ufq”. The work depicts the life of Uzbek people during the war years, highlighting themes of humanism, loyalty, courage, love, and devotion. The study examines the ideological-artistic features, characterization, language, style, as well as the author's intention and the reflection of the historical period. The findings show that the first book of the trilogy holds an important place in the development of modern Uzbek literature.

KEYWORDS

Said Ahmad, Ufq trilogy, character analysis, war years, artistic method, conflict, realism.

KIRISH

O'zbek adabiyotida yirik adiblar yaratgan tarixiy-badiiy asarlar orasida Said Ahmadning “Ufq” trilogiyasi alohida o'rin tutadi. Ushbu trilogiya XX asrning eng og'ir davri — Ikkinchi jahon urushi yillari va uning xalq hayotiga ko'rsatgan ta'sirini yoritishi bilan ahamiyatlidir.

Said Ahmadning badiiy mahorati, hayotiylik, realistik tasvirlar, xarakter yaratishdagi o'ziga xos yondashuvi “Ufq” trilogiyasining birinchi qismida yorqin aks etadi. Asar o'zbek xalqining mashaqqatli hayoti, vatanparvarlik, insoniylik, mehr-oqibat, oilaviy sadoqat kabi abadiy mavzularni keng yoritadi.

Maqolaning maqsadi — trilogiyaning birinchi kitobidagi asosiy g'oya, obrazlar tizimi, konfliktlar, tasvir usuli va davr ruhiyatini ilmiy tahlil qilishdan iborat.

MUHOKAMA

1. Asarning yaratilish davri va ijtimoiy-ma'naviy zamini

“Ufq” trilogiyasi Ikkinchi jahon urushi yillaridagi o'zbek jamiyatining real hayoti asosida yaratilgan. Asarda front va front ortidagi mashaqqatlar, xalqning og'ir mehnati, ayollar zimmasiga tushgan yuk, ota-onasiz qolgan bolalar taqdiri keng tasvirlanadi.

Said Ahmad davrning ruhiyatini, xalqning og'ir sharoitdagi matonatini va irodasini badiiy vositalar orqali ko'rsatadi.

2. Asosiy qahramonlar tahlili

Azizxon

Asarning markazida turuvchi Jo'raxon obrazi Vatanni sevuvchi, oilasiga sodiq, halol, odil inson sifatida tasvirlangan. Uning ruhiy kechinmalari, urushning ta'siri ostidagi iztiroblari realizm asosida o'ta tabiiy yoritilgan.

Lutfinisa

Lutfinisa obrazi ayolning matonati, mehribonligi, oilaviy sadoqat timsolidir. Uning Azizxon bilan bo'lgan munosabatlari asarning dramatik yo'nalishini kuchaytiradi.

Ikromjon , Jannat ,Dildor , Asrora

Ushbu obrazlar urush yillaridagi turli xarakterlarni ifodalaydi: faollik, qo'rqoqlik, fidoyilik va ma'naviy zaiflik kabi fazilatlar ular orqali ochiladi.

3. Asarda ko'tarilgan asosiy g'oyalar

a) Urush va inson taqdiri

Asarda urushning inson ruhiyatiga, oilalarga, jamiyatga olib kelgan dahshatli oqibatlari realistik tarzda tasvirlanadi.

b) Vatanparvarlik

Azizxon singari obrazlar orqali muallif o'zbek xalqining Vatanga sadoqatini ulug'laydi.

c) Ayol qadr-qimmatini

Lutfinisa kabi obrazlar ayollarning urush yillaridagi metin irodasi, sabr-toqati va mehribonligini aks ettiradi.

d) Yovuzlik va ezgulik kurashi

Yozuvchi har bir voqea va qahramon xarakteri orqali ezgulikka ishonchi mustahkam bo'lgan xalqning tabiatini ko'rsatadi.

4. Badiiy vositalar, tasvir usuli va til xususiyatlari

Said Ahmadning til uslubi sodda, xalqona, obrazli va o'qiluvchan.

Asarda:

realistik tasvir,
psixologik tahlil,
ichki monologlar,
dialoglar dinamikasi,
milliy ruh,
dramatik konfliktlar
keng qo'llangan.

Muallif voqealarni asta-sekinlik bilan rivojlantirib, qahramonlarning ichki kechinmalarini o'quvchi ko'z o'ngiga jonli tarzda olib chiqadi.

5. Asarning tarbiyaviy ahamiyati

“Ufq” trilogiyasining birinchi kitobi yosh avlodni:

Vatanga muhabbat,
sadoqat,
matonat,
sabr-toqat,
oila qadri

ruhida tarbiyalaydi. Bu asar nafaqat badiiy, balki ma'naviy manba sifatida ham katta ahamiyatga ega.

NATIJALAR

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, “Ufq” trilogiyasining birinchi kitobi o'zbek adabiy jarayonida:

urush yillarini real tasvirlash,
milliy xarakterni ochish,
obraz yaratish mahorati,
dramatik talqin,
psixologik chuqurlik
bilan ajralib turadi.

Asar orqali muallif urushning inson hayotidagi halokatli oqibatlarini ko'rsatish bilan birga, xalqning jasorati, bardoshi va mehr-oqibatini ham badiiy talqin qiladi.

XULOSA

Said Ahmadning “Ufq” trilogiyasi — o'zbek adabiyotining yuksak badiiy namunasi bo'lib, uning birinchi kitobi o'z davrining ruhiy-ma'naviy manzarasini badiiy ravishda ifodalashda muhim ahamiyatga ega. Asarda inson taqdiri, urush fojealari, oila qadriyati va Vatanga muhabbat mavzulari keng yoritilgan.

Trilogiyaning birinchi qismi o'zbek kitobxonining ma'naviy tarbiyasida muhim o'rin tutadi va bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Said Ahmad. “Ufq” trilogiyasi. 1-kitob. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, turli yillar.
2. Qahhor A. O‘zbek adabiyotida urush mavzusining talqini. – Toshkent, 1985.
3. Karimov N. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: Universitet, 2000.
4. Rasulov X. XX asr o‘zbek romanchiligi tarixi. – Toshkent: Akademnashr, 2012.
5. Yoqubov E. O‘zbek adabiyotida psixologizm masalalari. – Toshkent, 1998.
6. Sultonov U. Realistik adabiyotda obraz yaratish masalalari. – Toshkent, 2004.
7. Mirzayev T. O‘zbek nasri taraqqiyoti. – Toshkent: Fan, 1991.
8. Abdurahmonov G‘. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent, 2015.
9. O‘zbekiston adabiyoti tarixi. 5-jild. – Toshkent: Sharq, 2018.
10. Qodirov A. O‘zbek adabiyotida urush yillari ruhiyati. – Toshkent, 2010.

PROFESSIONAL MULOQOTDA MUVAFFAQIYATLI BO'LISH

Abdurazzoqova Charosxon

Termiz davlat universiteti, Xorijiy filologiya fakulteti

nemis tili yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada professional muloqotning mazmuni, uning zamonaviy mehnat bozorida tutgan o'rnini va muvaffaqiyatli kommunikatsiya uchun zarur bo'lgan asosiy kompetensiyalar tahlil qilinadi. Shuningdek, samarali muloqot usullari, biznes etiketi, faol tinglash va jamoa ichida to'g'ri fikr almashish tamoyillari yoritiladi. Maqola professional muhitda notiqlik, xushmuomalalik va psixologik moslashuvchanlikning ahamiyatini ochib beradi. Tadqiqot natijalari zamonaviy kasb egalariga professional rivojlanishda muloqotning hal qiluvchi omil ekanini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: professional muloqot, biznes etiketi, kommunikativ kompetensiya, nutq madaniyati, tinglash ko'nikmalari, jamoa bilan ishlash, ijtimoiy kompetensiya, liderlik, samarali aloqa.

Bugungi raqobatbardosh mehnat bozorida har qanday kasb egasidan nafaqat yuqori bilim va tajriba, balki professional muloqot olib borish ko'nikmasi ham talab qilinadi. Ish jarayonida muloqot — hamkorlikni tashkil etish, nizolarni bartaraf etish, boshqaruv jarayonlarini samarali yo'lga qo'yish, mijozlar bilan ishlash va jamoani boshqarishning eng asosiy vositasidir. Shu sababli har bir mutaxassis professional muloqot tamoyillarini chuqur o'zlashtirishi zarur. Professional muloqot — bu ish muhitida ma'lum maqsadga qaratilgan, madaniyatli, aniq va samarali axborot almashinuvi jarayonidir. U nafaqat og'zaki va yozma nutq elementi, balki tana tili, mimika, ohang va psixologik moslashuvchanlikni ham o'z ichiga oladi. Professional muloqotning asosiy xususiyatlari: Aniqlik va lo'ndalik, Hurmat va etik me'yorlarga amal qilish, Maqsadga yo'naltirilganlik, Mas'uliyatlilik va samimiylik, Tashabbuskorlik va ochiq fikrlilik, Muvaffaqiyatli professional muloqot uchun zarur kompetensiyalar.

Bu — fikrni to'g'ri yetkazish, savollarga mos javob berish, munosabatlarda moslashuvchan bo'lish ko'nikmasidir. Mutaxassis gapni aniq, asosli va tushunarli qilib yetkazishni bilishi zarur. Samarali muloqot faqat gapirish emas, balki e'tibor bilan tinglashni ham talab etadi. Faol tinglash quyidagilarni o'z ichiga oladi: suhbatdoshga to'liq e'tibor qaratish fikrini aniqlashtirish uchun savollar berish, tushunganini qayta bayon qilish muloqotga hurmat bilan

yondashish. Professional muhitda kiyinish madaniyati, vaqtni qadrlash, muomala odobi, telefon va rasmiy xat yozish qoidalariga rioya qilish — muvaffaqiyat kalitidir. Odamlarning hissiyotini anglash, o‘zini boshqarish, stressga chidamlilik ham professional muloqotning ajralmas qismidir. Nizo paydo bo‘lganda vaziyatni yengillashtirish, tinch yo‘l bilan yechim topish, ortiqcha keskinlikni keltirib chiqarmaslik — yetuk mutaxassis fazilatidir.

Professional muhitda samarali muloqot usullari

- ❖ “Ochiq eshik” tamoyili — hamkasblar uchun doimo muloqotga tayyor bo‘lish.
- ❖ “Mening fikrim — mening mas’uliyatim” yondashuvi — tanqidni ham konstruktiv shaklda aytish.
- ❖ Muammoga emas, yechimga e’tibor qaratish — salbiy kayfiyatdan qochish.
- ❖ Tana tilini boshqarish — ko‘z bilan aloqa, tabassum, to‘g‘ri holatda turish.
- ❖ Yozma muloqotda xatoliklarni oldini olish — imlo, uslub va rasmiylikka e’tibor.

Professional muloqotning zamonaviy talablari raqamli kommunikatsiya asrida onlayn platformalar, elektron pochta, messenjerlar orqali muloqot ulkan ahamiyat kasb etmoqda. Xatlarni qisqa, aniq va tushunarli yozish, onlayn yig‘ilishlarda odobga rioya qilish — har bir xodim uchun zarur ko‘nikmalardir.

Professional muloqot — har qanday sohada muvaffaqiyatning asosiy omillaridan biridir. To‘g‘ri gapira olish, tinglash, hurmat ko‘rsatish, emotsional barqarorlik va biznes etiketi mutaxassisning obro‘cini oshiradi, jamoada ishonchli muhit yaratadi va samaradorlikni ta’minlaydi. Zamonaviy kasbiy rivojlanish muloqot madaniyatini shakllantirishsiz tasavvur qilib bo‘lmaydi. Demak, professional muloqot — insonning kasbiy o‘sishida bosh mezonlardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov B. Nutq madaniyati va muloqot asoslari. Toshkent: Fan, 2021.
2. Hasanov Z. Ijtimoiy psixologiya va kommunikatsiya. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.
3. Robbins S. Organizational Behavior. Pearson Education, 2020.
4. Goleman D. Emotional Intelligence. New York: Bantam Books, 1995.
5. Qodirov A. Biznes etiketi va professional muloqot. Samarqand, 2023.

IMOM G'AZZOLIYNING "TAVBA" ASARI VA UNING HOZIRGI KUNDA YOSHLAR HAYOTIDAGI O'RNI

Abdurahmonova Shahribonu Abdullajon qizi

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti Termiz Filiali talabasi

Ilmiy rahbar: Usanov Shuhrat Musurmonovich

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti Termiz Filiali

Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrası assistenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada Imom G'azzoliy tomonidan yozilgan "Tavba" asarining mazmuni, uning inson hayotidagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tavbaning diniy, axloqiy va ma'naviy jihatlari yoritilib, insonning ruhiy poklanish jarayoni sifatida qanday talqin etilishi bayon qilinadi. Shuningdek, tavbaning shaxsiy va jamiyat hayotidagi o'rni muhokama qilinib, G'azzoliyning bu boradagi fikrlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Imom G'azzoliy, tavba, ma'naviy poklanish, axloqiy yuksalish, gunoh, ruhiy tarbiya, islom falsafasi.

Kirish.

Imom G'azzoliy (1058–1111) islom falsafasi va tasavvufining eng mashhur namoyandalaridan biri bo'lib, uning asarlari musulmon olamida juda katta ta'sir kuchiga ega. Uning "Ihyo ulum ad-din" asari islom ilmlari va axloqiy ta'limotlarning eng muhim manbalaridan biri hisoblanadi. Mazkur asar tarkibida tavba masalasi ham keng yoritilgan bo'lib, Imom G'azzoliy tavbani inson hayotining eng muhim axloqiy jihatlaridan biri sifatida tasvirlaydi.

Tavba – bu faqatgina og'iz bilan aytiladigan so'z emas, balki insonning qalbidan kelgan chin dildan afsuslanish va gunohlarni takrorlamaslik uchun qat'iy qaror qabul qilish jarayonidir. Islom ta'limotiga ko'ra, har bir musulmon o'z hayotini tahlil qilishi, xatolarini anglab yetishi va ularni tuzatish yo'lida harakat qilishi lozim. Shu sababli, G'azzoliyning tavba haqidagi ta'limotlari nafaqat o'tmishda, balki bugungi kunda ham dolzarb ahamiyatga ega. Tavba so'zi arab tilida "qaytish", "xatodan yuz o'girish" ma'nolarini anglatadi. Islomiy ta'limotga ko'ra, tavba qilish har bir musulmon uchun zarur bo'lib,

Allohga yaqinlashishning eng muhim yo'llaridan biridir. G'azzoliy ta'kidlaganidek, tavba chin yurakdan bo'lishi kerak va uch asosiy shartga ega:

1. Gunohdan voz kechish – inson o'zining qilgan xatolarini anglab yetishi va ularni tark etishga qat'iy qaror qilishi lozim.
2. Afsuslanish – gunoh ustidan chin dildan pushaymon bo'lish va o'zini aybdor his qilish muhimdir.
3. Kelajakda gunohni takrorlamaslik – inson kelajakda bu xatolarni takrorlamaslik uchun o'zini tarbiyalashi kerak.

G'azzoliy fikricha, agar inson ushbu uch shartni bajarsa, uning tavbasi haqiqiy bo'ladi va Alloh tomonidan qabul qilinadi. Tavba nafaqat inson va Alloh o'rtasidagi munosabatni yaxshilaydi, balki uning ruhiy poklanishiga ham xizmat qiladi.

Tavba – bu faqat diniy amaliyot emas, balki inson axloqini yuksaltiruvchi muhim jarayondir. G'azzoliy ta'kidlaydiki, inson o'zining har bir harakatini tahlil qilib borishi va xatolaridan saboq olishi lozim. Tavba orqali inson o'zini poklash, ma'naviy yuksalish va qalbini gunohlardan tozalash imkoniyatiga ega bo'ladi. Tavba—bu insonning o'z qalbi va ongida sodir bo'ladigan chuqur ichki o'zgarishdir. Har bir inson hayotida ma'lum bir nuqtaga kelib, o'z xatti-harakatlari, qaror va tanlovlari haqida o'ylaydi. Ba'zan bu xatolaridan pushaymon bo'lish shaklida namoyon bo'ladi, ba'zan esa yangi yo'l tanlashga turtki beradi. Haqiqiy tavba—bu shunchaki afsuslanish emas, balki insonning butun hayot tarzini qayta ko'rib chiqishi va o'zini ijobiy tomonga o'zgartirish uchun intilishidir. Tavbaning uch asosiy bosqichi mavjud: o'tgan xatolarni tan olish va ularni chuqur his etish, ulardan voz kechishga qat'iy qaror qilish va kelajakda to'g'ri yo'ldan borishga intilish. Inson qalbida sodir bo'ladigan bu jarayon unga ruhiy yengillik beradi. Tavba insonning ichki dunyosini tozalaydi, unga kuch va bardosh bag'ishlaydi. Ba'zan inson o'zining xatolarini tushunsa ham, ularni tuzatish oson bo'lmaydi. Ammo tavba chin dildan qilinganida, bu insonning ruhiyatini mustahkamlaydi, unga yangicha nigoh bilan hayotga qarash imkonini beradi.

Jamiyat nuqtayi nazaridan ham tavbaning o'rni juda muhim. Agar insonlar o'z xatolaridan saboq olib, kelajakda yaxshiroq yashashga harakat qilsalar, jamiyatda adolat, mehr-oqibat va insoniylik kuchayadi. Shuning uchun tavba faqat shaxsiy yoki diniy tushuncha emas, balki har bir inson hayotida muhim o'zgarishlarni boshlab beradigan jarayondir.

Ruhiy poklanish har bir insonning hayotida katta ahamiyatga ega. Tavba qilish orqali inson o'z qalbini yomon fikrlardan, hasad, kibir va buzg'unchilikdan tozalaydi. G'azzoliy tavbani inson qalbining davosi deb ataydi. Inson qalban pok bo'lsa, uning amallari ham to'g'ri bo'ladi.

Tavbaning ruhiyatga ta'siri quyidagicha namoyon bo'ladi:

- Tavba qilgan inson o‘zini yengil va pok sezadi.
- U depressiya va ichki siqilishlardan xalos bo‘ladi.
- Insonning hayotga bo‘lgan qarashlari o‘zgaradi va u ijobiy fikrlashga o‘tadi.

Bularning barchasi G‘azzoliy tavba orqali inson hayotini ijobiy tomonga o‘zgartirishini ta’kidlaydi.

Bugungi kunda insoniyat turli sinov va qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Axloqiy buzilishlar, ruhiy tushkunlik va ma’naviy qashshoqlik ko‘plab muammolarga sabab bo‘layotgan bir paytda, G‘azzoliyning tavba haqidagi ta’limotlari har qachongidan ham dolzarbdir. Har bir inson o‘z xatolarini anglab yetishi, ularni tuzatish yo‘lida harakat qilishi va kelajakda yanada yaxshiroq inson bo‘lishga intilishi kerak. Tavba qilgan inson o‘z hayotini tahlil qilib, gunohlardan voz kechishga va qalbini poklashga harakat qiladi. Bu esa jamiyatning umumiy axloqiy darajasini ham oshirishga xizmat qiladi.

Tavbaning shaxsiy va ijtimoiy jihatlarini tahlil qilar ekanmiz, u nafaqat insonning shaxsiy hayotida, balki jamiyat taraqqiyotida ham katta ahamiyat kasb etishini anglash mumkin. Tavba qilgan inson o‘zining mas’uliyatini angelaydi, atrofidagi odamlarga yaxshilik qiladi va axloqiy jihatdan namunali inson bo‘lishga intiladi. G‘azzoliy ta’kidlaganidek, tavbaning chinakam natijasi insonning yuragi va amallarida aks etishi lozim. Zero, faqat so‘z bilan aytilgan tavba emas, balki ichki poklanish va amaliy jihatdan o‘zgarish tavbaning haqiqiy natijasi bo‘lishi kerak.

Xulosa: Islom dinida tavba insonning hayotini nur bilan to‘ldiruvchi muhim vosita sifatida qaraladi. Qur’onda tavba qilishga chaqiruvchi ko‘plab oyatlar mavjud bo‘lib, Alloh taolo gunoh qilgan insonlarni tavba qilishga undaydi va ularga O‘zining rahmati cheksiz ekanligini bildiradi. G‘azzoliy tavbani faqatgina ibodat sifatida emas, balki insonning o‘z qalbini poklash, o‘z hayotiga yangicha nigoh bilan qarash va kelajakka umid bilan intilish vositasi sifatida talqin qiladi.

Xulosa qilib aytganda, Imom G‘azzoliy tavbani insoniy kamolot va ma’naviy yuksalishning ajralmas qismi sifatida ta’riflaydi. Tavba insonni gunohlardan poklash bilan birga, uni yanada yaxshiroq inson bo‘lishga undaydi. Inson qalbini pok tutish, xatolaridan saboq olish va kelajakda yanada yaxshi hayot kechirishga intilish – bu tavbaning eng asosiy natijasidir. Har bir inson o‘z xatolarini anglab, tavba qilish orqali ma’naviy jihatdan yuksalishi va jamiyatga foydali inson bo‘lishi mumkin. Shu bois, G‘azzoliyning “Tavba” haqidagi ta’limotlari bugungi kunda ham insoniyat uchun ibrat va hayotiy yo‘riqnoma bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G'azzoliy, Abu Hamid. Tavba (Gunohdan qaytish). Toshkent: "Ilm Ziyo", 2005
2. G'azzoliy, Abu Hamid. Ihyo ulum ad-din (Din ilmiga yo'l ko'rsatish). Toshkent Zamon", 2010
3. Buhoriy, Abu Abdullah. Al-Jomi' as-Sahih (Sahih al-Buxoriy). Toshkent: "Shark", 1998.
4. Ayniy, Abdulla. Tavba va ma'naviy poklanish (Ma'naviy hayotga oid risolalar) Toshkent: "Nihol", 2012.
5. Ibn Sina. Kitob al-Shifa (Shifo kitobi) Toshkent: "Fan", 1990.
6. Mavlono Jaloliddin Rumi. Masnaviy (Masnaviy-yi-Manavi). Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2009.
7. Aralovna, Ochilova Guzal, et al. "Ecological globalization and its social place in the globalization system of processes." Journal of Survey in Fisheries Sciences 10.1S (2023): 5000-5006.
8. Ayonovna A. S. IN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL GLOBALIZATION, THE NEED FOR ENVIRONMENTAL EDUCATION BECOMES A PRIORITY //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2024. – T. 4. – №. 07. – C. 30-35.
9. Omonov, Bakhodir Nurillaevich, Go'zal Aralovna Ochilova, and Sitara Ayonovna Azamova. "SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE ECOLOGICAL ENVIRONMENT IN UZBEKISTAN." World of Scientific news in Science 1.3 (2023): 15-28.
10. Ayonovna, Azamova Sitara. "The Need for the Formation of Environmental Education and Upbringing in Young People in the Conditions of Environmental Globalization." Global Scientific Review 13 (2023): 7-10.

**«YANGI O'ZBEKISTONDA TABIIY VA IJTIMOIIY-GUMANITAR
FANLAR» RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI**
3-TOM, 11-SON (NOYABR)
MUNDARIJA

1	FLIPPED CLASSROOM + LMS ANALITIKASI: SCIENCE DARSLARIDA O'QUVCHI FAOLLIGINI OSHIRISH MODELI Choriyeva Mahfuza Sadriddinovna	5-8
2	XIZMAT SOHASI KORXONALARIDA INVESTITSIYA OQIMINI KENGAYTIRISHNING SAMARALI YONDASHUVLARI Eshqorayev Javohir	9-10
3	DEVELOPING ORAL PRESENTATION SKILLS FOR ACADEMIC PURPOSES Isoqova Sabrina,, Xo'jamqulova Madina, Eshqobilova Nozanin,, Ziyodova Marjona, Rasulova Dilbar, Amanova Onorxol	11-19
4	METHODOLOGY FOR DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE (ENGLISH) SPEECH COMPETENCE OF NON-LINGUISTIC HUMANITIES STUDENTS BASED ON EDUCATIONAL COMMUNICATIVE-PROJECT ACTIVITIES Mukhtarova Nozima Kuchkarovna	20-23
5	7–8-SINF O'QUVCHILARI UCHUN AI ASOSIDA INTERAKTIV TOPSHIRIQLAR YARATISH METODIKASI _Xoliqova Shahzoda Zoir qizii, Salomova Gavhar Abdinazarovna	24-28
6	К ВОПРОСУ ОБ ОПЕРАТИВНОМ ЛЕЧЕНИИ ВНЕМАТОЧНОЙ БЕРЕМЕННОСТИ _Хакимбоева К.А.	29-34
7	O'RIKNING YANGI "SALOVOT" NAVI KO'CHATLARINI INTENSIV USULIDA KO'PAYTIRISH _Sultanov Sirojiddin Nuraliyevich, Jurayev Erkin Baxtiyorovich	35-38
8	WHAT SHOULD BE DONE FOR THE PROSPERITY OF THE MOTHERLAND __Begimqulova Dilnura G'ayratovna	39-40
9	MODERNE METHODEN IM DEUTSCHUNTERRICHT Ahmadov Shahboz	41-42
10	LA PROTECTION DE L'ENVIRONNEMENT: UN DÉFI MONDIAL Kuroloyeva Zilola	43-44

**"YANGI O'ZBEKISTONDA TABIIY VA IJTIMOIIY-GUMANITAR
FANLAR" RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI**
Volume 3, Issue 11, Noyabr 2025

11	ВЛИЯНИЕ КУЛЬТУРЫ И ИСТОРИИ НА ПОЯВЛЕНИЕ ЛАКУН И РЕАЛИЙ В УЗБЕКСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКАХ __Д.Г.Толипова	45
12	МАЛЫЕ ЖАНРЫ ДЕТСКОГО ФОЛЬКЛОРА В РУССКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ТРАДИЦИЯХ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПОТЕШЕК, ПРИБАУТОК И ПЕСТУШЕК __Азмиева Э.Э.,	46-48
13	MUHAMMAD YUSUF IJODIDA MILLIY RUH VA INSONIY KECHEKIMLAR TALQINI __Inoyatova Durдона, Usarova Laylo	49-53
14	QORAQALPOG'ISTONDA TURKMAN MILLIY MADANIY MARKAZINING MADANIY MEROSNI SAQLASH VA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASHDAGI FAOLIYATI __Baymurat Opaev	54-58
15	TO'RA SULAYMONNING "MUQADDAS QO'SHIQ" SHE'RI TAHLILI __Munira O'rolova	59-64
16	IKKINCHI TILNI O'QITISHDA KOMMUNIKATIV VA INTERAKTIV METODLARNING PEDAGOGIK ASOSLARI Kamilova Gulmira Alimovna, Choriyeva Zebiniso Odilovna	65-68
17	SHUKUR XOLMIRZAYEVNING "DINOZAVR" ROMANI QAHRAMONLARINING BADIY TALQINI __Ismoilova Gulsevar, Usarova Laylo	69-71
18	UMWELTSCHUTZ UND NACHHALTIGE ENTWICKLUNG Xudoynazarov Umrzoq	72-74
19	JAMIYAT HAYOTIDA DUNYOVIYLIK VA DINIYLIK MUTANOSIBLIGI __Normurodova Dilnoza	75-79
20	DER EINFLUSS DER LESEKOMPETENZ AUF DIE KOGNITIVE ENTWICKLUNG VON JUGENDLICHEN __Toshpo'latova Sevinch	80-81
21	DIE ROLLE DER UMWELTBILDUNG BEI DER ENTWICKLUNG NACHHALTIGER DENKWEISEN BEI JUGENDLICHEN Begimqulova Xolniso	82-83
22	DIE AUSWIRKUNGEN KUNSTLICHER INTELLIGENZ AUF DAS MODERNE BILDUNGSSYSTEM UND DIE ENTWICKLUNG ZUKUNFTIGER KOMPETENZEN __Begimqulova Xolniso	84-86
23	ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ И СОЦИАЛЬНЫЕ ФАКТОРЫ ПРИНЯТИЯ ПСЕВДОНИМОВ В РУССКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ __Ibragimova Sayyora Saydullayevna	87-91

**"YANGI O‘ZBEKISTONDA TABIIY VA IJTIMOIIY-GUMANITAR
FANLAR" RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI**
Volume 3, Issue 11, Noyabr 2025

24	HALIMA XUDOYBERDIYEVA IJODIDA VATAN, ONA TUYG‘ULARINING O‘ZIGA XOS TAASVIRI. __Saydullayeva Dinora, Usarova Laylo	92-94
25	SAID AHMADNING “UFQ” TRILOGIYASI (BIRINCHI KITOB) TAHLILI __Hamidova Sarvara Hamid qizi, Usarova Laylo Ibragimovna	95-98
26	PROFESSIONAL MULOQOTDA MUVAFFAQIYATLI BO‘LISH Abdurazzoqova Charosxon	99-100
27	IMOM G‘AZZOLIYNING "TAVBA" ASARI VA UNING HOZIRGI KUNDA YOSHLAR HAYOTIDAGI O‘RNI Abdurahmonova Shahribonu, Usanov Shuhrat	101-104
	OUTLINE	105-107